

FERENC PÁPA
DILEXIT NOS



PÁPAI MEGNYILATKOZÁSOK

67

Sorozatszerkesztő
DIÓS ISTVÁN

FERENC PÁPA

DILEXIT NOS

KEZDETŰ ENCIKLIKÁJA

JÉZUS KRISZTUS SZÍVÉNEK
EMBERI ÉS ISTENI SZERETETÉRŐL



SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
Budapest 2025

A fordítás az eredeti, spanyol szövegből készült:
Carta encíclica
Dilexit nos
del Santo Padre Francisco
sobre el amor humano y divino del Corazón de Jesucristo,
2024

Fordította
TŐZSÉR ENDRE SP

Lektorálta
MÁRKUS ROLAND SP

© Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2025
Hungarian translation © Tőzsér Endre SP, 2025
Hungarian edition © Szent István Társulat, 2025

ISSN 1788-8948
ISBN 978 963 612 188 4

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 Budapest, Veres Pálné utca 24.
szentistvantarsulat.hu
Felelős vezető: Farkas Olivér igazgató
Nyomdai munkálatok: Mega-Galaxis Kft., Budapest
Felelős vezető: Nemere Ágnes ügyvezető igazgató

1. „Szeretett bennünket” – mondja Szent Pál Krisztusra utalva (Róm 8,37), hogy segítsen ráésmélnünk: ettől a szeretettől semmi sem „szakíthat el bennünket” (Róm 8,39). Pál azért állíthatta ezt bizonyossággal, mert maga Krisztus biztosította róla tanítványait: „Szerettelek benneteket” (Jn 15,9.12). Azt is mondta nekünk: „Barátaimnak mondalak benneteket” (Jn 15,15). Nyitott szíve megelőz bennünket, és feltétel nélkül vár ránk. Semmit sem kíván meg előzetesen ahhoz, hogy szeressen bennünket, és felkínálja nekünk barátságát: „elsőként szeretett bennünket” (1Jn 4,10). Jézusnak köszönhetően „mi megismertük Isten irántunk érzett szeretetét, és hittünk” ebben a szeretetben (1Jn 4,16).

I. A SZÍV FONTOSSÁGA

2. Jézus szeretetének kifejezésére a szív szimbólumát szokás használni. Egyesek számára viszont kérdéses, hogy lenne a szívnek bármi jelentősége manapság. Ám egy olyan korban, amikor megkísért bennünket, hogy a felszínen evickéljünk, hogy rohanásban éljünk, nem tudva, hová is rohanunk, hogy telhetetlen fogyasztókká váljunk, egy olyan piaci gépezet rabszolgáivá, amelyet nem érdekel létünk értelme, rászorulunk arra, hogy újra felismerjük a szív fontosságát.¹

Mire gondolunk, amikor a szív szót használjuk?

3. A klasszikus görög nyelvben a *kardia* szó az emberek, az állatok és a növények legbelső alkotórészét jelenti. Homérosznál nemcsak a test központi szervét, hanem az ember lelki-szellemi középpontját is jelöli. Az *Íliász*ban a szívhez kapcsolódik a gondolkodás és az érzés, melyek nagyon közel állnak egymáshoz.² Itt úgy jelenik meg a szív, mint az akarás középpontja, és mint az a hely, ahol az ember fontos döntései kikristályosodnak.³ Platónnál a szív egyfajta „szintetizáló” szerepet tölt be, egységbe fogja az ember értelmi és ösztönös oldalát, mivel mind a magasabb rendű képességek parancsai, mind a szenvedélyek az ereken keresztül haladnak át, az erek pedig a szívben futnak össze.⁴ Tehát az ókortól fogva tudjuk, mennyire fontos, hogy az embert ne különböző képességek összességének, hanem egy olyan testi-lelki világnak

¹ Az ebben az első fejezetben olvasható gondolatok jó részét Diego Fares jezsuita atya kiadatlan írásai ihlették – jutalmazza meg az Úr szent dicsőségében!

² Vö. HOMÉROSZ: *Íliász*, 21, 441, in *Íliász. Odüsszeia. Homéroszi költemények*, ford. Devecseri Gábor, Magyar Helikon, Budapest, 1960, 373.

³ Vö. *Íliász*, 10, 244, in *Íliász. Odüsszeia. Homéroszi költemények*, i. m., 172.

⁴ Vö. PLATÓN: *Timaiosz*, 65 c-d és 70, in *Platón összes művei*, 3. kötet, ford. Kövendi Dénes, Európa, Budapest, 1984, 373–374, 380–381.

tekintsük, amelynek egységesítő középpontja van, mely értelem- és irányadó háttérrel biztosít mindannak, amit az ember megél.

4. A Biblia azt mondja, hogy „Isten szava eleven és átható [...], megítéli a szív gondolatait és szándékait” (Zsid 4,12). Ily módon a Biblia egy olyan központi valóságra – a szívre – utal, amely minden megnyilvánulás mögött, még a minket összezavaró, felszínes gondolatok mögött is ott van. Az emmauszi tanítványok a feltámadt Krisztussal megtett titokzatos útjuk során szorongást, zavarodottságot, reménytelenséget és kiábrándultságot éltek át. Mindezeket túl és mindezek ellenére mégis történt valami bensőjük legmélyén: „Hát nem lángolt a szívünk, amikor beszélt hozzánk az úton? (Lk 24,32).

5. A szív egyúttal az őszinteség helye, ahol nem áltathatjuk magunkat és nem színlelhetünk. Alapjában véve megmutatja az ember valódi szándékait, azt, amit valójában gondol, hisz és akar, azokat a „titkokat”, amelyeket senkinek sem mond el, egyszóval saját kendőzetlen igazságát. Arról szól, ami nem látszat vagy hazugság, hanem ami igazi, valódi, teljesen „saját”. Ezért panaszkolta fel Delila Sámsonnak, aki nem árulta el erejének titkát: „Hogy mondhatsz olyat, hogy szeretsz, amikor szíved nincs velem?” (Bír 16,15). Csak amikor Sámson elmondta neki féltve őrzött titkát, Delila akkor „értette meg, hogy egész szívét kitárta előtte” (Bír 16,18).

6. Számtalanszor előfordul, hogy az embernek ez az igazi valósága rejtve marad az álcaként szolgáló sok cicoma alatt, s ezért nehezen érzi úgy az ember, hogy ismeri önmagát, s még kevésbé érzi úgy, hogy ismeri a másik embert: „Csalárdabb az emberi szív mindennél, és gyógyíthatatlan. Ki lát bele titkos rejtekeibe?” (Jer 17,9). Így értjük meg, miért kéri tőlünk a Példabeszédek könyve: „Nagy gonddal őrizd a szívedet, hiszen belőle indul ki az élet. Tartsd távol magadtól a száj hamisságát, távolítsd el az ajkak álnokságát!” (Péld 4,23–24). A pusztá látszat, a színlelés és a meg-

tévesztés károsítja és megrontja a szívet. Jóllehet sokszor azon vagyunk, hogy olyannak mutassuk magunkat, amilyenek nem vagyunk, döntő fontossága mindig a szívünknek van. Ott nem az számít, mit mutatunk kifelé, vagy mit rejtegetünk, ott önmagunk vagyunk. És ez az alapja minden komoly élettervnek, mivel szív nélkül semmi érdemlegeset nem tudunk felépíteni. A látszat és a hazugság csak ürességet kínál.

7. Hasonlat gyanánt hadd idézzek fel valamit, amit más alkalommal már elmeséltem: „Farsangra, amikor gyerekek voltunk, nagymamánk fánkot sütött. Ez egy nagyon-nagyon könnyű tészta volt. Könnyű tésztát csinált. Aztán olajba tette, és a tészta felfúvódott. Amikor pedig ettük, belül üres volt. Ezeket a fánkokat helyi nyelv-járásban *mentirasnak*, azaz 'hazugságoknak' hívták. És a nagymama elmagyarázta nekünk az okát: »Ezek a fánkok olyanok, mint a hazugságok, nagynak látszanak, de nincs bennük semmi, nincs bennük semmi igazi, nincs bennük semmi érdemi«.”⁵

8. Ahelyett, hogy felszínes örömöket keresnénk és megjátszánánk magunkat mások előtt, jobb, ha hagyjuk, hogy döntő fontosságú kérdések fogalmazódjanak meg bennünk: Ki vagyok én valójában? Mit keresek? Milyen értelmet akarok adni az életemnek, a döntéseimnek, a tetteimnek? Mi okból és mi végett vagyok ezen a világon? Hogyan szeretnék visszatekinteni életemre, amikor az majd véget ér? Mi legyen a jelentése mindannak, amit megélek? Ki akarok lenni mások szemében? Ki vagyok Isten szemében? Ezek a kérdések a szívünkhöz vezetnek.

Visszatérés a szívhez

9. Ebben a cseppfolyós világban újra a szívről kell beszélni. Arra kell figyelni, ahol minden rendű és rangú ember megalkotja a

⁵ *Homília a szentmisén*, Szent Márta Ház (2016. október 14.), *L'Osservatore Romano*, 2016. október 15., 8.

maga szintézisét; ahol a konkrét ember valamennyi erőfeszítésének, szenvedélyének és döntésének a forrása és gyökere van. De a mi társadalmunkban olyan emberek élnek, akik folyton csak fogyasztanak, csak az adott napnak élnek, akiket a technológia ritmusa és zaja ural, és nincs sok türelmük a benső világuk által igényelt folyamatokhoz. A mai társadalomban az embert „az a veszély fenyegeti, hogy elveszíti a középpontot, önmaga középpontját”.⁶ „A mai ember ugyanis gyakran testileg-lelkileg kimerült, szétesett, szemlátomást nincs belső vezérlő elve, mely egységet és harmóniát teremtene lényében és cselekedeteiben. A meglehetősen elterjedt viselkedési modellek sajnos eltúlozzák az ember racionális-technológiai dimenzióját, vagy épp ellenkezőleg, az ösztönös dimenzióját.”⁷ A szív hiányzik.

10. Nos, a cseppfolyós társadalom mai probléma, de az ember belső középpontjának – a szívnek – a leértékelése régebbre nyúlik vissza: már megtalálható a kereszténység előtti görög racionalizmusban, a kereszténység utáni idealizmusban és a materializmus különböző formáiban. A szív kevés helyet kapott az antropológiában, s idegen fogalomnak bizonyult az uralkodó filozófiai gondolkodás számára, mely más fogalmakat részesített előnyben, például az értelem, az akarat vagy a szabadság fogalmát. A szív jelentését bizonytalannak látták, s így nem kapott igazán sajátos helyet az emberi életben. Talán azért, mert nem volt könnyű elhelyezni a „világos és egyértelmű” eszmék között, vagy önmagunk megismerésének nehézkessége miatt: úgy tűnik, ami a legbensőbb, az egyben a megismerésünktől a legtávolabbi is. Talán azért, mert a másikkal való találkozás nem szilárdult meg az önmagunkkal való találkozás módjaként, mivel a gondolkodás újfent beteges individualizmusba torkollott. Gondolatrendszerük felépítése során sokan biztonságosabban mozogtak az értelem és

⁶ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Úrangyala* (2000. július 2.), *L'Osservatore Romano*, 2000. július 3–4., 1.

⁷ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Katekézis* (1994. június 8.), *L'Osservatore Romano*, 1994. június 9., 5.

az akarat ellenőrizhetőbb területén. Mivel nem találtak helyet az egymástól elszigetelten vizsgált emberi képességektől és szenvedélyektől világosan megkülönböztetett szívnek, a személyes középpont eszméje sem terjedt el széles körben, a személyes középonté, amelyben az egyetlen, mindent egyesíteni képes valóság végső soron a szeretet.

11. Ha a szív veszít értékéből, akkor annak értéke is csökken, amit a szívből szólás, a szívvel cselekvés, a szívünkben való érettebbé válás vagy a szív gyógyítása jelent. Ha nem ismerjük el a szív különlegességét, akkor elveszítjük azokat a válaszokat, amelyeket az értelem önmagában nem tud megadni, elveszítjük a másokkal való találkozást, elveszítjük a költészetet. Elvétjük a történelmet és saját élettörténeteinket, mert az igazi személyes életút az, amit a szívünkéből kiindulva élünk meg. Életünk végén csak ez fog számítani.

12. Ki kell jelentenünk, hogy van szívünk, hogy szívünk együtt létezik más szívekkel, melyek segítenek neki, hogy „te” lehessen. Mivel nem taglalhatjuk hosszabban ezt a témát, egy regény szereplőjére, Dosztojevszkij Sztavroginjára fogok utalni.⁸ Romano Guardini a megtestesült gonoszságként mutatja be, mert legfőbb jellemvonása az, hogy szívtelen: „Sztavroginnak azonban nincs szíve, így lelke rideg és sivár, testét pedig a tunyaság és az állatias érzékiség mérgezi. Így nem tud közel kerülni a többi emberhez, s őt sem tudja senki megközelíteni igazán, hiszen a szív az, ami a közelséget megteremti. A szív révén vagyok a másiknál, a másik meg nálam. Csak a szív képes beengedni és otthont adni. A meghittség a szív cselekedete, szférája. Sztavrogin azonban távoli ember, [...] önmagától is igencsak távol van, hiszen az ember a szíven belül önmaga, és nem a szellemében. Hogy a szellemén belül

⁸ FJODOR MIHAJLOVICS DOSZTOJEVSKIJ: *Ördögök*, I-II. kötet, ford. Makai Imre, Helikon, Budapest, 2022.

legyen önmaga, az nem áll az ember hatalmában. Ha azonban szíve nem él, akkor nem önmagaként él.”⁹

13. Szükségünk van arra, hogy minden cselekedetünk a szív „politikai uralma” alá kerüljön, hogy az agresszivitás és a kényszeres vágyak lecsillapodjanak a szív által kínált nagyobb jóban és a szívnek a rosszal szemben tanúsított erejében; hogy az értelem és az akarat is a szív szolgálatába álljon, s így azok érezzék és ízleljék az igazságokat, ne pedig uralni akarják őket, ahogyan egyes tudományok hajlamosak; hogy az akarat a szív által megismert nagyobb jót kívánja, és hogy a képzelet és az érzések is engedjék, hogy a szív dobogása mérsékelje őket.

14. Végso soron azt mondhatnánk, hogy én a szívem vagyok, mert ez különböztet meg másoktól, ez alakít lelki identitásomban, és ez teremti közösséget köztem és a többi ember között. A digitális világban működő algoritmus azt mutatja, hogy gondolataink és akaratainkból fakadó döntéseink sokkal „szabványosabbak”, mint hisszük. Könnyen megjósolhatók és manipulálhatók. Nem úgy a szívünk.

15. A szív fontos szó a filozófia és a teológia számára, melyek integráló szintézisre törekcszenek. Csakugyan, a „szív” szót nem merítheti ki a biológia, a pszichológia, az antropológia, sem más tudomány. Egyike azoknak az eredeti szavaknak, „amelyek olyan valóságokat jelölnek, amelyek pontosan az emberre mint egésze (mint testi-lelki személyre) vonatkoznak”.¹⁰ Tehát a biológus sem realistább, amikor a szívről beszél, mert csak egy részt lát, az egész pedig nem kevésbé valóságos, sőt valóságosabb. Egy elvont nyelvezet sem rendelkezhetne ugyanazzal a konkrét és egyide-

⁹ ROMANO GUARDINI: *Religiöse Gestalten in Dostojewskijs Werk. Studien über den Glauben*, Grünewald – Schöningh, Mainz – Paderborn, 1989, 236–237.

¹⁰ KARL RAHNER: Einige Thesen zur Theologie der Herz-Jesu-Verehrung, in *Schriften zur Theologie*, Bd. 3, *Zur Theologie des geistlichen Lebens*, Benziger, Einsiedeln – Zürich – Köln, 1956, 392.

júleg integráló jelentéssel. A „szív” nem csak személyünk legfelsőbb magjához vezet bennünket, hanem azt is lehetővé teszi, hogy önmagunkat a magunk integritásában és ne csak valamilyen elszigetelt aspektusban ismerjük fel.

16. Továbbá a szívnek ez az egyedülálló ereje segít megérteni, miért mondják, hogy ha a szívünkkel ragadunk meg valamilyen valóságot, akkor jobban és teljesebben ismerjük meg. Ez szükségképpen a szeretethez vezet bennünket, amelyre ez a szív képes, mivel „a valóság legbensőbb valósága a szeretet”.¹¹ Heidegger számára – egy mai gondolkodó értelmezésében – a filozófia nem egy tiszta fogalommal vagy bizonyossággal kezdődik, hanem megrendüléssel: „A gondolkodásnak elfogódottnak kell lennie, mielőtt, illetve miközben fogalmakkal dolgozik. Elfogódottság nélkül nem kezdődhet el a gondolkodás. Az első gondolatkép a libabőr. Az elfogódottság az első, ami gondolkodásra és kérdésre készítet. A filozofálás mindig valamilyen alaphangoltságban (Grundstimmung) történik.”¹² És itt jelenik meg a szív, mely „őrzi a hangulatokat, »a hangulatok őrzőjeként« működik. A »szív« nem metaforikusan hallja a lét »néma hangját«, hanem engedi, hogy az ténylegesen hangolja és magára hangolva meghatározza.”¹³

A töredékeket összerakó szív

17. A szív tesz lehetővé minden hiteles kötődést, mert egy nem szívvel épített kapcsolat képtelen legyőzni az individualizmus miatti töredékekre hullást. Nélküle csak két monád állna fenn, melyek érintkeznek, de valóságosan nem kapcsolódnak. Szívellel az a társadalom, amelyben egyre inkább a narcizmus és az önmagunk körül forgás uralkodik. Végül eljutunk a „vágyvesztésig”,

¹¹ Uo. 393.

¹² BYUNG-CHUL HAN: *Heideggers Herz. Zum Begriff der Stimmung bei Martin Heidegger*, Wilhelm Fink, München, 1996, 39.

¹³ Uo. 60; vö. 176.

mert a másik eltűnik a horizontról, és bezáródunk önmagunkba, egészséges kapcsolatokra való képesség nélkül.¹⁴ Következésképpen Isten befogadására is képtelenné válunk. Ahogy Heidegger mondaná, az isteni befogadásához „vendégházat” kell építenünk.¹⁵

18. Láthatjuk tehát, hogy minden ember szívében paradox módon összefonódik saját létünk értékelése és a másik iránti nyitottság, az önmagunkkal való személyes találkozás és önmagunk másoknak ajándékozása. Az ember csak akkor válik önmagává, ha elsajátítja a másik elismerésének képességét, és csak az tud találkozni a másikkal, aki képes felismerni és elfogadni saját identitását.

19. A szív arra is képes, hogy egységet és összhangot teremtsen személyes élettörténetünkben, mely ezer darabra törtnek tűnik, de ahol minden értelmet nyerhet. Ezt fejezi ki az evangélium Mária tekintetével, aki a szívével nézett. Mária képes volt párbeszédet folytatni féltve őrzött élményeivel, szívében mérlegelte őket, időt adott nekik: fontolgatta és magában tartotta őket, hogy emlékezzen rájuk. Az evangéliumban a legjobb kifejezése annak, ahogyan a szív gondolkodik, Szent Lukács evangéliumának két szakasza, melyek arról szólnak, hogy Mária „mindezeket megőrizte (szünetérei), és elgondolkodott rajtuk (szümballusza) szívében” (vö. Lk 2,19.51). A *szümballó* ige (belőle származik a „szimbólum”) azt jelenti, hogy mérlegel, elgondolkodik, két dolgot gondolatban összekapcsol és önmagában összevet, megvizsgál, átgondol, belső párbeszédet folytat. A Lk 2,51-ben található *diatéreó* jelentése az, hogy „gondosan őriz”, és amit Mária őrzött, az nemcsak a látott „jelenet” volt, hanem azok a vonatkozások is, amelyeket még nem értett, és mégis elevenen megmaradtak, arra várva, hogy Mária szívében minden egységbe kapcsolódjon.

¹⁴ Vö. BYUNG-CHUL HAN: *Erősz baldoklása*, ford. Csordás Gábor, Typotex, Budapest, 2014, 17–19.

¹⁵ MARTIN HEIDEGGER: *Erläuterungen zu Hölderlins Dichtung*, Klostermann, Frankfurt am Main, 1981, 120.

20. A mesterséges intelligencia korában nem feledkezhetünk meg arról, hogy költészet és szeretet nélkül nem tudjuk megmenteni azt, ami emberi. Amit egyetlen algoritmus sem lesz képes befogadni, az például gyermekkorunknak az a jelene, amelyre jólesően emlékezünk, és akárhány év telt is el azóta, ilyen jelene-tek a bolygó minden szegletében lejátszódnak. Arra gondolok például, amikor villával lenyomkodjuk a szélét az empanadillának, a töltött tésztabatyunak, melyet édesanyánkkal vagy nagyanyánkkal otthon készítünk. Ez a sütés-főzés tanulásának mozzanata, félúton a játék és a felnőttkor között, amikor felelősséget vállalunk másokat segítő munkánkért. A villához hasonló, ezernyi apró részletet említhetnék még, melyek mindenki élettörténetének részei voltak: viccel megnevetetni másokat, kopírozni az ablakon, az első focimeccset rongylabdával lejátszani, gilisztákat gyűjteni egy cipősdobozba, virágot préselni egy könyv lapjai között, gondoskodni egy fészkéből kiesett madárfiókáról, kívánni valamit egy százszorszép letépésekor. Mindezek az apró, hétköznapiságukkal rendkívüli részletek sosem kerülhetnek az algoritmusok közé, mert a villát, a vicceket, az ablakot, a labdát, a cipősdobozt, a könyvet, a madárfiókát, a virágot a szív emlékeiben őrzött gyengédség tartja fenn.

21. Az embernek ez a belső magja, legbelső középpontja nem pusztán a lélek középpontja, hanem az egész emberé, a maga egyedi, testi-lelki identitásában. Minden a szívben rendeződik egységbe, mely a szeretet székhelye lehet, annak minden szellemi, lelki és testi összetevőjével együtt. Végeredményben, ha a szívben a szeretet uralkodik, az ember teljesen és ragyogóan eléri identitását, mert minden ember mindenekelőtt a szeretetre teremtetett, legbensőbb rostjaiban arra teremtetett, hogy szeressen és szeressék.

22. Ezért, látva, hogy egymást követik a háborúk, melyek más országok cinkosságával, toleranciájával vagy közömbösségével, vagy pusztán részérdekek körüli hatalmi harcokkal zajlanak, azt

gondolhatjuk, hogy a világtársadalom elveszíti szívét. Csak nézzük és hallgassuk meg azokat az öregasszonyokat – a háborúzóknak mindkét oldalán –, akik ki vannak szolgáltatva ezeknek a pusztító konfliktusoknak. Szívszorító látni őket, amint meggyilkolt unokáikat siratják, vagy hallani, amint saját halálukat kívánják, mert elvesztették házukat, melyben mindig is éltek. Nekik, akik gyakran az erősség és kitartás mintaképei voltak nehéz és áldozatos életükben, most, amikor létük utolsó szakaszához érnek, nem jól megérdemelt békében, hanem szorongásban, félelemben és felháborodásban van részük. A mások hibáztatásához való folyamodás nem oldja meg ezt a szégyenletes drámát. A nagymamák sírását nézni anélkül, hogy ez elviselhetetlenné válna, egy szívtelen világ jele.

23. Amikor az ember saját létéről és identitásáról töpreng, elmélkedik, amikor saját létét és identitását kutatja, vagy mélyebb kérdésekkel foglalkozik, amikor életének értelméről gondolkodik, sőt, amikor Istent keresi, és amikor megtapasztalja annak ízét, hogy megpillantott valamit az igazságból, ennek a szeretetben kell megtalálnia csúcspontját. Az ember akkor érzi úgy, hogy tudja, mi okból és mi végett él, amikor szeret. Ekkor minden összekapcsolódik és összhangba kerül. Ezért saját személyes misztériumunk vonatkozásában talán a legfontosabb kérdés, amit feltehetünk magunknak: Van-e szívem?

A tűz

24. Ez pedig következményekkel jár a lelkeségre nézve. Loyolai Szent Ignác *Lelkigyakorlatainak* teológiájában például az *affektus* az alapelv. A diszkurzív dimenzió egy alapvető vágyakozásra épül – a szív minden erejével –, mely képességet és erőt ad az életrendezés feladatához. Az Ignác által használt szabályok és színhely-elképzelések egy tőlük különböző „alapnak”, a szív ismeretlenjének függvényében működnek. Michel de Certeau rámutat

arra, hogy a „megmozdulások”, melyekről Szent Ignác beszél, Isten vágyának és saját szívünk vágyának a betörései, mely utóbbi életünk ismert rendjétől eltérő dologra irányul. Valami váratlan kezd megszólalni az ember szívében, valami, ami a megismerhetetlenből születik, felkavarja az ismert felszínét, és az ismerttel konfliktusba kerül. Ez egy új „életrend” születése a szívünkéből. Nem racionális diskurzusok gyakorlatba ültetéséről, életre váltásáról van szó, mintha az affektivitás és a gyakorlat egyszerűen a biztos tudás – függőségi viszonyban lévő – következményei lennének.¹⁶

25. Ahol a filozófus leáll a gondolkodással, ott a hívő szív szeret, imád, bocsánatot kér, és felajánlja, hogy azon a helyen szolgál, amelyet az Úr felkínál neki, hogy az ember azt válassza, ha követni kívánja őt. Ekkor megérti, hogy ő Isten te-je, és hogy azért lehet én, mert Isten te a számára. Igazából egyedül az Úr kínálja fel nekünk, hogy mindig és örökké te-ként kezel bennünket. Barátságának elfogadása a szívünkön múlik, s ez tesz minket a szó teljes értelmében személyé.

26. Szent Bonaventura azt mondja, hogy végeredményben „nem a fényt, hanem a tüzet” kell kérdezni.¹⁷ Azt tanítja, hogy „a hit oly módon van az értelemben, hogy szeretetet vált ki. Például annak tudása, hogy Krisztus meghalt értünk, nem marad tudás, hanem szükségképpen szeretetre indít.”¹⁸ Ezt az irányvonalat követve Szent John Henry Newman a *Cor ad cor loquitur* [a szív a szívhez szól] mondatot választotta jelmondatául, mert minden dialektikán túl az Úr úgy ment meg bennünket, hogy szentséges szívéből

¹⁶ Vö. MICHEL DE CERTEAU: L'espace du désir ou le "fondement" des Exercices spirituels, *Cbristus* 77 (1973) 118–128.

¹⁷ SZENT BONAVENTURA: *A lélek zarándokútja Istenbe (Itinerarium mentis in Deum)*, VII, 6, in *Szent Bonaventura misztikus művei*, ford. Barsi Balázs, Várnai Jakab, Szent István Társulat, Budapest, 1991, 68.

¹⁸ SZENT BONAVENTURA: *Proemium in librum primum Sententiarum*, q. 3, in *Opera Omnia*, vol. 1, Quaracchi, prope Florentiam, 1882, 13.

a szívünkhöz szól. Ugyanez a logika húzódik meg amögött is, hogy számára – aki nagy gondolkodó volt – az önmagával és az Úrral való legmélyebb találkozás helye nem az olvasás vagy a gondolkodás, hanem az imádságos, szívtől szívhez szóló párbeszéd az élő és jelenlévő Krisztussal. Ezért találta meg Newman az eucharishtiában az élő Jézus szívét, mely képes felszabadítani, értelmet adni életünk minden pillanatának, és igazi békével tölteni el bennünket: Ó, Jézus szentséges, szeretetteljes szíve! A szent eucharishtiában rejtőzöl, és még mindig értünk dobogsz. [...] Ezért legmélyebb szeretetemmél és hódolatommal, lángoló ragaszkodásommal, egészen odaadó és elszánt akaratommal imádlak. Ó, Istenem, amikor leereszkedsz, és arra méltatsz, hogy ételként és italként magamba fogadjalak, s egy időre lakást veszel bennem, ó, add, hogy szívem együtt dobbanjon a te szíveddel. Tisztítsd meg szívemet minden világiasságtól, minden gógtól és érzékiségtől, minden nyerseségtől és kegyetlenségtől, minden természetellenességtől, rendezetlenségtől és lanyhaságtól! Úgy töltsd be szívemet önmagaddal, hogy se a napi események, se a körviszonyok fel ne zaklassák, hanem szeretettedben és félelmedben békére leljen!”¹⁹

27. Amikor az élő és jelen lévő Jézus szíve előtt vagyunk, a Lélek által megvilágosított elménk megérti Jézus szavait. Így akaratumk mozgásba lendül, hogy megvalósítsa azokat. Ezzel viszont az önelégült moralizmus szintjén maradhatunk. Csak a szívünk tudja az Urat érezni, ízlelni és becsülni. Csak a szív képes arra, hogy képességeinket és szenvedélyeinket, sőt egész személyünket az Úr iránti tisztelet és szerető engedelmesség magatartásába helyezze.

¹⁹ SAINT JOHN HENRY NEWMAN: *Meditations and Devotions*, Longmans, Green and Company, London, 1912, Part III ^[XVI], par. 3, 573–574. (Magyar kiadása: JOHN HENRY NEWMAN: *Elmélkedések*, Szent István Társulat, Budapest, 1946, 117.)

A szívből kiindulva megváltozhat a világ

28. Közösségeinknek csak a szívből kiindulva sikerül majd összekapcsolniuk az emberek egymástól eltérő értelmét és akaratát, és megbékíteni őket, hogy a Lélek testvéri hálózatként vezessen bennünket, hiszen a megbékélés is a szív feladata. Krisztus szíve eksztázis, kilépés, adás, találkozás. Benne válunk képessé arra, hogy egészségesen és boldogan viszonyuljunk egymáshoz, s építsük a szeretet és az igazságosság országát ebben a világban. Krisztus szívével egyesült szívünk képes erre a társadalmi csodára.

29. A szív komolyan vétele társadalmi következményekkel jár. Ahogy a II. Vatikáni Zsinat tanítja, „az egész földet és azokat a feladatokat látva, amelyeket együtt megtehetünk az emberi nem jobb sorsa érdekében, valamennyiünk szívének meg kell változnia”.²⁰ Mert „azok az egyensúlyzavarok, amelyekből a mai világ szenved, azzal az alapvetőbb egyensúlyzavarral függnek össze, amely az ember szívében gyökerezik”.²¹ A világ drámáinak tekintetében a zsinat arra biztat, hogy térjünk vissza a szívhez. Kifejti, hogy az ember „benső valójával az egész mindenséget felülmúlja: ebbe a mély benső világba tér vissza, amikor a szívébe fordul, ahol Isten várja őt, aki a szíveket vizsgálja (vö. 1Sám 16,7; Jer 17,10), s ahol ő maga Isten tekintetétől kísérve dönt saját sorsáról”.²²

30. Ez nem azt jelenti, hogy túlságosan magunkra hagyatkozunk. Legyünk óvatosak: vegyük észre, hogy szívünk nem elégséges önmagának; törekény és sebzett. Ontológiai méltósága van, ugyan-

²⁰ II. Vatikáni Zsinat: *Gaudium et spes* lelkipásztori konstitúció az Egyházzól a mai világban (1965. december 7.), 82, in Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Kézíkönyvek 2, Szent István Társulat, Budapest, 2000, 730.

²¹ Uo. 10, in Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, i. m., 656.

²² Uo. 14, in Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, i. m., 660.

akkor méltóságteljesebb életre kell törekednie.²³ A II. Vatikáni Zsinat is azt mondja, hogy „az evangélium kovásza felébresztette és folyamatosan ébreszti az emberi szívben a méltóság visszafoghatatlan vágyát”,²⁴ de ahhoz, hogy ennek a méltóságnak megfelelően éljünk, nem elég ismerni az evangéliumot, vagy mechanikusan teljesíteni, amit az parancsol nekünk. Szükségünk van az isteni szeretet segítségére. Forduljunk Krisztus szívéhez, lényének középpontjához, mely az isteni és emberi szeretet égő kemencéje, az ember által elérhető legnagyobb teljesség! Ott, abban a szívben ismerjük fel végre önmagunkat, és tanulunk meg szeretni.

31. Végső soron ez a szent szív a valóság egyesítő elve, mert „Krisztus a világ szíve; halálának és feltámadásának húsvétja a történelem középpontja, amely neki köszönhetően az üdvösség történelme”.²⁵ Az összes teremtmény „velünk együtt és rajtunk keresztül a közös végcél felé halad, ez pedig Isten, a maga transzcendens teljességében, ahol a feltámadt Krisztus átölel és megvilágít mindent”.²⁶ Krisztus szívének színe előtt kérem az Urat, hogy még egyszer essen meg a szíve ezen a sebzett földön, amelyen közülünk valóként akart élni. Árassza ki világosságának és szeretetének kincseit, hogy világunk, mely háborúk, társadalmi-gazdasági egyensúlyvesztések, fogyasztói magatartás és a technológia emberellenes használata között vergődik, vissza tudja szerezni azt, ami a legfontosabb és legszükségesebb: a szívet.

²³ Vö. HITTANI DIKASZTÉRIUM: *Dignitas infinita* nyilatkozat az emberi méltóságról (2024. április 2.), 8., Római Dokumentumok LIX, Szent István Társulat, Budapest, 2024, 12–13.

²⁴ II. Vatikáni Zsinat: *Gaudium et spes* lelkipásztori konstitúció az Egyházzal a mai világban (1965. december 7), 26, in DIÓS ISTVÁN (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, i. m., 671.

²⁵ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Úrangyala* (1998. június 28.), *L'Osservatore Romano*, 1998. június 30 – július 1.), 7.

²⁶ *Laudato si'* enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május 24.), 83, Pápai Megnyilatkozások 51, Szent István Társulat, Budapest, 2015, 51.

II. A SZERETET GESZTUSAI ÉS SZAVAI

32. Krisztus szíve, mely az ő személyes középpontját jelképezi, ahonnan irántunk való szeretete árad, az evangélium első meghirdetésének eleven belső magja. Benne rejlik hitünk eredete, az a forrás, amely életben tartja keresztyén meggyőződéseinket.

Szívet tükröző gesztusok

33. Hogy Krisztus miként szeret bennünket, azt nem akarta túlságosan magyarázni. Gesztusaiban mutatta meg. Ha figyeljük cselekedeteit, felfedezhetjük, hogyan bánik mindannyiunkkal, még ha nehezen vesszük is észre. Menjünk hát, és nézzük meg ott, ahol hitünk felismerheti: az evangéliumban.

34. Az evangélium azt mondja, hogy Jézus „a tulajdonába jött” (Jn 1,11). Mi vagyunk a tulajdona, mert nem idegenekként kezel bennünket. Sajátjának tekint bennünket, olyasvalaminek, amit gondosan, szeretettel őriz. Úgy bánik velünk, mint a tulajdonával. Ez nem azt jelenti, hogy rabszolgái vagyunk, ezt ő maga is tagadja: „Nem nevezlek többé szolgának benneteket” (Jn 15,15). Amit ő javasol, az a barátok egymáshoz tartozása. Eljött, áthidalta minden távolságot, közel került hozzánk, mint a létezés legegyszerűbb és leghétköznapiabb dolgai. Valóban, van egy másik neve is: „Emmanuel”, mely azt jelenti: „velünk lévő Isten”, életünkkel lévő, köztünk élő Isten. Isten Fia megtestesült, „kiüresítette önmagát, és szolgai alakot öltött” (Fil 2,7).

35. Ez akkor válik nyilvánvalóvá, amikor cselekedni látjuk őt. Mindig keres, mindig közel van, állandóan nyitott a találkozásra. Ezt látjuk, amikor megáll beszélgetni a samariai asszonnyal a kút-nál, ahová vízért ment (vö. Jn 4,5–7). Látjuk, amint az éjszaka közepén találkozik Nikodémussal, aki félt Jézus közelében mutat-

kozni (vö. Jn 3,1–2). Csodáljuk, amikor szégyenkezés nélkül hagyja, hogy egy utcanő megmossa a lábát (vö. Lk 7,36–50); amikor a házasságtörő asszonynak a szemébe mondja: „Nem ítélek el” (vö. Jn 8,11); vagy amikor tanítványai közönyét látva szeretettel azt mondja az út szélén kiáltozó vaknak: „Mit akarsz, mit tegyek veled?” (Mk 10,51). Krisztus megmutatja, hogy Isten község, együttérzés és gyengédség.

36. Amikor gyógyított, szeretett közelebb menni: „Jézus kinyújtotta a kezét, és megérintette” (Mt 8,3), „megérintette a kezét” (Mt 8,15), „megérintette a szemüket” (Mt 9,29). Meg is állt, hogy a betegeket saját nyálával gyógyítsa (vö. Mk 7,33), mint egy anya, hogy ne érezzék az életüktől idegennek. Mert „az Úr ismeri a simogatás szép tudományát. Isten gyengédsége: nem szavakkal szeret bennünket; közel jön hozzánk, és mellettünk állva a lehető legnagyobb gyengédséggel adja nekünk szeretetét.”²⁷

37. Mivel nehezünkre esik bízni, mert annyi hazugság, bántás, csalódás sebzett már meg bennünket, ő azt súgja a fülünkbe: „Bízzál, fiam” (Mt 9,2); „Bízzál, leányom” (Mt 9,22). Le kell győznünk a félelmet, és fel kell ismernünk, hogy vele nincs vesztenivalónk. A bizalmatlan Péternek „Jézus kinyújtotta a kezét, megragadta őt, és így szólt hozzá: [...] »Miért kételkedtél?«” (Mt 14,31). Ne félj! Engedd, hogy közeledjen hozzád, engedd, hogy leüljön melléd! Sok emberben kételkedhetünk, de benne nem! És ne akadj fenn a bűneid miatt! Emlékezz arra, hogy sok bűnös „leült enni vele” (Mt 9,10), és Jézus senkin sem botránkozott. A vallási elitisták panaszkodtak, és úgy kezelték, mint „falánk, iszákos embert, aki a vámosok és bűnösök barátja” (Mt 11,19). Amikor a farizeusok bíralták amiatt, hogy közel áll az alacsonyrendűnek vagy bűnösnek tartott emberekhez, Jézus azt válaszolta nekik: „Irgalmasságot akarok, nem áldozatot” (Mt 9,13).

²⁷ *Homília a szentmisén*, Szent Márta Ház (2013. június 7.), *L'Osservatore Romano*, 2013. június 8., 8.

38. Ugyanez a Jézus ma arra vár, hogy lehetőséget adj neki, hogy megvilágosítsa életedet, hogy felemeljen, hogy betöltsön erejével. Hiszen halála előtt azt mondta tanítványainak: „Nem hagyalak árván benneteket, hanem visszajövök hozzátok. Rövid idő, s a világ nem lát többé, ti azonban láttok” (Jn 14,18-19). Mindig talál módot arra, hogy megmutatkozzon életedben, hogy találkozhass vele.

A tekintet

39. Az evangélium elbeszéli, hogy egy gazdag ember ment oda hozzá, aki tele volt eszményekkel, de nem volt ereje megváltoztatni az életét. Ekkor „Jézus ránézett, és szeretetet érzett iránta” (Mk 10,21). El tudod képzelni ezt a pillanatot, ezt a találkozást annak az embernek a szeme és Jézus tekintete között? Ha hív téged, ha küldetést ad neked, akkor először rád néz, behatol lényed legmélyébe, érzékeli és ismeri mindazt, ami benned van, rád szegezi tekintetét: „Amikor Jézus a Galileai-tó mellett járt, látott két testvért [...]. Útját folytatva megpillantott két másik testvért is” (Mt 4,18.21).

40. Az evangélium számos szövege tanúskodik arról, hogy Jézus egész lényével figyel az emberekre, aggodalmaikra, szenvedéseikre. Például ezt olvassuk: „Amikor látta a tömeget, megesett rajtuk a szíve, mert olyanok voltak, mint pásztor nélküli juhok: elcsigáztak és kimerültek” (Mt 9,36). Amikor úgy tűnik számunkra, hogy senki sem vesz rólunk tudomást, hogy senkit sem érdekel, mi történik velünk, hogy senkinek sem vagyunk fontosak, ő figyel ránk. Ezt érzékeltette a magányos és magába forduló Natanaellel: „Mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak, a fügefa alatt voltál” (Jn 1,48).

41. Épp azért, mert figyel ránk, ő képes felismerni minden jó szándékodat, minden apró jócselekedetedet. Az evangélium el-

beszéli, hogy Jézus látott „egy szegény özvegyasszonyt, aki két fillért dobott [a templom perselyébe]” (Lk 21,2), és erre azonnal felhívta apostolai figyelmét. Jézus úgy figyel, hogy csodálja a bennünk felismert jó dolgokat. Amikor a százados teljes bizalommal könyörgött neki, „ennek hallatára Jézus elcsodálkozott” (Mt 8,10). Milyen jó tudni, hogy ha mások nem is veszik észre jó szándékainkat vagy a pozitív dolgokat, amelyeket teszünk, Jézusnak nem kerüli el a figyelmét, sőt csodálja őket.

42. Mivel ember volt, ezt Máriától, az édesanyjától tanulta. Mária, aki mindent teljes figyelemmel szemlélte, és „megőrizte szívében őket” (vö. Lk 2,19.51), Szent Józseffel együtt már gyermekkorától fogva megtanította őt az odafigyelésre.

A szavak

43. Bár a Szentírásban ott van Jézus mindig élő és időszerű igéje, néha a bensőnkben szól hozzánk, hív, hogy a legjobb helyre vigyen bennünket. Ez a legjobb hely pedig az ő saját szíve. Azért hív, hogy elvigyen oda, ahol erőre kaphatunk és békére lelhetünk: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáadtak vagytok és terhet hordoztok, és én felüdítelek titeket” (Mt 11,28). Ezért kérte tanítványait: „Maradjatok bennem” (Jn 15,4).

44. A Jézus által mondott szavak azt mutatják, hogy Jézus szentsége nem zárja ki az érzelmeket. Bizonyos alkalmakkor szenvedélyes szeretetet tanúsított: szenved értünk, mélyen megrendül, panaszkodik, sőt könnyezik. Nyilvánvaló, hogy nem hagyták hidegen az emberek hétköznapi gondjai és aggodalmai, például a fáradtságuk vagy az éhségük: „Sajnálom a tömeget [...], nincs mit enniük [...], kidőlnek az úton, hisz többen közülük messziről jöttek” (Mk 8,2-3).

45. Az evangélium nem hallgatja el Jézusnak a Jeruzsálem, a szeretett város iránti érzelmeit: „Amikor közelebb érve megpillantotta a várost, megsiratta” (Lk 19,41), és kifejezte legmélyebb vágyát: „Bárcsak te is felismernéd ezen a napon, ami békességedre szolgál” (Lk 19,42). Az evangélisták, bár néha erősnek vagy dicsőségesnek ábrázolják őt, nem mulasztják el megmutatni a barátai halálával és fájdmával kapcsolatos érzéseit. Az evangélium mielőtt elbeszelné, hogy Lázár sírjánál „Jézus könnyekre fakadt” (Jn 11,35), azt is elmondja, hogy „Jézus szerette Mártát, a nővérét és Lázárt” (Jn 11,5), amikor pedig látta Máriának és a vele lévőeknek a sírását, „lelke mélyéig megrendült” (vö. Jn 11,33). Az elbeszélés nem hagy kétséget afelől, hogy ez őszinte sírás volt, amely belső felindultságból fakadt. Végül az evangéliumok azt sem akarták titkolni, hogy Jézus szorongást érzett közelgő erőszakos halála miatt, melyet azok keze által szenved el, akiket annyira szeretett: „rettegni és gyötrődni kezdett” (Mk 14,33), sőt azt mondta: „Halálos szomorúság fogta el lelkemet” (Mk 14,34). Ez a belső megrázkódtatás teljes erejével fejeződik ki a Megfeszített kiáltásában: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem” (Mk 15,34).

46. Mindez, ha valaki felszínesen nézi, merő vallási érzelgősségnek tűnhet. Pedig mérhetetlenül komoly és döntően fontos, ami legfőbb kifejeződését a keresztre feszített Krisztusban találja meg. Ez a szeretet legbeszédesebb szava. Ez nem külső máz, nem pusztá érzelem, nem lelki szórakozás. Ez szeretet. Ezért mondta azt Szent Pál, amikor a megfelelő szavakat kereste, hogy megmagyarázza Krisztushoz fűződő kapcsolatát: „Szeretett engem, és önmagát adta értem” (Gal 2,20). Ez volt a legmélyebb meggyőződése, tudta, hogy Jézus szereti. Krisztus önátadása a kereszten meghódította őt, de ennek csak azért volt értelme, mert volt valami, ami még ennél az önátadásnál is nagyobb: „Szeretett engem.” Amikor sokan különböző vallási ajánlatoktól várták üdvösségüket, jólétüket vagy biztonságukat, Pál a Lélek által megérintve

képes volt messzebbre látni és rácsodálkozni a legnagyobb és legalapvetőbb dologra: „Szeretett engem.”

47. Miután szemléltek Krisztust, és láttuk, amit gesztusai és szavai látni engednek szívéből, most idézzük fel, hogyan gondolkodik az Egyház az Úr szívének szent misztériumáról.

III. EZ AZ A SZÍV, AMELY ANNYIRA SZERETETT

48. A Jézus szíve-tisztelet nem egy Jézus személyétől különálló szerv imádása. Amit szemlélünk és imádunk, az az egész Jézus Krisztus, Isten emberré lett Fia, olyan képen ábrázolva, amely kiemeli a szívét. Ebben az esetben a testi szív a megtestesült Fiú legbensőbb középpontjának, egyszerre isteni és emberi szeretetének képe vagy kiváltságos jele, mert testének bármely más tagjánál jobban „mérhetetlen szeretetének a természetes jele, illetve jelképe”.²⁸

Krisztus imádása

49. Mindenképp hangsúlyozunk kell, hogy barátságban és imádatban Krisztus személyéhez kapcsolódunk, mert a szív képében megjelenített szeretete vonz bennünket. Tiszteljük az őt ábrázoló képet, de az imádat csak az élő Krisztusra irányul, istenségében és egész emberségében, s ezáltal engedjük, hogy átöleljen bennünket az ő emberi és isteni szeretetével.

50. Bármilyen képet használunk is, az biztos, hogy imádásunk tárgya Krisztusnak az élő szíve – sohasem egy kép –, mert az az ő szentséges és feltámadott testének a része, mely elválaszthatatlan Isten Fiától, aki azt örökre magára vette. Úgy imádjuk, „mint az Ige személyének a szívét, amely az Igével elválaszthatatlanul egy”.²⁹ Nem elszigetelten imádjuk, hanem úgy, hogy ez az a szív, amellyel maga a ma is élő megtestesült Fiú szeret és fogadja szeretetünket. Ezért szeretetünknek és imádásunknak a szívére irányuló minden cselekedete valójában „kimondottan és ténylege-

²⁸ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről (1956. május 15.), 12, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 25.

²⁹ VI. PIUSZ PÁPA: *Auctorem fidei* konstitúció (1794. augusztus 28.), 63, in HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN (szerk.): *Hitvallások és az Egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs – Szent István Társulat, Bánytereny – Budapest, 2004, 2663. pont, 529. oldal.

sen magára Krisztusra irányul”,³⁰ mert a szív alakja természetes módon őrá utal, és a szív „Jézus Krisztus végtelen szeretetének szimbóluma és kifejeződése”.³¹

51. Következésképpen senki se gondolja, hogy ez az áhítat elválaszthat vagy elfordíthat bennünket Jézus Krisztustól és az ő szeretetétől. Természetes módon és közvetlenül őfelé és csakis őfelé irányít bennünket, aki párbeszédben, szeretetben, bizalomban, imádásban kifejeződő csodálatos barátságra hív bennünket. Ez az átszárt és lángoló szívű Krisztus ugyanaz a Krisztus, aki szeretetből megszületett Betlehemben, ugyanaz, aki gyógyítva, simogatva, irgalmasságot gyakorolva járta Galilea útjait, ugyanaz, aki mindvégig szeretett bennünket, egészen odáig, hogy kitérta karjait a kereszten. Végül pedig ugyanaz, aki feltámadt és dicsőségesen él közöttünk.

Képének tisztelete

52. Meg kell jegyeznünk, hogy bár a Krisztust szívével ábrázoló kép semmiképpen sem az imádás tárgya, nem egy a sok választható közül. Nem egy íróasztalon kitalált vagy művész által rajzolt dolog, „nem képzeletbeli szimbólum, hanem valós szimbólum, mely a középpontot, azt a forrást jelképezi, amelyből az üdvösség fakadt az egész emberiség számára”.³²

53. Létezik egy általános emberi tapasztalat, mely egyedivé teszi a szív képét. Kétségtelen ugyanis, hogy a történelem folyamán és a világ különböző tájain a szív a legszemélyesebb intimitásnak, valamint az érzéseknek, az érzelmeknek és a szeretetre való ké-

³⁰ XIII. LEÓ PÁPA: *Annum Sacrum* enciklika (1899. május 25.), ASS 31 (1898-1899) 649.

³¹ Uo.: „Inest in Sacro Corde symbolum atque expressa imago infinitae Iesu Christi caritatis.”

³² *Úrangyala* (2013. június 9.), *L'Osservatore Romano*, 2013. június 10-11., 4.

pességnek a szimbólumává vált. Minden tudományos magyarázattól függetlenül, ha a barátunk szívére tesszük a kezünket, az különösen mély érzést fejez ki; amikor valaki szerelmes és közel van ahhoz, akit szeret, a szívverése felgyorsul; amikor valakit elhagy vagy megcsal egy általa szeretett személy, erős nyomást érez a szíven. Amikor pedig azt akarjuk kifejezni, hogy őszintén beszélünk, hogy mondandónk valóban létünk középpontjából fakad, azt mondjuk: „Szívemből mondom.” A költői nyelv nem hagyhatja figyelmen kívül ezeknek a tapasztalatoknak az erejét. Ezért a szív a történelem folyamán elkerülhetetlenül egyedülálló és nem csupán megegyezésen alapuló szimbolikus erőre tett szert.

54. Érthető tehát, hogy az Egyház a szív képét választotta Jézus Krisztus emberi és isteni szeretetének, valamint személye legbensőbb középpontjának ábrázolására. És bár a tűztől lángoló szív rajza önmagában ékesszóló szimbólum lehet, mely Jézus Krisztus szeretetére emlékeztet bennünket, mégis jobb, ha ez a szív Jézus Krisztus képének a része. Ez jobban kifejezi Jézusnak a személyes kapcsolatra, a találkozásra és a párbeszédre való meghívását.³³ Ezen a tisztelt Krisztus-képen, melyen az ő szerető szíve kiemelkedik, Krisztusnak tekintete is van, amely találkozásra, párbeszédre és bizalomra hív bennünket; Krisztusnak erős keze van, amellyel meg tud tartani bennünket; Krisztusnak szája van, amely egyedi és egészen személyes módon szól hozzánk.

³³ Így érthető, miért tiltotta meg az Egyház, hogy az oltáron olyan képeket helyezzenek el, amelyek Jézusnak vagy Máriának csak a szívét ábrázolják (vö. A Rítuskongregáció válasza Charles Lecoq PSS atyának, 1879. április 5., in *Decreta Authentica Congregationis Sacrorum Rituum ex actis ejusdem Collecta*, vol. 3, num. 3492, Ex Typographia Polyglotta S. C. de Propaganda Fide, Roma, 1900, 107–108). A liturgián kívül, „maganáhitathoz” (uo.) használható a szív szimbóluma didaktikus szándékkal, esztétikai formaként vagy „emblémaként”, mely arra buzdít, hogy Krisztus szeretetére gondoljunk, de fennáll a veszélye annak, hogy a szívet Krisztus személyétől függetlenül az imádás vagy a lelki párbeszéd tárgyává tesszük. 1887. március 31-én a Kongregáció újabb, az előzőhöz hasonló választ adott (uo. num. 3673, 187).

55. A szívnek megvan az a nagy előnye, hogy nem különálló szervként, hanem benső egységesítő központként, ugyanakkor a személy egészének kifejeződéseként fogható fel, amit az emberi test más szerveiről nem mondhatunk el. Ha a szív az egész személy benső központja, tehát az egészet képviselő rész, akkor könnyen meghamisíthatjuk, ha az Úr alakjától elkülönítve szemléljük. A szív képének Jézus Krisztus teljességével az ő egységesítő központjában kell kapcsolatba hoznia bennünket, s ezzel egyidejűleg arra kell irányítani figyelmünket, hogy ebből az egységesítő központból Krisztust az ő emberségének és istenségének teljes szépségében és gazdagságában szemléljük.

56. Ez túlmutat a Krisztus szívéről készült különféle képek vonzerején, mert nem arról van szó, hogy a Krisztus-képek előtt „valamit kérnünk kell ezektől, vagy hogy bizalommal kellene csüggeni a szentképeken, amiként egykor a pogányok tették, akik a bálványokba vetették bizalmukat”, hanem arról, hogy „a szentképek közvetítésével, amelyeket megcsókolunk, és amelyek előtt fedetlen fővel leborulunk, Krisztust imádjuk”.³⁴

57. Ráadásul e képek némelyike talán kevéssé tűnik vonzónak számunkra, és nem is ösztönöz túlságosan szeretetre és imádságra. Az ábrázolás másodlagos, hiszen a kép csak motiváló forma, és ahogy a keletiek mondanák, nem szabad leragadnunk a holdra mutató ujjnál. Míg az eucharisztia valóságos jelenlét, melyet imádnunk kell, ebben az esetben csak egy képről van szó, mely – bár meg van szentelve – arra kér, hogy lépünk túl rajta, arra ösztönöz, hogy szívünket az élő Krisztus szívéhez emeljük, és egyesítsük vele. A tisztelt kép arra hív, azt javasolja, azért ragad magával, hogy szenteljünk időt a Krisztussal való találkozásra és az ő imádsására úgy, ahogyan őt a legjobban el tudjuk képzelni. Ily módon – a

³⁴ TRENTÓI ZSINAT: 25. ülés, *Mandat Sancta Synodus* határozat (1563. december 3.), in HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN (szerk.): *Hitvallások és az Egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs – Szent István Társulat, Bányaterenye – Budapest, 2004, 1823. pont, 425–426. oldal.

képet nézve – Krisztus elé állunk, és vele szemközt „a szeretet megáll, szemléli a misztériumot, csendben örvend neki”.³⁵

58. Mindemellett nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a szívet ábrázoló kép emberi testről, földről beszél nekünk, s ezért Istenről is beszél, aki be akart lépni történelmi állapotunkba, történelemmé akart válni, és osztozni akart földi utunkon. Az áhítatos tiszteletnek egy elvontabb vagy stilizáltabb formája nem feltétlenül lesz hűségesebb az evangéliumhoz, mert ebben az érzékelhető és könnyen érthető jelben mutatkozik meg az a mód, ahogyan Isten ki akarta nyilatkoztatni magát és közel akart kerülni hozzánk.

Érzékelhető szeretet

59. A szeretet és a szív nem feltétlenül kapcsolódik össze, mert az emberi szívben gyűlölet, közömbösség, önzés is uralkodhat. De nem bontakoztatjuk ki teljes emberségünket, ha nem lépünk ki önmagunkból, és nem válunk teljesen önmagunkká, ha nem szeretünk. Személyünk legbensőbb, szeretetre teremtett közép-pontja tehát csak akkor valósítja meg Isten tervét, ha szeret. Így a szív szimbóluma egyúttal a szeretetet is szimbolizálja.

60. Isten örök Fia, aki határtalanul meghalad engem, emberi szívvel is szeretni akart engem. Emberi érzései egy végtelen és végleges szeretet szentségévé válnak. Szíve tehát nem olyan fizikai szimbólum, amely csak egy merőben szellemi vagy az anyagtól elválasztott valóságot fejez ki. Az Úr szívére szegezett szem egy fizikai valóságot, az ő emberi testét szemléli, mely lehetővé teszi, hogy Krisztusnak nagyon is emberi érzelmei és érzései legyenek, mint nekünk, jóllehet azokat isteni szeretete teljesen átalakította.

³⁵ LATIN-AMERIKAI ÉS KARIB-SZIGETEKI PÜSPÖKÖK V. ÁLTALÁNOS GYÜLÉSE: *Aparecidai dokumentum* (2007. június 29.), 259.

³⁶ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről (1956. május 15.), 12 és 21, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 25, 33.

Tiszteletünknek el kell jutnia Isten Fia személyének végtelen szeretetéhez, de tudnunk kell, hogy az elválaszthatatlan az ő emberi szeretetétől, s ezért segítségünkre van az ő hús-vér szívének képe.

61. Ha a szív a közfelfogásban még ma is minden ember érzelmi középpontja, akkor a szív az, ami a leginkább kifejezheti Krisztusnak az ő teljesen emberi szeretetével örökre és elválaszthatatlanul egységben lévő isteni szeretetét. Már XII. Piusz emlékeztetett arra, hogy Isten ígéje „amikor Jézus szívének szeretetéről ír, az már nem kizárólag isteni szeretetet jelent, hanem emberi szeretetérzelmeket is. [...] Kétségtelen, hogy Krisztus szíve, mely hiposztatikus egységben van az Ige isteni személyével, szeretettől és minden más érzékelhető érzelemtől lüktetett”.³⁶

62. Az egyházatyák, ellentétben azokkal, akik tagadták vagy relativizálták Krisztus valódi emberségét, határozottan állítják az Úr emberi érzéseinek konkrét és kézzelfogható valóságát. Így például Szent Bazil hangsúlyozta, hogy az Úr megtestesülése nem valami képzeletbeli dolog, hanem „az Úr birtokolta a természetes érzelmeket”.³⁷ Aranyshájú Szent János példát is hozott: „Ha nem rendelkezett volna természetünkkel, nem tapasztalta volna meg újra és újra a szomorúságot.”³⁸ Szent Ambrus kijelentette: „Azzal, hogy felvette a lelket, a lélek szenvedélyeit is felvette.”³⁹ Szent Ágoston pedig olyan valóságként mutatta be az emberi szenvedélyeket, amely, miután Krisztus felvette, többé nem idegen a kegyelmi élettől: „Az emberi gyöngeség ezen érzelmeit, mint ahogy magát az emberi test gyöngeségét és az emberi test halálát sem állapotyszerű kényszerből, hanem könyörületes akarásával vette magára az Úr Jézus, hogy [...] ha közülük [az Egyház tagjai közül] valaki emberi kísértések közepette szomorkodik és szen-

³⁷ *Ep.* 261, 3, *PG* 32, 972.

³⁸ *In Ioann.*, Homil. 63, 2, *PG* 59, 350.

³⁹ *De fide ad Gratianum*, lib. 2, cap. 7, 56, *PL* 16, 594 (ed. 1880).

ved, emiatt ne gondolja, hogy elhagyta őt a kegyelem.”⁴⁰ Végül Damaszkuszi Szent János úgy vélte, hogy Krisztusnak ez az emberségében megvalósuló valóságos érzelmi tapasztalása annak bizonyítéka, hogy természetünket hiánytalanul és nem részlegesen vette fel, hogy azt teljesen megváltsa és átalakítsa. Krisztus tehát magáévá tette az emberi természet összes alkotóelemét, hogy mindegyiket megszentelje.⁴¹

63. Érdemes itt megemlíteni egy olyan teológus reflexióját, aki elismeri, hogy a görög gondolkodás hatására a teológia a testet és az érzéseket sokáig az „emberelőttes, ember alatti vagy a valóban emberire kísértőként ható” világba sorolta, de „amit elméletben nem oldott meg a teológia, azt gyakorlatban a lelkiség megoldotta. Ez és a népi jámborság életben tartotta a kapcsolatot Jézus szomatikus, pszichológiai és történelmi vonásaival. A keresztyúti ájtatosságok, a sebei iránti áhítat, a drágalátos vér lelkisége, a Jézus szíve-tisztelet, az eucharisztikus gyakorlatok [...] mindezek betöltötték a teológia hézagait azáltal, hogy táplálták a képzeletet és a szívet, a Krisztus iránti szeretetet és gyengédséget, a reményt és az emlékezést, a vágyat és a tartós vágyódást. Az értelem és a logika más utakon járt.”⁴²

Hármas szeretet

64. Nem állhatunk meg pusztán emberi érzéseinél, bármilyen szépek és meghatók legyenek is, mert Krisztus szívét szemlélve felismerjük, hogy nemes és egészséges érzelmeiben, gyengédségében, emberi szeretetének vibrálásában isteni és végtelen szeretetének egész igazsága nyilvánul ki. XVI. Benedek ezt így fejezte

⁴⁰ *Enarrationes in Psalmos*, 87, 3, in SZENT ÁGOSTON: *Zsoltármagyarázatok*, 4. kötet, 71–91. *zsoltár*, ford. Diós István, Jel, Budapest, 2018, 288.

⁴¹ Vö. *De fide orth.* 3, 6.20, PG 94, 1006.1081.

⁴² OLEGARIO GONZÁLEZ DE CARDÉDAL: *La entraña del cristianismo*, Secretariado Trinitario, Salamanca, 2010, 70–71.

ki: „Szeretetének végtelen horizontjából Isten a történelemnek és az emberi létállapotnak a határai közé akart belépni, testet és szívet vett fel, hogy a végtelent szemlélni és megtalálni tudjuk a végesben, a láthatatlan és kimondhatatlan Titkot a Názáreti Jézus emberi szívében.”⁴³

65. Valóban, az Úr szívének képében hármass szeretet van jelen és kápráztat el bennünket. Először is a végtelen isteni szeretet, amelyet Krisztusban találunk. De gondolunk az Úr emberségének szellemi-lelki dimenziójára is. Ebből a szempontból a szív „annak a lángoló szeretetnek a jelképe, amely Krisztus emberi lelkébe árasztva az ő emberi akarátat gazdagítja”. Végül pedig a szent szív „az ő érzékelhető szeretetének is jelképe”.⁴⁴

66. E három szeretet nem különálló képességek, melyek párhuzamosan vagy egymástól függetlenül működnek, hanem együttesen és állandó életáramlásban lépnek fel és fejlődnek ki: „Hittel valljuk, hogy Krisztus személyében az isteni és az emberi természet egységben van, és e hit következtében elménk képes felfogni azt az igen szoros kapcsolatot, amely Jézus testi szívének érző szeretete és az ő kettős szellemi-lelki szeretete, az emberi és isteni szeretete között fennáll.”⁴⁵

67. Ezért Krisztus szívébe lépve azt érezzük, hogy a miénkhöz hasonló, érzésekkel és érzelmekkel teli emberi szív szeret bennünket. Emberi akarata szabadon akar szeretni bennünket, és ezt a szellemi-lelki akaró szeretést teljesen megvilágítja a kegyelem és az isteni szeretet. Amikor elérkezünk e szív legbelsejébe, eláraszt bennünket az ő örök fiúi végtelen szeretetének mérhetetlen dicsősége, és ezt a szeretetet nem tudjuk többé elválasztani az ő emberi szeretetétől. Éppen emberi szeretetében, és nem attól

⁴³ *Úrangyala* (2008. június 1.), *L'Osservatore Romano*, 2008. június 2-3., 1.

⁴⁴ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteltéről (1956. május 15.), 27, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 39.

⁴⁵ Uo. 58. pont, 61–62. old.

elfordulva találjuk meg isteni szeretetét; „a végtelent a végesben” találjuk meg.⁴⁶

68. Az Egyház állandó és végérvényes tanítása, hogy a Krisztus személyére irányuló imádatunk egyedülálló, és elválaszthatatlanul magában foglalja mind isteni, mind emberi természetét. Az Egyház régóta azt tanítja, hogy „egy és ugyanazon Krisztust, az Isten és az ember Fiát, két, szétválaszthatatlan és osztatlan természetből levőnek kell vallanunk és imádnunk”.⁴⁷ És ezt „egyetlen imádással [...] azon az alapon, hogy az Ige testté lett”.⁴⁸ Semmiképpen sem „két természetben kell imádni Krisztust, és ebből eredően két imádással”, hanem „egyetlen imádással a megtestesült Ige-Istent az ő saját testével együtt kell imádni”.⁴⁹

69. Keresztes Szent János azt akarta kifejezni, hogy a misztikus tapasztalatban a feltámadt Krisztus mérhetetlen szeretetét nem életünkől idegennek érezzük. A Végtelen valamiképpen leereszkedik, hogy Krisztus nyitott szívén keresztül valóban kölcsönös szeretettelálkozásban legyen részünk: „hihető dolog, hogy az alacsonyan szálló madár megragadja a szárnyaló aranysast, ha az leszáll, és zsákmánya akar lenni”.⁵⁰ És elmagyarázza, hogy „látva

⁴⁶ XVI. BENEDEK PÁPA: *Úrangyala* (2008. június 1.), *L'Osservatore Romano*, 2008. június 2–3., 1.

⁴⁷ VIGILIUS PÁPA: *Inter innumeras sollicitudines* rendelet (553. május 14.), in HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN (szerk.): *Hitvallások és az Egyház tanítóbivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs – Szent István Társulat, Bányatereny – Budapest, 2004, 420. pont, 165. oldal.

⁴⁸ EFEZUSI ZSINAT: *Alexandriai Szent Kírilloz anathematizmusai*, 8, in HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN (szerk.): *Hitvallások és az Egyház tanítóbivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs – Szent István Társulat, Bányatereny – Budapest, 2004, 259. pont, 118. oldal.

⁴⁹ II. KONSTANTINÁPOLYI ZSINAT: 8. ülés, 9. kánon (553. június 2.), in HEINRICH DENZINGER – PETER HÜNERMANN (szerk.): *Hitvallások és az Egyház tanítóbivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs – Szent István Társulat, Bányatereny – Budapest, 2004, 431. pont, 168. oldal.

⁵⁰ KERESZTES SZENT JÁNOS: *Cántico espiritual* [Szellemi páros ének] (A – első változat), 22. versszak, 4, in SAN JUAN DE LA CRUZ: *Obras completas*, Monte Carmelo, Burgos, 2010, 1234.

a hitvest, akit az ő szerelme sebzett meg, ő is megsebesül az asszony sóhajtozásától, mert a szerelmeseknél az egyiknek a sebe mindkettőé, és mindketten ugyanazt érzik”.⁵¹ Krisztus sebzett oldalának alakját ez a misztikus felhívásként értelmezi az Úrral való teljes egyesülésre. Ő a sebzett szarvas, aki akkor sebesült meg, amikor még nem engedték, hogy szerelme megérintsen bennünket, aki lemegy a vízfolyásokhoz, hogy szomját oltsa, és vigaszt talál, valahányszor visszatérünk hozzá:

„Térj vissza, galambom!
A szarvas száz sebével
már fölbukkant a dombon,
röptödet issza, hogy meggyógyulhasson.”⁵²

Szentháromságos perspektívák

70. A Jézus szíve-tisztelet kifejezetten krisztológiai jellegű; Krisztus közvetlen szemlélése, aki a vele való egyesülésre hív bennünket. Ez jogos, ha figyelembe vesszük, amit a Zsidóknak írt levél kér, hogy tudniillik „szemünket Jézusra szegezve” (vö. 12,2) fussuk meg életünk pályáját. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy Jézus úgy mutatja be magát, mint az Atyához vezető utat: „Én vagyok az út [...]. Senki sem jut az Atyához, csakis általam” (Jn 14,6). Ő akar minket az Atyához vezetni. Ebből érthető, hogy az Egyház igehirdetése kezdettől fogva nem áll meg Jézus Krisztusnál, hanem az Atyához vezet bennünket. Végso soron ő az, akit forrásozo teljességként dicsőítenünk kell.⁵³

⁵¹ Uo. 12. versszak, 8, 1188.

⁵² Uo. 12. versszak, 1, 1184, *A lélek éneke. A lélek és a Vőlegény párbeszéde*, in *Keresztes Szent János összes versei és válogatott prózája*, ford. Takács Zsuzsa, Helikon, Budapest, 1992, 65.

⁵³ „Nekünk egy az Istenünk: az Atya, akitől minden származik, s akiért mi is vagyunk” (1Kor 8,6). „Istennek, a mi Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké! Amen” (Fil 4,20). „Áldott legyen az Isten, Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene!” (2Kor 1,3).

71. Álljunk meg például az Efezusiaknak írt levélnél, amelyben erőteljesen és világosan látszik, hogy imádásunk az Atyára irányul: „meghajtom térdemet az Atya előtt” (Ef 3,14); „egy az Isten, mindnyájunk Atyja, aki mindennek fölötté áll, mindent áthat és mindenben benne van” (Ef 4,6); „adatok hálát mindig mindenért Istennek, az Atyának” (Ef 5,20). Az Atya az, „akiért vagyunk” (1Kor 8,6). Ezért mondta Szent II. János Pál, hogy „az egész keresztény élet olyan, mint egy nagy zarándoklat az Atya háza felé”.⁵⁴ Ez az, amit Antiochiai Szent Ignác megélt a vértanúság felé vezető úton: „Az élő víz szólal meg bennem, belül ezt mondja: jöjj az Atyához!”⁵⁵

72. Ő mindenekelőtt Jézus Krisztus Atyja: „Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja” (Ef 1,3). Ő „a mi Urunknak Jézus Krisztusnak Istene, a dicsőség Atyja” (Ef 1,17). Amikor a Fiú emberré lett, emberi szívének összes vágya és törekvése az Atyára irányult. Ha megnézzük, hogyan utalt Krisztus az Atyára, láthatjuk emberi szívének ezt a megigézett vonzódását, ezt az az Atyára irányuló tökéletes és állandó beállítottságot.⁵⁶ Földünkön végigjárt élettörténete folyamán szüntelen hívást érzett emberi szívében arra, hogy az Atyához menjen.⁵⁷

73. Tudjuk, hogy az az arámi szó, amellyel az Atyát megszólította, az „Abba” volt, ami azt jelenti: „apu”. Abban a korban egyeseket bosszantott ez a bizalmas megszólítás (vö. Jn 5,18). Ezt a kifeje-

⁵⁴ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Tertio millennio adveniente* apostoli levél a 2000. év jubileumának előkészítéséről (1994. november 10.), 49, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, II. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 159.

⁵⁵ ANTIOCHIAI SZENT IGNÁC: *Levél a rómaiaknak*, 7, in PERENDY LÁSZLÓ (szerk.): *Apostoli atyák*, Ókori Keresztény Írók 1, Szent István Társulat, Budapest, 2018, 198.

⁵⁶ „Tudja meg a világ, hogy szeretem az Atyát” (Jn 14,31). „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 10,30). „Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok, s az Atya bennem?” (Jn 14,10).

⁵⁷ „Az Atyához megyek” (*prosz ton patera*: Jn 16,28). „Visszatérek hozzád” (*prosz sze*: Jn 17,11).

zést használta Jézus az Atyával való érintkezéshez, amikor halál-félelem vett erőt rajta: „Abba, Atyám, te mindent megtehetsz: vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan te!” (Mk 14,36). Mindig tudatában volt, hogy az Atya szereti őt: „már a világ teremtése előtt szeretted” (Jn 17,24). És emberi szívében Jézus el volt ragadtatva, amikor hallotta, hogy az Atya ezt mondja neki: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem” (Mk 1,11).

74. A negyedik evangélium azt mondja, hogy az Atya örök Fia mindig „az Atya keblén volt” (Jn 1,18).⁵⁸ Szent Iréneusz azt állítja, hogy „Isten Fia mindig az Atyával szemközt létezett”.⁵⁹ Órigenész pedig azt mondja, hogy a Fiú „az atyai mélység szakadatlan szemlélésében” tartózkodott.⁶⁰ Ez a magyarázata annak, hogy amikor a Fiú emberré lett, egész éjszakákat töltött szeretett Atyjával való érintkezésben a hegytetőn (vö. Lk 6,12). Azt mondta: „Atyám dolgaiban kell lennem” (Lk 2,49). Nézzük meg, miként magasztalja az Atyát: „Jézus kitörő örömmel dicsőítette az Istent a Szentlélekben, ezekkel a szavakkal: »Dicsőítelek, Atyám, ég és föld Ura«” (Lk 10,21). Utolsó, bizalommal teli szavai pedig így hangzottak: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet” (Lk 23,46).

75. Fordítsuk most tekintetünket a Szentlélekre, aki betölti Krisztus szívét és benne lángol. Mert, ahogyan Szent II. János Pál mondta, Krisztus szíve „a Szentlélek mesterműve”.⁶¹ Ez nem csupán a múltra vonatkozik, mert „Krisztus szívében eleven a Szentlélek működése, akinek Jézus az ő küldetésének ihletését tulajdonította (vö. Lk 4,18; Iz 61,1), és akinek elküldését az utolsó vacsora során megígérte. Ez a Lélek segít bennünket, hogy behatoljunk Krisztus átszúrt oldala jelének gazdagságába, ahonnan

⁵⁸ „Eisz ton kolpon tu patrosz.”

⁵⁹ *Adversus Haereses*, III, 18, 1, PG 7, 932.

⁶⁰ ÓRIGENÉSZ: *Kommentár János evangéliumához*, II. könyv, II, 18, ford. Somos Róbert, Catena Fordítások 13, Kairosz, Budapest, 2013, 95.

⁶¹ *Úrangyala* (2002. június 23.), *L'Osservatore Romano*, 2002. június 24–25., 1.

az Egyház származott (vö. *Sacrosanctum Concilium*, 5).⁶² Végeredményben „csak a Szentlélek tudja megnyitni előttünk annak a »belső embernek« a teljességét, amely Krisztus szívében található. Egyedül ő képes elérni, hogy ebből a teljességből fokozatosan erőtt kapjon a mi emberi szívünk is.”⁶³

76. Ha megpróbálunk elmélyedni a Lélek működésének titkában, akkor azt látjuk, hogy sóhajtozik bennünk, és azt mondja: *Abba*, továbbá azt látjuk, hogy „annak bizonyítéka, hogy Isten fiai vagytok, az, hogy a Fia Lelkét árasztotta szívünkbe az Isten, aki ezt kiáltja: »Abba, Atya«” (Gal 4,6). Mert „a Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk” (Róm 8,16). A Szentlélek működése Krisztus emberi szívében állandóan ezt az Atyához való vonzódást váltja ki, és amikor a kegyelem által Krisztus érzelmeivel egyesít bennünket, részesévé tesz a Fiú és az Atya kapcsolatának, „a fogadott fiúság Lelkének, aki által kiáltjuk: »Abba, Atya«” (Róm 8,15).

77. A Krisztus szívével való kapcsolatunk pedig átalakul a Lélek ezen ösztönzésének következtében, aki az Atya felé, az élet forrása és a kegyelem végső kezdete felé irányít bennünket. Maga Krisztus nem akarja, hogy nála megálljunk. Krisztus szeretete „az Atya irgalmának kinyilatkoztatása”.⁶⁴ Neki az a vágya, hogy a szívéből áradó Lélek készítésére „övele és őbenne” az Atyához menjünk. A dicsőség az Atyára irányul „Krisztus által”,⁶⁵ „Krisztussal”⁶⁶ és „Krisz-

⁶² SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Üzenet annak századik évfordulója alkalmából, hogy XIII. Leó az emberiséget a szent szívnek szentelte*, Varsó (1999. június 11.), 3, II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Új evangelizálás és Jézus szíve-kultusz*, in XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteléséről, Szent István Társulat, Budapest, 1999, VII.

⁶³ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Úrangyala* (1986. június 8.), 4, *L'Osservatore Romano*, 1986. június 9–10., 5.

⁶⁴ *Homília*, látogatás a Gemelli Poliklinikán és a Szent Szív Katolikus Egyetem Orvosi Karán (2014. június 27.), *L'Osservatore Romano*, 2014. június 29., 7.

⁶⁵ Vö. Ef 1,5,7; 2,18; 3,12.

⁶⁶ Vö. Ef 2,5,6; 4,15.

tusban”.⁶⁷ Szent II. János Pál azt tanította, hogy „az Üdvözítő szíve arra hív, hogy emelkedjünk fel az Atya szeretetéig, aki minden hiteles szeretet forrása”.⁶⁸ Éppen ezt a szeretetet akarja táplálni szívünkben a Szentlélek, aki Krisztus szívéből érkezik hozzánk. Ez a magyarázata annak, hogy a liturgia – a Lélek éltető tevékenységének hatására – a feltámadt Krisztus szívéből mindig az Atya felé fordul.

A legutóbbi tanítóhivatali megnyilatkozások

78. Krisztus szíve – különböző módokon – mindig is jelen volt a keresztény lelkiség történetében. A Bibliában és az Egyház első századaiban az Úr sebzett oldalának formájában jelent meg, vagy a kegyelem forrásaként, vagy a meghitt szerető találkozássá váló meghívásként. Így volt jelen állandóan számos szent tanúságtételében egészen napjainkig. Az elmúlt évszázadokban ez a lelkiség valódi Jézus szíve-tiszteletként öltött formát.

79. Több elődöm is hivatkozott Krisztus szívére, és a legkülönbélebb megfogalmazással buzdítottak a vele való egyesülésre. A 19. század végén XIII. Leó arra biztatott, hogy szenteljük neki magunkat, és javaslatában a Krisztussal való egyesülést összekapcsolta az ő végtelen szeretetének ragyogása iránti csodálattal.⁶⁹ Mint-

⁶⁷ Vö. Ef 1,3.4.6.7.11.13.15; 2,10.13.21.22; 3,6.11.21.

⁶⁸ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Üzenet annak századik évfordulója alkalmából, hogy XIII. Leó az emberiséget a szent szívnek szentelte*, Varsó (1999. június 11.), 2, II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Új evangelizálás és Jézus szíve-kultusz*, in XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteléséről, Szent István Társulat, Budapest, 1999, V.

⁶⁹ „Mivel a szent szív Jézus Krisztus végtelen szeretetének jelképe és képi kifejeződése, és ez a szeretet arra ösztönöz bennünket, hogy szeretettel viszonzozzuk, természetes, hogy ennek a szentséges szívnek szenteljük magunkat. Ha ezt tesszük, az azt jelenti, hogy odaadjuk magunkat Jézus Krisztusnak és egyesülünk vele [...]. Ma egy másik áldott és isteni jelkép áll szemünk előtt: Jézus legszentebb szíve, melyen kereszt magasodik, és amely lángnyelvekkel körülvéve csodálatos ragyogással tündöklök. Belé kell vetnünk minden reményünket; tőle kell kérnünk és várnunk az emberiség üdvösségét” (XIII. LEÓ PÁPA: *Annum Sacrum* enciklika [1899. május 25.], ASS 31 [1898–1899] 649, 651).

egy harminc évvel később XI. Piusz ezt az áhítatformát a keresztény hittapasztalat összegzéseként mutatta be.⁷⁰ XII. Piusz pedig azt mondta, hogy a szent szív iránti tisztelet kiváló módon, magasztos összefoglalásként fejezi ki a Jézus Krisztus iránti tiszteletünket.⁷¹

80. Nemrégiben Szent II. János Pál úgy mutatta be e kultusznak az elmúlt évszázadok során történt kibontakozását, mint választ azoknak a rigorista és a testtől elszakadt lelkiismereti formáknak az elszaporodására, amelyek megfélemlítettek az Úr irgalmáról, ugyanakkor időszerű felhívásként is az önmagát Isten nélkül felépíteni akaró világhoz: „A szent szív-tisztelet, ahogyan az két évszázaddal ezelőtt Alacoque Szent Margit-Mária misztikus tapasztalatainak ösztönzésére Európában kifejlődött, válasz volt a janzenista rigorizmusra, amely nem vette tudomásul Isten végtelen irgalmát. [...] A 2000. év emberének szüksége van Krisztus szívére, hogy megismerje Istent és önmagát; szüksége van rá a szeretet civilizációjának építéséhez.”⁷²

⁷⁰ „Mert eme szerencsés jelben és az annak folytán kialakult ájtatosságban ugyebár benne foglaltatik a vallásnak egész lényege és a tökéletes életre vezérlő elv, amely az Úr Krisztus alapos megismerésére gyorsan elvezeti az elméket, az Úrnak nagyobb szeretetére és tökéletesebb utánzására hathatósan indítja a lelkeket” (XI. PIUSZ PÁPA: *Miserentissimus Redemptor* enciklika [1928. május 8.], 3, XI. *Pius pápa apostoli körlevele az Úr Jézus szentséges szívét mindenki részéről megillető engesztelésről*, Szent István Társulat, Budapest, 1928, 6).

⁷¹ „Ez a tisztelet, legbensőbb lényegét tekintve a vallás legkiválóbb megnyilvánulása [excellentissimus religionis actus]; hiszen a vallás azt kívánja tőlünk, hogy teljes és feltétlen odaadással áldozzuk és szenteljünk magunkat az isteni Megváltó szeretetének; ennek a szeretetnek pedig eleven tanújele [index] és jele [signum] a megsebzett szív. [...] Benne megváltásunk egész misztériumának nemcsak szimbólumát, hanem mintegy összefoglalását is láthatjuk. [...] Krisztus kifejezett és megismételt szavakkal úgy mutatta be szívét, mint jelképet, hogy az vonzza az embereket szeretete megismerésére és elismerésére. Együttal úgy rendelkezett, hogy az az irgalom és kegyelem jele és záloga legyen korunkban az Egyház nehéz körülményei között” (XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről [1956. május 15.], 4, 43, 52, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 17, 50, 56–57).

⁷² *Katekézis* (1994. június 8.), 2, *L'Osservatore Romano*, 1994. június 9., 5.

81. XVI. Benedek arra buzdított, hogy ismerjük fel Krisztus szívét mint bensőséges és mindennapi jelenlétet minden ember életében: „Minden embernek szüksége van arra, hogy legyen egy »központ« az életében, az igazságnak és a jóságnak egy olyan forrása, amelyből meríthet, hogy megbirkózzon a mindennapi élet különféle helyzeteivel és fáradalmaival. Valamennyiünknek, amikor elcsöndesedünk, nemcsak saját szívdobogásunkat kell hallanunk, hanem mélyebben egy olyan megbízható jelenlét dobogását is, mely a hit érzékszerével érzékelhető, de sokkal valóságosabb: ez Krisztus jelenléte, a világ szíve.”⁷³

Mélyebb megközelítés és időszerűség

82. Krisztus szívének kifejező erejű és szimbolikus képe nem az egyetlen eszköz, melyet a Szentlélek ad nekünk, hogy találkozzunk Krisztus szeretetével, s ennek az eszköznek a használatát egyébiránt mindig gazdagítani, megvilágítani és megújítani kell az elmélkedés, az evangélium olvasása és a lelki elmélyítés által. Már XII. Piusz azt mondta, hogy az Egyház nem törekszik „Jézus szívének olyan értelmezésére, hogy benne úgynevezett lényegi képmást kelljen látni és imádni, vagyis isteni szeretetének teljes és tökéletes jelét. Hiszen a szeretet belső lényegével nem érhet fel semmiféle teremtetett kép más.”⁷⁴

83. A Krisztus szíve iránti tisztelet lényegileg tartozik hozzá saját keresztény életünkhöz – amennyiben az Úr isteni és emberi szeretetének misztériuma iránti hívő és imádó nyitottságunkat jelenti –, és pedig oly mértékben, hogy ismételten kijelenthetjük, hogy a szent szív az evangélium foglalatja.⁷⁵ Nem szabad elfelejteni, hogy azok a látomások vagy misztikus megnyilvánulások,

⁷³ *Úrangyala* (2008. június 1.), *L'Osservatore Romano*, 2008. június 2–3., 1.

⁷⁴ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről (1956. május 15.), 58, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 62.

⁷⁵ Vö. uo. 43. pont, 50. old.

amelyekről olyan szentek meséltek, akik szenvedélyesen ajánlották a Krisztus szíve iránti tiszteletet, nem olyasmik, amiket a hívőknek úgy kellene elhinniük, mintha Isten ígéje lennének.⁷⁶ Ezek jó ösztönzések, melyek motiválhatnak és sok jót tehetnek, mégsem szabad senkinek sem kötelességének éreznie, hogy kövesse őket, ha úgy találja, hogy nem segítik lelki útján. Mindig szem előtt tartani – ahogyan XII. Piusz is mondta: „Nem lehet azt állítani, hogy ez a tisztelet magánkinyilatkoztatással kezdődött.”⁷⁷

84. Az a javaslat például, hogy a hívők minden hónap első péntekén vegyék magukhoz az eucharishtiát, erős üzenet volt egy olyan korban, amikor sokan azért hagyták abba az áldozást, mert nem bíztak az isteni megbocsátásban, Isten irgalmában, és az áldozást a tökéletesek jutalmának tekintették. Abban a janzenista közegben ennek a gyakorlatnak a népszerűsítése sok jót tett, segített felismerni az eucharishtiában Krisztus szívének ingyenes és közeli szeretetét, mely szív a Krisztussal való egyesülésre hív bennünket. Kijelenthetjük, hogy ma is sok jót tenne, egy másik okból: mert a mai pörgős világban, miközben a szabadidőnek, a fogyasztásnak, a szórakozásnak, a telefonoknak és a közösségi médiának a megszállottjai vagyunk, megfeledezünk arról, hogy életünket az eucharisztia erejével tápláljuk.

85. Ugyanígy senki se érezze kötelességének, hogy csütörtökönként egyórás szentségimádást végezzen. De hogyan ne ajánlhatnánk? Ha valaki sok testvérével együtt buzgón végzi ezt a gyakorlatot, és az eucharishtiában megtalálja Krisztus szívének egész szeretetét, „az Egyházzal együtt annak az isteni szeretetnek a jel-

⁷⁶ „A magánkinyilatkoztatások értéke lényegesen különbözik az egyetlen nyilvános kinyilatkoztatásától: ez utóbbi ugyanis hitet követel [...]. A magánkinyilatkoztatás [...] felkínált segítség, de nem kötelező élni vele.” XVI. BENEDEK PÁPA: *Verbum Domini* apostoli buzdítás Isten szaváról az Egyház életében és küldetésében (2010. szeptember 30.), 14, XVI. *Benedek megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2018, 221.

⁷⁷ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről (1956. május 15.), 52, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 56.

képét és egyfajta lenyomatát imádja, amely odáig ment, hogy a megtestesült Ige szívével is szeresse az embert”.⁷⁸

86. Ezt sok janzenista nehezen értette meg, akik lenéztek mindent, ami emberi, érzelmi, testi, és végeredményben úgy gondolták, hogy ez az áhítat eltávolít bennünket a Magasságbeli Isten legtisztább imádásától. XII. Piusz „hamis miszticizmusnak”⁷⁹ nevezte egyes csoportoknak ezt az elitista magatartását, akik Istent olyan magasan lévőnek, elkülönültnek, távolinak látták, hogy úgy ítéltek meg: a népi jámborság érzelmes megnyilvánulásai veszélyesek és egyházi ellenőrzésre szorulnak.

87. Kijelenthetjük, hogy napjainkban a janzenizmus helyett inkább a szekularizáció erős előretörésének vagyunk szemtanúi, amely egy istenmentes világot kíván megteremteni. Emellett egyre szaporodnak a társadalomban a vallásosság olyan formái, amelyek nem utalnak személyes kapcsolatra egy szerető Istennel, s amelyek egy „test nélküli spiritualitás” új megnyilvánulásai. Ez így van, ugyanakkor arra is rá kell mutatnom, hogy magán az Egyházon belül új arculattal a káros janzenista dualizmus jelent meg újra. Az utóbbi évtizedekben kapott új erőre, de ez valójában annak a gnoszticizmusnak a megnyilvánulása, amely már a keresztény hit első évszázadaiban is rombolta a lelkeséget, és amely nem vett tudomást a „test megváltásának” igazságáról. Ezért fordítom tekintetemet Jézus Krisztus szíve felé, és biztatlak benneteket, hogy újítsuk meg a Jézus szíve-tiszteletet. Remélem, hogy a mai kor érzékenysége számára is vonzó tud lenni, s ezáltal segít szembenézni ezekkel a régi és új dualizmusokkal, melyekre megfelelő választ kínál.

88. Szeretném hozzátenni, hogy Krisztus szíve egy további dualizmustól is megszabadít bennünket: azoknak a közösségeknek és

⁷⁸ Uo. 58. pont, 62. old.

⁷⁹ Uo. 57. pont, 60. old.

pásztoroknak a dualizmusától, akik csak külső tevékenységekre, evangéliumot nélkülöző strukturális reformokra, megszállott szervezkedésekre, világias projektekre, szekularizált elképzelésekre, különféle javaslatokra összpontosítanak, melyeket követelményként mutatnak be, s ezért nemegyszer mindenkre rá akarnak erőltetni. Ez gyakran olyan kereszténységet eredményez, amely elfelejtette a hit gyengédségét, az odaadó szolgálat örömét, a személytől személyre irányuló misszió lelkesedését, Krisztus magával ragadó szépségét, az általa felkínált barátságért és saját életünk tőle kapott végső értelméért érzett megrendült hálát. Ez a megtevesztő transzcendentalizmusnak ugyanúgy testetlen, másféle formája.

89. Ezek az olyannyira mai betegségek – melyekből, ha már beléjük estünk, még csak kigyógyulni sem akarunk – arra készítetnek, hogy a szent szívben megjelenített krisztusi szeretetnek egy új, mélyebb megközelítését javasoljam az egész Egyháznak. Krisztus szívében az egész evangéliumot megtaláljuk, benne össze van foglalva az igazság, melyet hiszünk, benne van mindaz, amit imádunk és hitünkben keresünk, benne ott van, amire a legnagyobb szükségünk van.

90. Krisztus szívét szemlélve vissza tudunk térni az evangélium testbe foglalt szintéziséhez, és meg tudjuk élni azt, amit nemrég a drága Gyermek Jézusról nevezett Szent Terézre emlékezve javasoltam: „Az tehát a legjobb hozzáállás, ha szívünk bizalmát magunkon kívülre helyezzük: a határtalanul szerető Isten végtelen irgalmába, aki mindent odaadott Jézus Krisztus keresztjében.”⁸⁰ Szent Teréz ezt erőteljesen megélte, hiszen Krisztus szívében fedezte fel, hogy Isten szeretet: „Számomra végtelen irgalmát adta, s én ezen keresztül szemlélem és imádom a többi tökéletes

⁸⁰ *C'est la confiance* apostoli buzdítás az Isten irgalmas szeretetében vetett bizonyságról (2023. október 15.), 20, Pápai Megnyilatkozások 63, Szent István Társulat, Budapest, 2023, 12.

isteni tulajdonságot.”⁸¹ Ezért a legnépszerűbb röpima, mely nyílvesszőként röpül Krisztus szívéhez, egyszerűen annyit mond: „Bízom benned.”⁸² Nincs szükség több szóra.

91. A következő fejezetekben két alapvető szempontot emelünk ki, melyeket a szent szív tiszteletének ma össze kell kapcsolnia ahhoz, hogy továbbra is tápláljon bennünket és közelebb vigyen az evangéliumhoz. Ez a két szempont: a személyes lelki tapasztalat, valamint a közösségi és misszionáriusi elkötelezettség.

⁸¹ „A” *kézirat*, 83v^o, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarszék, 2015, 230–231.

⁸² SZENT MARIA FAUSTYNA KOWALSKA: *Napló. Az Isteni Irgalmasság üzenete*, 47. (1931. február 22.), ford. Trojan Márta, Koncz Éva, Isteni Irgalmasság Alapítvány, Eger, 2001, 16.

IV. INNI ADÓ SZERETET

92. Térjünk vissza a Szentíráshoz, a sugalmazott szöveghez, mely a legfőbb hely, ahol a kinyilatkoztatás található. Benne és az Egyház élő hagyományában találjuk meg azt, amit maga az Úr akart elmondani nekünk az egész történelemre vonatkozóan. Ő- és újszövetségi szövegeket olvasunk, s megnézzük, milyen hatást váltott ki Isten igéje Isten népének hosszú lelki útján.

Szomjazás Isten szeretetére

93. A Biblia elbeszélése szerint a pusztában vándorló és szabadtásra váró népnek bőséges életadó vizet hirdettek: „Örömmel mérítetek majd vizet az üdvösség forrásaiból” (Iz 12,3). A szabadtóra vonatkozó előrejelzések a megtisztító vizet kibocsátó forrás képét használták: „Tiszta vizet hintek rátok, hogy megtisztuljatok, [...] és új lelket oltok belétek” (Ez 36,25–26). Ez a víz adja majd vissza a népnek a teljes életet, mintegy templomból előtörő forrásként, melynek életadó vize egészségessé tesz, amerre csak folyik: „Láttam, hogy a folyó partján igen sok fa volt mindkét oldalon. [...] Amerre elér a folyó, minden élőlény, amely mozog, élni fog. [...] Ahová ez a víz behatol, egészségessé lesz, és élni fog minden, ahová a folyó elér” (Ez 47,7-9).

94. A zsidó sátoros ünnep (szukkot), mely arra szolgált, hogy a pusztai vándorlás negyven évről megemlékezzenek, fokozatosan átvette és a középpontba helyezte a víz szimbólumát. Az ünnephez tartozott a víz felajánlása minden reggel, mely az ünnep utolsó napján igen ünnepélyessé vált: nagy körmenetben vonultak a templomba, ahol hétszer körbejárták az oltárt, és hangos, örömteli zajongás közepette felajánlották a vizet Istennek.⁸³

⁸³ Vö. *Misna Szuká*, IV, 5.9.

95. A messiási idő eljövetelét a nép számára megnyitott forrás-ként hirdették meg: „Dávid házára és Jeruzsálem lakóira kiárasztom a jóindulat és az imádság lelkét. Arra emelik majd tekintetüket, akit átszúrtak [...]. Azon a napon forrás fakad Dávid háza és Jeruzsálem lakói számára, hogy megtisztuljanak a bűntől és a tisztátalanságtól” (Zak 12,10; 13,1).

96. Egy átszúrt ember, egy megnyitott forrás, a jóindulat és az imádság lelke. Az első keresztények ezt az ígéretet szükség-szerűen Krisztus átszúrt oldalában látták beteljesedni, abban a forrásban, amelyből az új élet fakad. Ha végiglapozzuk János evangéliumát, láthatjuk, hogy ez a prófécia Krisztusban teljessé vált. Szemléljük megnyitott oldalát, melyből a Lélek vize fakadt: „Az egyik katona oldalába döfte lándzsáját. Nyomban vér és víz folyt belőle” (Jn 19,34). Az evangélista hozzáteszi: „Föltekintenek arra, akit kereszttűszúrtak” (Jn 19,37). Így átveszi annak a prófétának a kijelentését, aki megnyitott forrást ígért a népnek Jeruzsálemben, amikor azok felemelik tekintetüket arra, akit átszúrtak (vö. Zak 12,10). A megnyitott forrás Jézus Krisztus sebzett oldala.

97. Megjegyezzük, hogy maga az evangélium hirdette meg ezt a szent pillanatot, pontosabban a sátoros „ünnep utolsó, nagy napját” (Jn 7,37). Akkor Jézus fennhangon hirdette a nagy körmenetben ünneplő népnek: „Aki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék, [...] bensejéből [...] élő víz folyói fakadnak” (Jn 7,37–38). Ehhez el kellett jönnie az ő „órájának”, mert akkor Jézus „még nem dicsőült meg” (Jn 7,39). Minden a kereszttől csorduló forrásában teljessé vált.

98. A Jelenések könyvében újra megjelenik mind az átszúrt ember: „Látni fogja minden szem, még azoké is, akik átszúrták” (Jel 1,7), mind pedig a megnyitott forrás: „Aki szomjazik, jöjjön, aki kívánja az élet vizét, ingyen vegye” (Jel 22,17).

99. Az átszúrt oldal egyúttal a szeretet székhelye is, azé a szereteté, amelyet Isten olyan sokféle szóval vallott meg népének, hogy érdemes felidéznünk: „Drága vagy a szememben, mert becses vagy nekem, és szeretlek” (Iz 43,4). „Megfeledkezhet-e csecsemőjéről az asszony? És megtagadhatja-e szeretetét méhe szülöttétől? S még ha az megfeledkeznék is: én akkor sem feledkezem meg rólad. Nézd, a tenyeremre rajzoltalak” (Iz 49,15–16). „A hegyek megindulhatnak, és megrendülhetnek a halmok, de az én szeretetem nem hagy el soha, és veled kötött békeszövetségem nem inog meg” (Iz 54,10). „Örök szeretettel szerettelek, megőriztem irántad irgalmasságomat” (Jer 31,3). „Veled van az Úr, a te Istened, az erős Szabadító! Örül majd neked nagy örömmel, újjáéleszt szeretetével, örül majd neked ujjongó örömmel” (Szof 3,17).

100. Ozeás próféta odáig megy, hogy Isten szívéről beszél, mely „puha kötelékekkel vonzotta őket, a szeretet kötelékeivel” (Oz 11,4). És megvetett szeretete miatt mondhatta: „Szívem elváltozott, egész bensőm remeg” (Oz 11,8). De ott mindig győzni fog az irgalom (vö. Oz 11,9), mely Krisztusban, a szeretet végleges szavában éri el legnagyobb kifejeződését.

101. Krisztus átszúrt szívében gyűlik össze – testbe írva – a Szentírás összes szeretetkifejezése. Itt nem egyszerűen kinyilvánított szeretetről van szó, hanem az ő nyitott oldala az élet forrása a szeretett emberek számára, a népe szomját oltó forrás. Amint Szent II. János Pál tanította, „ennek az áhíthatnak a lényegi elemei állandó módon az Egyház sajátos lelkiségéhez tartoznak egész történelme során; mert az Egyház kezdettől fogva a keresztre szegezett Krisztus átszúrt szívére irányította tekintetét”.⁸⁴

⁸⁴ *Levél Peter-Hans Kolvenbach atyának, Jézus Társasága rendfőnökének, Paray-le-Monial (1986. október 5.), L'Osservatore Romano, (1986. október 7.), IX.*

Isten igéjének visszhangjai a történelemben

102. Nézzük meg, milyen hatást váltott ki Istennek ez az ígéje a keresztény hit történetében. Több egyházatya is arról beszélt – különösen a kis-ázsiaiak –, hogy Jézus oldalsebe a Lélek vizének forrása: belőle fakad az ige, Jézus kegyelme, és belőle fakadnak a kegyelmét közvetítő szentségek. A vértanúkat „az élet ama vizének mennyei forrása öntözte és erősítette meg, amely Krisztus oldalából fakad”,⁸⁵ vagy ahogy Rufinus fordítja: „a Krisztus bensejéből fakadó mennyei és örök források”⁸⁶ vize. Mi, hívők, akik a Lélek által újjászülettünk, ebből a sziklaüregből származunk, „a Felkent öléből vagyunk kimetszve”.⁸⁷ Sebzett oldala, melyet a szíveként értelmezzünk, telve van a Szentlélekkel, aki élő víz folyóhoz hasonlóan árad felénk belőle: „A Lélek forrása teljes egészében Krisztusban van.”⁸⁸ A nekünk adott Lélek pedig nem eltávolít bennünket a feltámadt Úrtól, hanem betölt bennünket vele, mert amikor a Lélekből iszunk, magát Krisztust isszuk: „Krisztust idd, mert ő a vizet árasztó szikla! Krisztust idd, mert ő az élet forrása! Krisztust idd, mert ő a folyó, melynek ereje megörvendezteti Isten városát! Krisztust idd, mert ő a béke! Krisztust idd, mert élő víz folyik kebléből!”⁸⁹

⁸⁵ *Hogyan és hányan harcoltak mindvégig Verus alatt Galliában a bitért?*, in *Caesareai Eusebiosz egyháztörténete*, V. könyv, 1,20, ford. Baán István, Ókori Keresztény Írók 3, Szent István Társulat, Budapest, 2020, 276.

⁸⁶ *Die lateinische Übersetzung des Rufinus*, liber 5, 1, 22, in *Die Kirchengeschichte*, Eusebius Werke, II/1, hrsg. EDUARD SCHWARTZ – THEODOR MOMMSEN, GCS 9/1, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, Leipzig, 1903, 411.

⁸⁷ SZENT JUSZTINOSZ: *Párbeszéd a zsidó Trüpbónnal*, CXXXV, ford. Ladocsi Gáspár, in PERENDY LÁSZLÓ – FENYVES KRISZTIÁN – SAJGÓ KRISZTIÁN (szerk.): *Második századi görög apologéták*, Ókori Keresztény Írók 7, Szent István Társulat, Budapest, 2024, 384.

⁸⁸ NOVATIANUS: *De Trinitate*, 29, PL 3, 944. Vö. ELVIRAI SZENT GERGELY: *Tractatus [Ps.] Origenis de libris Ss. Scripturarum*, XX, 12, ed. PETRUS BATIFFOL – ANDREAS WILMART, Picard et Filium, 1900, 210.

⁸⁹ SZENT AMBRUS: *Expl. Ps. I*, 33, PL 14, 939–940.

103. Szent Ágoston a szent szívnek mint az Úrral való személyes találkozás helyének tisztelete előtt nyitotta meg az utat. Vagyis számára Krisztus keble nemcsak a kegyelem és a szentségek forrása, hanem meg is személyesíti Krisztust. Ágoston a Krisztussal való bensőséges egyesülés szimbólumaként, a vele való szerető találkozás helyeként mutatja be. Belőle ered a legmélyebb bölcsesség, mely abban áll, hogy megismerjük őt. Ágoston ugyanis azt írja, hogy János, a szeretett tanítvány, amikor az utolsó vacsorán Jézus keblére hajtotta fejét, a bölcsesség legmélyebb titkához került közel.⁹⁰ Tehát nem egy teológiai igazság merőben értelmi szemléléséről van szó. Szent Jeromos elmagyarázta, hogy a szemlélődésre képes ember „nem kellemes csermelyek vizével oltja szomját, hanem az Úr oldalából fakadó éltető vízből iszik”.⁹¹

104. Szent Bernát átvette az Úr átszúrt oldalának szimbolikáját, s azt kifejezetten Krisztus szíve szeretetének kinyilatkoztatásaként és ajándékaként értelmezte. A seb által elérhetővé válik számunkra a szeretet és irgalom nagy misztériuma, s azt magunkévá tehetjük: „Én azonban, amit nem találok magamban, azt bizakodva keresem a Megváltó bensejében, mert ez túlcsoordul a jóságtól és az irgalomtól, mely szentséges testének nyílásain keresztül patakszik, ellenségei ugyanis átszúrták lábát és kezét, lándzsával megnyitották oldalát; ezeken a nyílásokon keresztül mézet szívhatok a kőből és finom olajat a legkeményebb sziklából; ízlelhetem és láthatom, milyen finom és édes az Úr. [...] A kegyetlen vas átszúrta lelkét és megsebezte szívét, hogy együttérezhessen gyengeségimmel. Szívének titka testének nyílásain keresztül tárul fel; már szemlélhetjük Istenünk végtelen jóságának eme fenséges misztériumát.”⁹²

⁹⁰ Vö. *Hatvanegyedik beszéd Szent János evangéliumáról*, 6, SZENT ÁGOSTON: *Beszédek Szent János evangéliumáról*, 3. kötet, LI-CXXIV. beszéd, ford. Révészné Bartók Gertrud, Ókeresztény Örökségünk 13, Jel, Budapest, 2011, 75–76.

⁹¹ SZENT JEROMOS: *III. levél, Rufinusnak*, 4, in SZENT JEROMOS: *Levelek*, 1. kötet, ford. Takács László, Szenzár, Budapest, 2005, 1. köt., 13.

⁹² SZENT BERNÁT: *Sermones in Cant.* 61, 4, PL 183, 1072.

105. Ez különös módon újra megjelenik Saint-Thierry-i Vilmosnál, aki arra biztatott, hogy lépünk be Jézus szívébe, aki saját keblén táplál bennünket.⁹³ Ez nem is meglepő, ha emlékszünk arra, hogy e szerző számára „a művészetek művészete a szeretet művészete [...] A szeretetet a természet Teremtője adja [...]. A szeretet a lélek ereje, s ez a szeretet mint egy természetes súly a helyére, avagy a végcéljához vezeti a lelket.”⁹⁴ A neki megfelelő hely pedig, ahol teljesen a szeretet uralkodik, Krisztusnak a szíve: „Uram, hová viszed azokat, akiket átölelsz és magadhoz szorítasz, ha nem a szívedbe? Szíved a te istenséged édes mannája, melyet, ó, Jézus, bensődben, végtelenül bölcs lelked aranyedényében (vö. Zsid 9,4) őrzöl. Boldogok, akiket ölelésszel odavonsz. Boldogok, akiket eme titok rejtekébe, a te szívedbe rejtettél.”⁹⁵

106. Szent Bonaventura összekapcsolja a két lelkeségi irányvonalat: a szentségek és a kegyelem forrásaként mutatja be Krisztus szívét, ugyanakkor azt javasolja, hogy Krisztus szívének ez a szemlélése váljon baráti kapcsolattá, szerető személyes találkozássá.

107. Egyfelől segít felismerni a kegyelemnek és a szentségeknek a szépségét, melyek ebből az életforrásból, az Úr sebzett oldalából fakadnak: „Hogy a kereszten elszenderült Krisztus oldalából alkotassék az Egyház, és beteljesedjék az Írás szava: *Föltekintenek arra, akit átszúrtak*, Isten rendelkezése megengedte, hogy a katonák egyike szent oldalát megnyissa és lándzsával átszúrja, s így a vízzel együtt patakozó vérben ömöljék üdvösségünk ára. Az ő szíve titkának forrásából folyik ez a folyam, hogy az Egyház szentségeinek bőséges erőt adjon a kegyelmi élet kiárasztására, s a Krisztusban élők itala: *örök életre szökellő vízforrás* legyen.”⁹⁶

⁹³ Vö. *Expositio altera super Cantica Canticorum*, c. 1, PL 180, 487.

⁹⁴ BOLDOG SAINT-THIERRYI VILMOS: *De natura et dignitate amoris*, 1, PL 184, 379.

⁹⁵ BOLDOG SAINT-THIERRYI VILMOS: *Meditativae Orationes* 8, 6, PL 180, 230.

⁹⁶ SZENT BONAVENTURA: *Élet fája (Lignum vitae)*, 30, in *Szent Bonaventura misztikus művei*, ford. Barsi Balázs, Várnai Jakab, Szent István Társulat, Budapest, 1991, 97.

108. Ezután egy újabb lépés megtételére biztat bennünket: ahhoz, hogy a kegyelemben való részesülés ne váljon valami mágiikus dologgá vagy neoplatonikus jellegű emanációvá, hanem közvetlen kapcsolat legyen Krisztussal, a szívében kell lakoznunk, mert aki iszik, az Krisztus barátja, szerető szív: „Serkenj fel tehát, Krisztus barátja, s légy olyan, mint *a galamb, mely fészkrét a legfelső sziklahasadékba rakja*. Ne szűnj meg virrasztani benne, mint *az otthonára talált veréb, s mint a gerle*, rejtsd bele tiszta szerelmed fiókait.”⁹⁷

A Jézus szíve-tisztelet elterjedése

109. Krisztus sebzett oldala, melyben az ő szeretete, a kegyelmi élet forrása lakozik, fokozatosan a szív alakját vette fel, különösen a szerzetesi életben. Tudjuk, hogy a történelem során a Krisztus szíve iránti tisztelet nem azonos módon fejeződött ki, és hogy az újkorban kialakult, különböző lelki tapasztalatokhoz kötődő aspektusokat nem lehet visszavezetni a középkori áhítatformákra, még kevésbé azokra a bibliai formákra, amelyekben felfedezhetjük e tisztelet gyökereit. Mindazonáltal ma az Egyház semmit sem vet meg abból a jóból, amit a Szentlélek az évszázadok során ajándékozott nekünk, annak tudatában, hogy mindig lehetséges lesz e tisztelet egyes részleteinek világosabb és teljesebb értelmét felismerni vagy új aspektusait megérteni és feltárni.

110. Számos női szent számolt be a Krisztussal való találkozásáról, melyet az Úr szívé, az élet és a belső béke forrásánál való megpihenésként jellemeztek. Így például Tongerni Szent Luitgard, Hackeborni Szent Mechtild, Folignói Szent Angéla vagy Norwichi Julianna. Helftai Szent Gertrúd ciszterci szerzetesnővér arról számolt be, hogy imája során a fejét Krisztus szívére hajtotta.

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ SZENT GERTRÚD: *Az isteni szeretet követe*, ford. Dombi Márk, Szent István Társulat, Budapest, 1939, 312–313.

ta, és hallgatta szívverését. Szent János evangélistával folytatott párbeszédében megkérdezte tőle, hogy evangéliumában miért nem beszélt arról, mit tapasztalt, amikor ugyanabban az élményben volt része. Gertrúd arra a következtetésre jutott, hogy „azoknak az édes szívveréseknek az ékesszólása a mostani időnek van főntartva, hogy hallatára újra fölmelegedjék a már öregedő és az istenszeretben ellanyhuló világ”.⁹⁸ Vajon nem gondolhatnánk, hogy ez a mi korunkra vonatkozó kijelentés, felhívás annak felismerésére, mennyire „előregedett” ez a világ, és rászorul arra, hogy felfogja Krisztus szeretetének mindig új üzenetét? Szent Gertrúdot és Szent Mechtildet „a szent szív legbensőbb bizalmasai” között tartották számon.⁹⁹

111. A karthauzi szerzetesek – mindenekelőtt Szászországi Ludolf biztatására – a szent szív iránti tiszteletben találták meg annak módját, hogy Jézus Krisztussal való kapcsolatukat szeretettel és közelséggel töltsék meg. Aki Jézus szívének sebén keresztül lép be, az szeretetre gyullad. Sienai Szent Katalin azt írta, hogy bár nem lehettünk jelen az Úr kínszenvedésénél, de Krisztus nyitott szíve lehetővé teszi számunkra, hogy ténylegesen és személyesen találkozzunk ezzel a hatalmas szeretettel: „Ezt akartam kinyilvánítani oldalam megnyitásában, hogy a szív titka által megmutassam: jobban szeretlek titeket, mintsem a véges szenvedéssel kifejezhettem volna.”¹⁰⁰

112. A Krisztus szíve iránti tisztelet fokozatosan kilépett a monasztikus szerzetesi élet keretei közül, és szent tanítók, prédikátorok, szerzetalapítók lelkeségét töltötte be, akik azt a föld legtávolabbi tájain is terjesztették.¹⁰¹

⁹⁹ LÉON DEHON: *Directoire spirituel des prêtres du Sacré Cœur de Jésus*, II, cap. VII, n. 141, Anciens Etablissement Splichal, Turnhout, 1936.

¹⁰⁰ SZIÉNAI Szent KATALIN: *Dialógus*, ford. Csertő György, Szent István Társulat, Budapest, 1983, 129.

¹⁰¹ Vö. például ANGELUS WALZ: *De veneratione divini cordis Iesu in Ordine Praedicatorum*, Pontificium Institutum Angelicum, Roma, 1937.

113. Különösen érdekes volt Eudes Szent János kezdeményezése, aki „miután misszionáriusaival rendkívül buzgó missziót végzett Rennes-ben, elérte, hogy a püspök jóváhagyja abban az egyházmegyében Urunk, Jézus Krisztus imádott szíve ünnepének megtartását. Ez volt az első alkalom, hogy ez az ünnep hivatalos engedélyt kapott az Egyházban. Később Coutances, Evreux, Bayeux, Lisieux és Rouen püspöke is engedélyezte az ünnepet egyházmegyéje számára 1670–1671-ben.”¹⁰²

Szalézi Szent Ferenc

114. Az újkorban Szalézi Szent Ferenc volt az, aki említésre méltóan járult hozzá a Jézus szíve-tisztelethez. Ő gyakran szemlélte Krisztus nyitott szívét, mely arra hív, hogy benne lakozzunk, olyan személyes szeretetkapcsolatban, amelyben az élet titkai megvilágosodnak. Ennek a szent egyháztanítónak a gondolkodásában Krisztus szíve felhívásként jelent meg a kegyelem titokzatos működésébe vetett teljes bizalomra, szemben a rigorista erkölccsel és a merőben szabálykövető vallásossággal. Így fejezte ki ezt Chantal bárónénak írt tanácsában: „Biztos vagyok abban, hogy nem maradunk többé magunkban [...], örökké a Megváltó sebzett oldalában fogunk lakozni, mert nélküle nemcsak nem tudunk, de ha tudnánk, akkor sem akarnánk semmit sem tenni.”¹⁰³

115. Nála az áhítatos tisztelet távol állt attól, hogy a babonáság egyik formájává vagy a kegyelem helytelen tárgyiasításává váljon. Olyan személyes kapcsolatra szóló meghívást jelentett, amelyben mindenki egyedülállónak érzi magát Krisztus előtt, olyannak, akit a maga megismételhetetlen valóságában számításba vesznek, aki-

¹⁰² RAFAEL GARCÍA HERREROS: *San Juan Eudes*, Imprenta Olivieres y Domínguez, Bogotá, 1943, 42.

¹⁰³ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Chantal bárónénak* (1610. április 24.), in *Œuvres de Saint François de Sales*, t. 14, Monastère de la Visitation, Annecy, 1906, 289.

re gondol Krisztus, és aki közvetlen és kizárólagos megbecsülésnek örvend: „Mesterünknek ez az imádandó és nagy szeretetre méltó szíve, mely a nekünk megvallott szerelemtől lángol, olyan szív, melyre mindannyiunk neve rá van írva [...]. Bizonyára nagy vigasztalást nyújtó dolog, hogy Urunk annyira mélyen szeret bennünket, hogy mindig a szívében hord bennünket.”¹⁰⁴ Ezzel a Krisztus szívére írt tulajdonnévvel Szalézi Szent Ferenc azt próbálta szimbolizálni, hogy Krisztus irántunk tanúsított szeretete egyáltalán nem elvont vagy általános, hanem olyannyira személyre szabott, hogy a hívő azt érzi, hogy önmagáért értékeli és ismeri el: „Milyen szép ez a mennyország most, hogy a Megváltó a napja, és az ő keble olyan szeretetforrás, amelyből a boldogok kívánságuk szerint isznak! Mindenki megy, hogy belenézzen, és látja, hogy a neve a szeretet betűivel van ráírva, melyeket csak az igazi szeretet tud kiolvasni, és amelyeket csak az igazi szeretet vésphetett bele. Ó, Istenem, drága Leányom, vajon a miénk ott lesz-e? Igen, kétségtelenül ott lesz; mert bár a mi szívünkben nincs szeretet, mégis megvan benne a szeretet vágya és a szeretet kezdete.”¹⁰⁵

116. Ezt a tapasztalatot alapvetőnek tartotta egy olyan lelki élethez, amely ezt a meggyőződést a nagy hitigazságok közé helyezte: „Igen, drága Leányom, gondolj magadra, és ne csak magadra, hanem legkisebb hajszáladra is: ez hitcikkely, és semmiképpen sem szabad kételkednünk benne.”¹⁰⁶ Ennek az a következménye, hogy a hívő képessé válik arra, hogy teljesen átadja önmagát Krisztus szívének, ahol megnyugvást, vigaszt és erőt talál:

¹⁰⁴ SZALÉZI SZENT FERENC: *Prédikáció nagyböjt második vasárnapján* (1622. február 20.), in *Ceuvres de Saint François de Sales*, t. 10, Niérat, Annecy, 1898, 243–244.

¹⁰⁵ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Chantalné asszonynak* (1612. május 31.), in *Ceuvres de Saint François de Sales*, t. 15, Monastère de la Visitation, Annecy, 1908, 221.

¹⁰⁶ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Marie Aimée de Blonay-nek* (1618. február 18.), in *Ceuvres de Saint François de Sales*, t. 18, Monastère de la Visitation, Annecy, 1912, 170–171.

„Ó, Istenem, micsoda boldogság így lenni [a Megváltó] karjában és keblén! [...] Maradj így, drága Leányom, és mint egy másik kis Szent János – miközben a többiek különféle ételeket esznek a Megváltó asztalánál – a legegyszerűbb bizalommal pihentesd fejedet, lelkedet, szellemedet e drága Úr szerető keblén.”¹⁰⁷ „Remélem, hogy a galambok hasadékában és drága Megváltónk átszúrt oldalában leszel. [...] Milyen jó ez az Úr, drága Leányom! Milyen szeretetre méltó az ő szíve! Maradjunk itt, ebben a szent hajlékban!”¹⁰⁸

117. De hűen a hétköznapi életben való megszentelődésről szóló tanításához, azt javasolja, hogy ezt a mindennapi tevékenységek, feladatok és kötelességek közepette éljük meg: „Azt kérdezed tőlem, hogyan viselkedjenek összes cselekedetükben azok a lelkek, akik imádságukban ehhez a szent egyszerűséghez és ehhez az Istennek való tökéletes ráhagyatkozáshoz vonzódnak? Azt válasszom, hogy nemcsak az imádságban, hanem egész életvezetésükben is változatlanul az egyszerűség szellemében kell járniuk, egész lelküket, összes cselekedeteiket és sikereiket Isten akaratának átadva, tökéletes szeretettel és feltétlen bizalommal, ráhagyatkozva a kegyelemre és annak az örök szeretetnek a gondoskodására, amelyet az isteni Gondviselés érez irántuk.”¹⁰⁹

118. Mindezek miatt, amikor olyan szimbólumon gondolkodott, amely összefoglalhatná a lelki életre vonatkozó javaslatát, az alábbi következtetésre jutott: „Arra gondoltam, drága Anyám, ha jó-

¹⁰⁷ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Chantal bárónénak* (1609. november vége), in *Œuvres de Saint François de Sales*, t. 14, Monastère de la Visitation, Annecy, 1906, 214.

¹⁰⁸ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Chantal bárónénak* (1610. február 25. körül), in *Œuvres de Saint François de Sales*, t. 14, Monastère de la Visitation, Annecy, 1906, 253.

¹⁰⁹ SZALÉZI SZENT FERENC: *Entretien XII, De la simplicité et prudence religieuse* [XII. beszélgetés: Az egyszerűségről és a vallási megfontoltságról], in *Œuvres de Saint François de Sales*, t. 6, Monastère de la Visitation, Niérat, Annecy, 1895, 217.

nak látod, hogy jelképünk egyetlen szív legyen, melyet két nyílvessző szúr át, és töviskorona fog körül.”¹¹⁰

Egy új szeretetvallomás

119. Ennek a szalézi lelakiségnek az egészséges hatása alatt zajlottak a Paray-le-Monial-i események a 17. század végén. Alacoque Szent Margit-Mária 1673. december vége és 1675 júniusa között fontos jelenésekről számolt be. Az a szeretetvallomás az alapvető, amely kiemelkedik az első nagy jelenésben. Jézus azt mondja: „Isteni szívem oly szenvedélyesen szereti az embereket és személy szerint téged, hogy nem tudja többé magában tartani égő szeretetének lángjait, muszáj kiáradnia rájuk rajtad keresztül, és megmutatkozni mindenki előtt, hogy gazdaggá tegye őket a neked megmutatott drága kincsekkel.”¹¹¹

120. Szent Margit-Mária hatásosan és lelkesen foglal össze mindent: „Feltárta előttem szeretetének összes csodáit és szentséges szívének megmagyarázhatatlan titkait, melyeket addig mindig rejtve tartott előttem. Itt tárta fel őket előttem először; de olyan hathatósan és foghatóan, hogy a kegyelem által bennem kiváltott hatások alapján semmi okom sincs kételkedni benne.”¹¹² A későbbi jelenésekben ennek az üzenetnek a szépsége újra megerősített nyert: „Feltárta előttem tiszta szeretetének megmagyarázhatatlan csodáit, és azt a mértéktelenséget, amelyre az emberek iránti szeretet készítette.”¹¹³

¹¹⁰ SZALÉZI SZENT FERENC: *Levél Chantal anyjának* (1611. június 10.), in *Œuvres de Saint François de Sales*, t. 15, Monastère de la Visitation, Annecy, 1908, 63.

¹¹¹ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], 53, in *Vie et œuvre de la bienheureuse Marguerite-Marie Alacoque*, éd. Mons. Gauthey, Ancienne Librairie Poussielgue, Paris, 1915, 69.

¹¹² Uo.

¹¹³ Uo. 55. pont, 71. old.

121. Jézus Krisztus szeretetének ez az intenzív felismerése, amelyet Szent Margit-Mária közvetített nekünk, értékes ösztönzés számunkra a Jézussal való egyesüléshez. Ez nem jelenti azt, hogy kötelességünk elfogadni vagy magunkra vállalni ennek a lelki ajánlatnak minden részletét, benne ugyanis – mint gyakran meg-
esik – saját vágyainkkal, aggodalmainkkal és belső képeinkkel kapcsolatos emberi elemek keverednek az isteni cselekvéssel.¹¹⁴ Egy ilyen javaslatot mindig újra kell olvasni az evangélium és az Egyház teljes gazdag lelkiiségi hagyományának fényében, miközben elismerjük, mennyi jót tett oly sok testvérünknek. Ez lehetővé teszi számunkra, hogy felismerjük a Szentlélek ajándékait a hitnek és a szeretetnek eme tapasztalatán belül. A részleteknél fontosabb a közvetített üzenet lényege. Ez összefoglalható azokban a szavakban, amelyeket Szent Margit-Mária hallott: „Íme, ez az a szív, amely annyira szerette az embereket, hogy semmiben sem kímélte magát értük, egészen kimerítette és felemésztette magát, hogy megmutassa irántuk érzett szeretetét.”¹¹⁵

122. Ez a megnyilvánulás arra hív, hogy a fenntartás nélküli bizalom által növekedjünk a Krisztussal való találkozásban, míg el nem érjük a teljes és végleges egyesülést: „Jézus isteni szíve vegye át a mi szívünk helyét, hogy egyedül ő éljen és munkálkodjon bennünk és értünk; hogy akarata [...] részünkről semmilyen ellenállást nem tapasztalva működjön; és végül, hogy az ő érzelmei, gondolatai és vágyai helyettesítsék a mieinket, és mindenekelőtt az ő szeretete, hogy ő maga szeressen bennünk és általunk. És így, mivel ez a szeretetre méltó szív minden mindenben, Szent Pállal együtt elmondhatjuk majd, hogy már nem mi élünk, hanem ő él bennünk.”¹¹⁶

¹¹⁴ VÖ. HITTANI DIKASZTÉRIUM: *Szabályok a feltételezett természetfeletti jelenségek megítéléséhez* (2024. május 17.), I, A, 12.

¹¹⁵ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], i. m., 92. pont, 102. old.

¹¹⁶ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Levél de la Barge nővérnek* (1689. október 22.), in *Vie et œuvre de la bienheureuse Marguerite-Marie Alacoque*, éd. Mons. Gauthey, Ancienne Librairie Poussielgue, Paris, 1915, 468.

123. Az első üzenetben, amelyet kapott, valójában ezt az élményt sokkal személyesebben, konkrétan, szenvedélyesen és gyengéden mutatta be: „Aztán elkérte a szívemet, én pedig könnyörögtem neki, hogy vegye el. Elvette, és bevitte imádott szívébe, amelyben – megmutatta nekem – mint egy kis atom emésztődött el abban a tüzes kemencében.”¹¹⁷

124. Más alkalommal azt vesszük észre, hogy aki nekünk adatik, az a feltámadt Krisztus, tele dicsőséggel, tele étellel és világossággal. Bár máskor az értünk vállalt szenvedésekről és a megtapasztalt hálátlanságról beszél, itt nem a vér és a fájó sebek tűnnek fel, hanem az élő Krisztus világossága és tüze. Kínszenvedésének sebei nem tűntek el, hanem átváltoztak. Így fejeződik ki itt a húsvét misztériuma a maga teljességében: „Egyszer, miközben az oltáriszentség ki volt téve, [...] megjelent nekem Jézus Krisztus, az én isteni Mesterem, dicsőségének teljes ragyogásában, öt sebével, melyek úgy ragyogtak, mint öt nap, és minden oldalról lángok törtek elő szent emberségéből, különösen imádandó kebléből, mely kemencéhez hasonlított. Ez megnyílt, és feltárta előttem egészen szerető és egészen szeretetre méltó szívét, a heves tüzet, amelyből ezek a lángok előtörtek. Ekkor tárta fel előttem tiszta szeretetének megmagyarázhatatlan csodáit, és azt a végleletet, amelybe az emberek iránti szeretete vitte őt, akiktől nem kapott mást, csak hálátlanságot és megvetést.”¹¹⁸

La Colombière Szent Kolos

125. Amikor La Colombière Szent Kolos tudomást szerzett Szent Margit tapasztalatairól, azonnal védelmezőjévé és terjesztőjévé vált. Különleges szerepet játszott a szent szív tiszteletének meg-

¹¹⁷ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], i. m., 53. pont, 69-70. old.

¹¹⁸ Uo. 55. pont, 71. old.

értésében és elterjesztésében, de az evangélium fényében való értelmezésében is.

126. Míg Szent Margit-Mária egyes kifejezései, ha félreértjük őket, arra készíthetnek, hogy túlságosan bízunk saját áldozatainkban és felajánlásainkban, Szent Kolos rámutat arra, hogy Krisztus szívének szemlélése, ha hiteles, nem önelégültséget vált ki, de tapasztalatokban vagy emberi erőfeszítésekben való dicsekvést sem, hanem leírhatatlan ráhagyatkozást Krisztusra, amely békével, biztonsággal és elszántsággal tölti el életünket. Ezt az abszolút bizalmat nagyon jól kifejezte egyik híres imájában: „Istenem, annyira meg vagyok győződve arról, hogy vigyázol mindazokra, akik benned remélnek, és hogy semmiben sem szenvednek hiányt, akik mindent tőled várnak, hogy elhatároztam, ezentúl aggodalmaskodás nélkül élek, és minden gondomat rád bízom [...]. Reményemet sosem veszítem el, hanem életem utolsó lehetőségig megőrzöm, s így hiábavalóak lesznek a pokol összes démonának erőfeszítései, hogy elragadják tőlem [...]. Mások várják csak boldogságukat vagyონuktól vagy képességeiktől, mások támaszkodjanak csak életük ártatlanságára, vagy vezeklésük szigorára, vagy jótékonykodásaik magas számára, vagy imáik buzgóságára [...], nekem, Uram, minden bizodalmam a saját bizalmam; ez a bizalom soha senkit nem csalt meg. Biztos vagyok tehát abban, hogy örökké boldog leszek, mert szilárdan remélem, hogy az leszek, és mert te vagy az, Istenem, akitől remélem.”¹¹⁹

127. Szent Kolos 1677 januárjában írt egy feljegyzést, amely felett néhány olyan sor olvasható, amelyek a saját küldetésével kapcsolatos bizonyosságára utalnak: „Felismertem, hogy Isten hasznomat akarja venni azáltal, hogy igyekszem teljesíteni kívánságait azzal az áhítattal kapcsolatban, amelyet egy olyan személy ajánlott nekem, akivel ő nagyon bizalmasan érintkezik, és akinek

¹¹⁹ LA COLOMBIÈRE SZENT KOLOS: *Sermon sur la confiance en Dieu* [Beszéd az Istenbe vetett bizalomról], in *Œuvres du R. P. de La Colombière*, t. 5, Périne frères, Lyon, 1852, 100.

segítségére az én esendő voltomat kívánta felhasználni. Már sok embernek javasoltam ezt az áhítatot.”¹²⁰

128. Érdeemes észrevennünk, hogy Szent Kolos lelakiségében gyönyörű összhang van Szent Margit gazdag és szép lelki élménye és az ignáci *Lelkigyakorlatok* nagyon konkrét szemlélődése között. Szent Ignác a Lelkigyakorlatok harmadik hetének elején ezt írta: „Két dolog rendkívül megindított, és egész idő alatt ezek foglalkoztattak. Az első az a készség, amellyel Jézus Krisztus elindul, hogy találkozzon azokkal, akik keresik őt [...]. Szíve a keserűség tengerébe merül: az összes szenvedély elszabadult bensőjében, egész természete megrendül, és mindezen zavarok és kísértések közepette szíve egyenesen Istenhez megy, nem tesz egyetlen rossz lépést sem, nem habozik arra az oldalra állni, amelyet az erény és a legmagasabb erény sugall neki. [...] A második dolog ugyanennek a szívnek a viselkedése Júdással, aki elárulta; az apostolokkal, akik gyáván elhagyták; a papokkal és az őt ért üldöztetés többi elkövetőjével. Bizonyos, hogy mindez a gyűlölködő vagy háborgó neheztelés legkisebb érzését sem volt képes kiváltani benne [...]. Tehát ezt a keserűség és ridegség nélküli szívet képzelem magam elé, melyet igazi gyengédség tölt el ellenségei iránt.”¹²¹

Szent Charles de Foucauld és Gyermekek Jézusról nevezett Szent Teréz

129. Szent Charles de Foucauld (Károly testvér) és Gyermekek Jézusról nevezett Szent Teréz akaratlanul is átalakították a Jézus szíve-tisztelet néhány elemét, s ezzel segítettek nekünk, hogy azt

¹²⁰ LA COLOMBIÈRE SZENT KOLOS: *Retraite faite à Londres* [Lelkigyakorlat Londonban], (1677. február 1–8.), in *Œuvres du R. P. de La Colombière*, t. 7, Seguin Ainé, Avignon, 1832, 93.

¹²¹ LA COLOMBIÈRE SZENT KOLOS: *Retraite spirituelle faite à Lyon* [Lelkigyakorlat Lyonban] (1674. október–november), in *Œuvres du R. P. de La Colombière*, t. 7, Seguin Ainé, Avignon, 1832, 45.

még inkább az evangéliumhoz hűen értelmezzük. Nézzük hát, hogyan fejeződött ki életükben ez a tisztelet. A következő fejezetben visszatérünk majd hozzájuk, hogy megmutassuk a misztiós dimenzió eredetiségét, melyet egymástól eltérően bontakoztattak ki.

Iesus Caritas

130. Szent Charles de Foucauld szentségimádásokat végzett Louye-ban unokanővérével, Madame de Bondyval, aki egy nap mutatott neki egy szentképet Jézus szívéről.¹²² Ez az unokanővére kulcsszerepet játszott Károly atya megtérésében, amint azt ő elismeri: „Mivel Isten téged tett irgalmasságának első eszközévé számomra, minden irgalma tőled származik. Ha te nem térítettél volna meg, ha nem vezettél volna Jézushoz, és nem tanítottál volna meg apránként, mintegy betűről betűre mindarra, ami jámbor és jó, vajon ott lennék-e ma, ahol vagyok?”¹²³ De amit voltaképpen felébresztett benne, az Jézus szeretetének lángoló tudata volt. Ebben minden benne volt, ez volt a legfontosabb. És ez különösen a Jézus szíve-tiszteletben összpontosult, ahol a határtalan irgalmasságra talált rá: „Reménykedjünk annak végtelen irgalmasságában, akinek szívét te ismertetted meg velem.”¹²⁴

131. Ezt követően lelkivezetője, Henri Huvelin abbé segített neki mélyebben megismerni ezt a csodálatos misztériumot: „Ez az áldott szív, melyről Ön oly sokszor beszélt nekem.”¹²⁵ 1889. június 6-án Károly testvér Jézus szent szívének szentelte magát,

¹²² Vö. SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Levél Madame de Bondynak* (1897. április 27.), in *Écrits spirituels*, De Gigord, Paris, 1923, 79.

¹²³ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Levél Madame de Bondynak* (1901. április 15.), in *Lettres à Madame de Bondy. De la Trappe à Tamanrasset*, Desclée de Brouwer, Paris, 1966, 83. Vö. uo. (1909. április 5.), 180.: „Általad ismertem meg a szentségkitételeket, az áldásokat és a szent szívet.”

¹²⁴ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Levél Madame de Bondynak* (1890. április 7.), in *Lettres à Madame de Bondy*, i. m., 30.

¹²⁵ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Levél Huvelin abbénak* (1892. június 27.), in CHARLES FOUCAULD – HENRI HUVELIN: *Correspondance inédite*, Desclée de Brouwer, Tournai, 1957, 22.

melyben korlátlan szeretetet talált. Azt mondta Krisztusnak: „Olyan jótéteményekkel halmoztál el, hogy azt hiszem, hálátlan-ság lenne szíveddel szemben, ha nem hinném, hogy kész elhal-mozni engem mindenféle jóval, bármilyen nagy jóval, s hogy szeretete és nagyvonalúsága nem ismer mértéket.”¹²⁶ Ő lesz a „Jézus szívét neveként viselő” remete.¹²⁷

132. 1906. május 17-én, egy olyan napon, amikor Károly testvér egyedül van, már nem tud misézni, azt írja és ígéri: „hagyni fo-gom, hogy Jézus szíve éljen bennem, hogy többé ne én éljek, hanem Jézus szíve éljen bennem, ahogyan ő élt Názáretben”.¹²⁸ Jézussal való – szívtől szívhez szóló – barátságában nem volt sem-miféle magába forduló ájtatoskodás. Ez volt a gyökere annak a lecsupaszított názáreti életnek, amellyel Károly testvér Krisztust akarta utánozni és hozzá akart hasonlóvá válni. Ez a Jézus szíve iránti odaadó tisztelet kézzelfogható következményekkel járt élet-módjára nézve, és názáreti életét ez a Jézus szívével való egészen személyes kapcsolat táplálta.

Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz

133. Szent Charles de Foucauld-hoz hasonlóan a Gyermek Jézus-ról nevezett Szent Teréz is olyan közegben élt, amelyet erősen meghatározott a 19. században Franciaországot elárasztó Jézus szíve-tisztelet. Családjának Almire Pichon atya volt a lelkipásztor, akit a szent szív nagy apostolának tartottak. Egyik nővére a „Szent szívről nevezett Mária” szerzetesi nevet vette fel, a kolos-tor pedig, ahová Lisieux-i Teréz belépett, a szent szívnek szentelt kolostor volt. A Jézus szíve-tisztelet azonban Teréznél sajátos vonásokat öltött, túl az akkoriban megszokott kifejeződési for-mákon.

¹²⁶ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Méditations sur l'Ancien Testament* [Elmélkedé-ssek az Ószövetségről] (1896–1897), *Teremtés könyve* 30,1–21.

¹²⁷ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Levél Huvelin abbénak* (1900. május 16.), in CHARLES FOUCAULD – HENRI HUVELIN *Correspondance inédite*, i. m., 156.

¹²⁸ SZENT CHARLES DE FOUCAULD: *Diaire* [Napló] (1906. május 17.).

134. Amikor tizenöt éves volt, így foglalta össze Jézussal való kapcsolatát: „Ő, akinek szíve az enyémmel egy ütemben dobog.”¹²⁹ Két évvel később, amikor tövissel koronázott szívről beszéltek neki, egy levélben megjegyezte: „Tudod, én nem úgy látom a szent szívet, mint mások, azt hiszem, Jegyesem szíve egyedül az enyém, amint az enyém egyedül az övé [Én 2,16], és ebben az édes magányban beszélek hozzá, várva, hogy egyszer majd színről színe [1Kor 13,12] szemlélhetem!”¹³⁰

135. Egyik versében megfogalmazta a Jézus szíve iránti tiszteletének értelmét, melyben inkább volt jelen barátság és bizalom, semmint saját áldozathozatalain nyugvó biztonság:

„Szükségem van egy gyengédségtől égő szívre
Mely támaszom marad mindörökre
Mindent szeret bennem, még gyengeségem is...
Nem hagyva el engem éjjel s nappal se.
[...]
Egy Isten kellett nekem, ki felvéve természetem
Testvéremmé válik és képes szenvedni!
[...]
Ah, tudom jól, hogy minden igaz voltunknak
A te szemedben nincs semmi értéke [...]
Tisztítótüzemül én a te égő
Szeretetedet választom, ó Istenem szíve!”¹³¹

136. Talán a legfontosabb szöveg Jézus szíve-tiszteletének megértéséhez az a levél, amelyet három hónappal halála előtt írt ba-

¹²⁹ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *67. levél, Madame de Guérinnek* (1888. november 18.), in *Œuvres Complètes*, Cerf, Paris, 1996, 362.

¹³⁰ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *122. levél, Céline-nek* (1890. október 14.), in *A Szeretet rejtekében. Lisieux-i Szent Teréz levelei nővérehez, Céline-bez*, ford. Erdő Zsuzsa, Sarutlan Kármelita Nővérek – Szent Gellért Kiadó, Magyarszék – Budapest, 2006, 66.

¹³¹ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *23. vers, Jézus szentséges szívéhez* (1895), in KIS SZENT TERÉZ: *Versek és imák*, ford. Katalin Ildikó, Kis Szent Teréz Kármel – Minden-szentek Kármel, Marosszentgyörgy – Magyarszék, 2023, 123–124.

rátjának, Maurice Bellière-nek: „Amikor látom, hogy Magdolna a számos vendég előtt közelít Jézushoz, imádott Mesterének lábát könnyeivel öntözi, akit először érint, érzem, hogy szíve megértette Jézus szíve szeretetének és irgalmának mélységeit, és akár milyen bűnös volt is, ez a szerető szív nemcsak készségesen megbocsát neki, hanem elhalmozza isteni meghittségének jótéteményeivel is, fölemeli őt a szemlélődés legmagasabb csúcsaira. Ó, kedves kis Testvérem, amióta megadatott megértenem Jézus szívének szeretetét is, megvallom Önnek, hogy ő elűzött szívemből minden félelmet. Hibáim emléke megaláz, arra késztet, hogy sohase támaszkodjam saját erőmre, mert az csupa gyöngeség, de ez az emlék még inkább az irgalomról és a szeretetről beszél nekem.”¹³²

137. A moralizáló elmék, akik azt hiszik, hogy ellenőrzésük alatt tarthatják az irgalmat és a kegyelmet, azt mondanák, hogy ő ezt azért mondhatta, mert szent volt, de egy bűnös ember ezt nem mondhatná. Ezzel viszont elveszik a Gyermeke Jézusról nevezett Szent Teréz lelkiségétől annak gyönyörű újdonságát, mely az evangélium szíve közepét tükrözi. Sajnos bizonyos keresztény körökben gyakorivá vált az a törekvés, hogy a Szentlelket olyan sémába zárják, amely lehetővé teszi számukra, hogy mindent felügyeletük alatt tartsanak. Ez a bölcs egyháztanító azonban félbeszakítja őket, s egyenesen ellentmond ennek a leszűkítő értelmezésnek az alábbi, nagyon világos szavakkal: „Ha minden lehetséges büntényt elkövettem volna, akkor is ugyanilyen bizalmam lenne, érzem, hogy a bűnőknek ez a sokasága olyan volna, mint az izzó párázsra hintett vízcsepp.”¹³³

¹³² LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *247. levél, Bellière abbénak* (1897. június 21.), in *Levelek paptestvéreimhez*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2008, 66–67.

¹³³ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Utolsó beszélgetések* (Ágnes anyja sárga füzetek) (1897. július 11.), in *Kis Szent Teréz utolsó beszélgetései*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek – Jel Kiadó, Marosszentgyörgy – Budapest, 2019, 88.

138. Mária nővérnek, aki dicsérte őt Isten iránti nagy szeretetéért és vértanúságra való készségeért, hosszasan válaszolt egy levélben, melyet ma a lelkiégtörténet nagy mérföldköveként tartunk számon. Mélysége, világossága és szépsége miatt ezerszer el kellene olvasni ezt az oldalt. E levélben abban segíti „Szent szívről nevezett” nővérét, hogy elkerülje a Jézus szíve-tisztelet fájdalomközpontú értelmezését, egyesek ugyanis az engesztelést úgy fogták fel, hogy elsősorban lemondásokat kell vállalni, illetve az erkölcsi törvényeket kell betartani. Ezzel szemben ő mindent a bizalomban mint a Krisztus szívének tetsző legjobb áldozatban foglal össze: „A vértanúság iránti vágyaim semmiségek, nem ezek keltik a szívemben érzett határtalan bizalmat. Az igazat megvallva, a spirituális kincsek igaztalanná teszik az embert, ha önelégülten támaszkodik rájuk, és azt hiszi, hogy ezek valami nagyszerű dolgot jelentenek. [...] Ami neki örömet okoz, az az, ha látja, hogy szeretem kicsinységemet és szegénységemet, hogy vakon remélek az ő irgalmasságában. [...] Ez az én egyetlen kincsem. [...] Ha a szenvedéshez való vonzódás örömet akarsz érezni, akkor a saját vigaszodat keresed [...]. Értsd meg, ahhoz, hogy valaki szeresse Jézust, hogy az ő szeretetáldozatává legyen, minél gyengébb, vágyak és erények nélkül, annál közelebb kerül ennek az emésztő és átalakító Szeretetnek a működéséhez. [...] Ó, mennyire szeretném, ha megértenéd, amit érzek...! A bizalom, semmi más, a bizalom az, ami elvezethet bennünket a Szeretethez.”¹³⁴

139. Számos szövegében láthatjuk a lelkiiség azon formái elleni küzdelmét, amelyek túlságosan is az emberi erőfeszítésre, az

¹³⁴ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *197. levél, Szent szívről nevezett Mária nővérnek* (1896. szeptember 17.), in *Œuvres Complètes*, Cerf, Paris, 1996, 552–553. Ez nem jelenti azt, hogy a Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz nem hozott volna áldozatokat, nem ajánlotta volna fel fájdalmait, aggodalmait, hogy így kapcsolódjon Krisztus szenvedéséhez, de amikor a lényegre akart figyelni, vigyázott arra, hogy ezeknek az áldozatoknak és felajánlásoknak ne tulajdonítson olyan jelentőséget, amilyennel nem rendelkeznek.

ember saját érdemére, az áldozathozatalra, az előírások betartására összpontosítanak, hogy „kiérdemelje a mennyországot”. Nála „az érdem nem abban áll, hogy sokat teszünk vagy sokat adunk, hanem inkább abban, hogy sokat kapunk”.¹³⁵ Olvassunk el még egyszer néhány igen jelentős szöveget, amelyekben ezt az utat szorgalmazza, mely egyszerű és gyors módja annak, hogy az Urat a szíven keresztül megnyerjük.

140. Így ír Leonie nővérének: „Biztosíthatlak, hogy Isten sokkal jobb, mint gondolod. Ő megelégszik egy pillantással, egy szeretetből fakadó sóhajjal... És hiszem, hogy a tökéletességet nagyon könnyű gyakorolni, mert megértettem, hogy csak annyi a dolgunk, hogy Jézust a szíven keresztül megnyerjük... Nézz meg egy kisleányt, aki épp felbosszantotta édesanyját [...], ha mosolyogva, kis karját felé nyújtja, és azt mondja: »Adj egy puszit, nem csinálom többé«, vajon édesanyja nem öleli-e gyengéden a szívére, és nem felejt-e el gyermeki rosszkódását...? Pedig nagyon jól tudja, hogy kisleány az első adandó alkalommal újra rosszkódni fog; de nem érdekli: ha újra megnyeri a szívét, sosem kap büntetést.”¹³⁶

141. Egy Adolphe Roulland atyának szánt levelében ezt írja: „Az én utam csupa bizalom és szeretet; nem értem meg a lelkeket, akik félnek ettől az ennyire gyöngéd Baráttól. Néha, amikor bizonyos lelki értekezéseket olvasok, amelyekben ezernyi akadályon keresztül mutatják be a tökéletességet, körülvéve az önámítások tömegével, szegény kis lelkem hamar belefárad; bezárom a tudós könyvet, amely fejfájást okozott, és amely kiszáritja a szívem, és előveszem a Szentírást; akkor minden fénybe borul, egyetlen szó végtelen távlatokat nyit meg lelkem előtt, a tökéletesség köny-

¹³⁵ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *142. levél, Céline-nek* (1893. július 6.), in *A Szeretet rejtekében. Lisieux-i Szent Teréz levelei nővéréhez, Céline-bez*, i. m., 98.

¹³⁶ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *191. levél, Leoniének* (1896. július 12.), in *Œuvres Complètes*, Cerf, Paris, 1996, 542–543.

nyűnek látszik; látom, hogy elég beismernünk semmiségünket és gyermekként ráhagyatkoznunk a jó Isten karjára.”¹³⁷

142. Maurice Bellière abbéhoz fordulva pedig egy családapával kapcsolatban ezt írja: „Nem hiszem, hogy ennek a boldog apának a szíve ellen tudna állni fia gyermeki bizalmának, akinek ismeri őszinteségét és szeretetét. Tudatában van annak, hogy fia nem egyszer még visszaesik ugyanazokba a hibákba, de újra és újra kész neki megbocsátani, ha fia mindig szíven keresztül férkőzik hozzá.”¹³⁸

Rezonanciák Jézus Társaságában

143. Láttuk, hogyan kapcsolta össze La Colombière Szent Kolos Alacoque Szent Margit-Mária lelki tapasztalatát a *Lelkigyakorlatok* javaslatával. Úgy gondolom, érdemes néhány szót szólni arról, milyen helyet foglal el a szent szív Jézus Társaságának történetében.

144. Jézus Társaságának lelkiisége mindig az „Úr benső ismeretét” javasolta, „hogyan jobban szeressem és kövessem”.¹³⁹ *Lelkigyakorlatok* című könyvében Szent Ignác arra biztat, hogy helyezkedjünk el szemben azzal az evangéliumi jelenettel, amelyben Jézusnak „lándzsával megnyitották az oldalát, melyből víz és vér folyt”.¹⁴⁰ Amikor a lelkigyakorlatozó Krisztus megnyitott oldala előtt áll, Ignác azt javasolja, hogy lépjen be Krisztus szívébe. Ez az egyik módja annak, hogy saját szívünket érettebbé tegyük az „érzelmeik

¹³⁷ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: 226. *levél, Roulland atyának* (1897. május 9.), *Levelek paptestvéreimhez*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2008, 154.

¹³⁸ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: 258. *levél, Bellière abbénak* (1897. július 18.), *Levelek paptestvéreimhez*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2008, 78.

¹³⁹ LOYOLAI SZENT IGNÁC: *Lelkigyakorlatok*, 104, ford. Hitter József, Arendtné Salacz Nadine, Laczkó Zsuzsanna, Lukács János, Jezsuita Kiadó, Budapest, 2020, 75.

¹⁴⁰ Uo. 297, i. m., 105.

mesterének” keze által, ahogyan azt Fáber Szent Péter megfogalmazta Szent Ignáchoz írt egyik levelében.¹⁴¹ Említi ezt Juan Alfonso de Polanco jezsuita is a Szent Ignácról szóló életrajzában, melyben elismeri, hogy „[Contarini bíboros] Ignác atyát az érzelmek mesterének találta”.¹⁴² A Szent Ignác által javasolt beszélgetések a szív eme nevelésének lényegi részét képezik, mert a szívünkkel érzünk s ízelelünk egy-egy evangéliumi üzenetet, és így beszélgetünk róla az Úrral. Szent Ignác azt mondja, hogy közhathetjük dolgainkat az Úrral, és kérhetünk tőle tanácsot velük kapcsolatban. Minden lelkigyakorlatozó felismerheti, hogy a lelki gyakorlat során egy szívtől szívhez szóló párbeszéd zajlik.

145. Szent Ignác a szemlélődéseket a megfeszített Krisztus lábánál fejezi be. Arra biztatja a lelkigyakorlatozót, hogy nagy szeretettel forduljon a megfeszített Úrhoz, és kérdezze meg tőle – „ahogyan az ember a barátjával vagy egy szolga az urával beszél” –, hogy mit tegyen érte.¹⁴³ A Lelkigyakorlatok útvonala a „Szeretet befogadására irányuló szemlélődésbe” torkollik, ebből a hálaadás fakad, valamint az „emlékezet, az értelem és az akarat” felajánlása Jézus szívének, amely minden jónak forrása és eredete.¹⁴⁴ Az Úrnak erre a belső ismeretére nem megvilágosodásaink és erőfeszítéseink által jutunk el, hanem ajándékként kell azt kérnünk.

146. Ugyanez a tapasztalat áll azoknak a jezsuita papoknak a hosszú sora mögött, akik kifejezetten Jézus szívére utaltak: így például Borgia Szent Ferenc, Faber Szent Péter, Szent Alonso Rodríguez, Álvarez de Paz atya, Vicente Caraffa atya, Kasper Druzbicki atya és még sokan mások. 1883-ban a jezsuiták kijelen-

¹⁴¹ Vö. *Levél Loyolai Ignácnak* (1541. január 23.), in PIERRE FAVRE: *Lettres et instructions*, Lessius, Namur, 2017, 84.

¹⁴² JUAN ALFONSO DE POLANCO: *Vida de Ignacio de Loyola* [Loyolai Ignác élete], 8. fejezet, 96, Mensajero – Sal Terrae – Universidad Pontificia Comillas, Bilbao – Santander – Madrid, 2021, 147.

¹⁴³ *Lelkigyakorlatok*, 54, i. m., 57.

¹⁴⁴ Vö. uo. 230–237, i. m., 122–125.

tették, hogy „Jézus Társasága örömmel és hálatelt lélekkel fogadja és elfogadja a legszelídebb terhet, amelyet a mi Urunk Jézus Krisztus bízott rá, azt tudniillik, hogy gyakorolja, előmozdítsa és terjessze az ő isteni szíve iránti tiszteletet”.¹⁴⁵ 1871 decemberében Pieter Jan Beckx atya Jézus szentséges szívének szentelte a Társaságot, és annak jeleként, hogy a Jézus szíve-tisztelet továbbra is jelen van a Társaság életében, Pedro Arrupe atya 1972-ben ismét megtette ezt, a következő szavakkal kifejezett meggyőződéssel: „Szeretnék mondani a Társaságnak valamit, amiről úgy érzem, nem szabad hallgatnom. Noviciátusom óta mindig meg voltam győződve arról, hogy az úgynevezett »szent szív-tiszteletben« az ignáci szellem legmélyének szimbolikus kifejezését találjuk, s ez a tisztelet rendkívüli hatékony – *ultra quam speraverint* – mind a saját tökéletességünk, mind az apostoli termékenység szempontjából. Ez a meggyőződés még ma is él bennem. [...] Ebben az áhítatban van lelki életem egyik legmélyebb forrása.”¹⁴⁶

147. Amikor Szent II. János Pál arra kérte „a Társaság összes tagját, hogy még nagyobb buzgalommal mozdítsák elő ezt az áhítatot, mely jobban megfelel korunk reményeinek, mint valaha”, ezt azért tette, mert felismerte a Jézus szíve-tisztelet és az ignáci lelkiesség közötti szoros kapcsolatot, minthogy az a vágy, hogy „az Urat közelebről megismerjük”, és szívtől szívhez szóló „párbeszédet folytassunk” vele, „a Lelkigyakorlatoknak köszönhetően jellegzetessége az ignáci lelki és apostoli dinamizmusnak, mely teljesen Isten szíve szeretetének szolgálatában áll”.¹⁴⁷

¹⁴⁵ JÉZUS TÁRSASÁGÁNAK XXIII. NAGYGYŰLÉSE: 46. *batározat*, 1, in *Institutum Societatis Iesu*, vol. 2, *Examen et Constitutiones, Decreta Congregationum Generalium, Formulae Congregationum*, Ex Typographia a SS. Conceptione, Florentiae, 1893, 511.

¹⁴⁶ *En Él solo... la esperanza* [Egyedül őbenne... a reménység], Secretariado General del Apostolado de la Oración, Roma, 1982, 180.

¹⁴⁷ *Levél Jézus Társasága rendfőnökének*, Paray-le-Monial (1986. október 5.), *L'Osservatore Romano*, (1986. október 6.), 7.

Széles körben elterjedt lelkiségi irányzat

148. A Jézus szíve-tisztelet újra megjelenik sok, egymástól igen különböző szent lelki útján, és mindegyiküknél újabb szempon-
tokkal gazdagodik. Páli Szent Vince például azt mondta, hogy
amit Isten akar, az a szív: „Isten elsősorban a szívet kéri, a szívet,
mely a legfontosabb. Mi a magyarázata annak, hogy az, akinek
nincsenek javai, többet érdemel, mint az, aki nagy javakat birto-
kol, és lemond róluk? Az, hogy akinek semmije sincs, az nagyobb
szeretettel megy; és ez az, amit Isten különösen akar.”¹⁴⁸ Ez
megkívánja annak elfogadását, hogy szívünk egyesüljön Krisztus
szívével: „Az a nővér, aki mindent megtesz annak érdekében,
hogy felkészítse szívét a mi Urunk szívével való egyesülésre [...],
mennyi áldást várhat Istentől!”¹⁴⁹

149. Időnként megkísért bennünket, hogy ezt a szeretetmiszté-
riumot csodálatra méltó múltbeli valóságnak, letűnt korok szép
lelakiségének tekintsük, ezért újra meg újra emlékeznünk kell arra
– amint egy szent misszionárius mondta –, hogy „ez az isteni
szív – amely elviselte, hogy egy ellenséges lándzsa átszúrja, hogy
azon a szent nyíláson keresztül kiárássza a szentségeket, melyek
által az Egyház létrejött – semmiképp sem szűnt meg szeret-
ni”.¹⁵⁰ További, hozzánk közelebbi korokban élt szentek – mint
Pietrelcinai Szent Pio, Kalkuttai Szent Teréz és sokan mások –
mélységes áhítattal beszélnek Krisztus szívéről. De szeretném

¹⁴⁸ *Conférence 132. La pauvreté* [132. konferenciabeszéd, a missziós papokhoz: A szegénység] (1655. augusztus 13.), in SAINT VINCENT DE PAUL: *Correspondance, Entretiens, Documents*, t. 11, *Entretiens*, 2, Librairie Lecoffre J. Gabalda, Paris, 1923, 247.

¹⁴⁹ *Conférence 89. La Mortification, la correspondance, les repas, les sorties* [89. konferenciabeszéd a Szeretet Leányaihoz: Önsanyargatás, levelezés, étkezés, a ház elhagyása: Regula, 24–27. cikk] (1657. december 9.), in SAINT VINCENT DE PAUL: *Correspondance, Entretiens, Documents*, t. 10, *Entretiens*, 2, Librairie Lecoffre J. Gabalda, Paris, 1923, 407.

¹⁵⁰ SZENT DANIELE COMBONI: *Lettera Pastorale* [Lelkipásztori levél a vikáriátus oda-
szenteléséről Jézus szent szívnek] (1873. augusztus 1.), in DANIELE COMBONI: *Gli
scritti*, EMI, Bologna, 1991, 998.

felidézni Szent Fausztina Kowalska tapasztalatait is, aki a Jézus szíve-tiszteletben a feltámadt Krisztus dicsőséges életére és az isteni irgalmasságra helyezi a hangsúlyt. Nem véletlen, hogy Szent Fausztinának eme tapasztalatai által indítatva és József Sebastian Pelczar (1842–1924) szent püspök lelki örökségéből merítve¹⁵¹ Szent II. János Pál az irgalmasságról való gondolkodását szorosán összekapcsolta a Krisztus szíve iránti tisztelettel: „Úgy tűnik, az Egyház leginkább Krisztus szíve felé fordulva hirdeti és tiszteli Isten irgalmasságát, mert éppen amikor Krisztushoz az ő szívének misztériumában közeledünk, elidőzhetünk az Atya irgalmas szeretetének kinyilatkoztatásánál [...], s ez az irgalmas szeretet az Emberfia messiási küldetésének központi tartalma.”¹⁵² Szent II. János Pál a szent szívre utalva egészen személyes vallomást tett: „Ifjúkoromtól fogva szólt hozzám.”¹⁵³

150. A Jézus szíve-tisztelet korszerűsége különösen nyilvánvaló számos olyan női és férfi szerzetesrend evangelizáló és nevelő tevékenységében, amelyeket kezdettől fogva ez a krisztológiai lelki tapasztalat határoz meg. Mindegyiküket megemlíteni végeláthatatlan feladat lenne. Csak két, véletlenszerűen kiragadott példát nézzünk: „Az alapító [Szent Daniele Comboni] Jézus szívének misztériumában találta meg az erőt misszionáriusi munkájához.”¹⁵⁴ „Jézus szívének szeretetétől indítatva azon fáradozunk, hogy az emberek emberi méltóságukban és istengyermekségükben növekedjenek, s ezen igyekezetünkben az evangéliumot és az evangéliumnak a szeretetre, a megbocsátásra, az igazságosságra, a szegényekkel és kirekesztettekkel való szolidaritásra vonat-

¹⁵¹ Vö. *Homília a szentté avatási misén* (2003. május 18.), *L'Osservatore Romano*, 2003. május 19–20., 5.

¹⁵² SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Dives in misericordia* enciklika Isten irgalmasságáról (1980. november 30.), 76, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 123.

¹⁵³ *Katekézis* (1979. június 20.), *L'Osservatore Romano*, (1979. június 22.), 1.

¹⁵⁴ MISSIONARI COMBONIANI DEL CUORE DI GESÙ [Jézus Szívének Comboniánus Misszionáriusai]: *Regola di Vita, Costituzioni e Direttorio Generale* [Életszabály. Konstitúció és Általános Direktórium], Roma, 1988, 3.

kozó követelményét tartjuk szem előtt.”¹⁵⁵ Ugyanígy a Krisztus szívének szentelt kegyhelyek szerte a világon a lelkiesség és odaadás lenyűgöző forrásai. Mindazokra, akik valamilyen módon el látogatnak a hitnek és a szeretetnek ezekre a helyszíneire, atyai áldásomat adom.

A vigasztalás áhítata

151. A feltámadt Krisztus oldalán lévő seb, melyből az élő víz folyik, ma is nyitva van. Ez a lándzsa által ütött nagy sebhely és a töviskorona által okozott sebhelyek, melyek gyakran megjelennek a szent szív ábrázolásain, elválaszthatatlanok ettől az áhítatformától. Mert ebben a sebben Jézus szeretetét szemléljük, aki képes volt egészen odaadni magát. A feltámadt Krisztus szíve őrzi a teljes önátadásnak ezeket a jeleit, ez az önátadás pedig súlyos szenvedéssel járt együtt, melyet értünk vállalt. Ezért némiképp elkerülhetetlen, hogy a hívő ne csak erre a nagy szeretetre akarjon válaszolni, hanem arra a fájdalomra is, amelyet Krisztus nagy szeretettel elviselt.

Vele a kereszten

152. Érdemes felelevenítenünk a Jézus szívével kapcsolatos lelki tapasztalatnak ezt a kifejeződését: azt a belső vágyat, hogy vigaszt nyújtsunk neki. Most nem foglalkozom az „engesztelés” gyakorlataival, melyről úgy vélem, jobban elhelyezhető ennek az áhítatnak a társadalmi dimenziójával összefüggésben, s ezért a következő fejezetben fogom tárgyalni. Most csak arra a vágyra szeretnék összpontosítani, amely gyakran felébred a mélyen szerető hívő ember szívében, amikor Krisztus kínszenvedésének misztériumát szemléli, és azt olyan misztériumként éli meg, amelyre nemcsak visszaemlékszik, hanem amely a kegyelem által jelenvalóvá is válik, vagy jobban mondva, arra készlet bennünket, hogy titok-

¹⁵⁵ RELIGIEUSES DE LA SOCIÉTÉ DU SACRÉ-CŒUR (SOCIÉTÉ DU SACRÉ-CŒUR DE JÉSUS) [Szent Szív Társaság – Sacré Cœur Nővérek]: *Konstitúció*, 1982, 7.

zatos módon jelen legyünk abban a megváltó pillanatban. Ha Kedvesünk a legfontosabb, akkor hogyan ne akarnánk megvigasztalni?

153. XI. Piusz pápa ezt megpróbálta alátámasztani: annak felismerésére biztatott bennünket, hogy a Krisztus kínszenvedése általi megváltás misztériuma Isten kegyelméből áthidal minden időbeli és térbeli távolságot, s így ha ő a kereszten a jövőbeli bűnökért, a mi bűneinkért is odaadta magát, akkor a vigasztalására felajánlott mai cselekedeteink, az időt felülmúlva, elérték az ő megsebzett szívét: „Ha pedig Krisztus lelke a mi jövőendő és előrelátott bűneinkért is szomorú lett egészen a halálig, úgy bizonyos, hogy már akkor valamiféle vigasztalást merített az általunk nyújtandó és szintén előrelátott elégtételből, mikor megjelent neki egy angyal a mennyből (Lk 22,43), hogy az undortól és aggodástól vonagló szívét megvigasztalja. Sőt, az Úr Jézus szentséges szívét, amelyet a hálátlan emberek bűnei szünet nélkül bántanak, most is megvigasztalhatjuk titokzatos módon ugyan, de valósággal.”¹⁵⁶

A szív érvei

154. Úgy tűnhet, hogy a Jézus szíve-tisztelet eme kifejeződésének nincs kellő teológiai megalapozása, a szívnek ugyanakkor megvannak a maga érvei. A hívők hitérzéke (sensus fidelium) megsejti, hogy itt a mi emberi logikánkat meghaladó titokzatos dolog van jelen, és hogy Krisztus kínszenvedése nem pusztán múltbeli esemény: hitünk révén részesülhetünk benne. Az elmélkedés Krisztus kereszten történő önátadásán a hívők szeretete számára több pusztá emlékezésnél. Ennek a meggyőződésnek szilárd teológiai alapjai vannak.¹⁵⁷ Ehhez járul saját bűneink tudata, melye-

¹⁵⁶ *Miserentissimus Redemptor* enciklika (1928. május 8.), 10, XI. *Pius pápa apostoli körlevele az Úr Jézus szentséges szívét mindenki részéről megillető engesztelésről*, Szent István Társulat, Budapest, 1928, 16.

¹⁵⁷ Amikor a hitet Krisztusra vonatkoztatva gyakoroljuk, a lélek nemcsak az emlékekhez, hanem az ő isteni életének valóságához is hozzáférést nyer (vö. AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa Theologiae*, II-II, q. 1, a. 2, ad 2; q. 4, a. 1, *A teológia foglalatja, Második rész második része (quaestio 1-122)*, ford. Tudós-Takács János, Gede Testvérek, Budapest, 2014, 7 és 33-35.

ket ő sérült vállán hordozott, és annak tudatosítása, mennyire elégtelenek vagyunk ekkora szeretettel szemben, mely mindig végtelenül felülmúl bennünket.

155. Mindenesetre feltesszük magunknak a kérdést, hogy miként lehetséges az élő, feltámadt, teljesen boldog Krisztushoz kapcsolódni, ugyanakkor vigasztalni őt szenvedésében. Gondoljunk arra, hogy a feltámadt szív állandó emlékként őrzi sebé, és hogy a kegyelem működése olyan tapasztalatot vált ki, amelyet nem foglal magában teljesen az időrend szerinti pillanat. Ez a két meggyőződés lehetővé teszi számunkra annak elismerését, hogy egy olyan misztikus úttal állunk szemben, amely meghaladja az értelem próbálkozásait, és azt fejezi ki, amit Isten ígéje sugall nekünk. „Ámde – írja XI. Piusz pápa – mindezek az engesztelő cselekedetek vajon micsoda vigasztalást nyújthatnak a mennyekben boldogan uralkodó Krisztusnak? »Mutass egy szerető lelket, s az megérti, amit mondok«, Szent Ágoston eme szavaival felelünk rá [Tract. in Ioann, XXVI, 4], amelyek ide kitűnően illenek. Mert, ha az Istent szerető lélek a múltba tekint, elmélkedve látja és nézi Krisztust, amint az emberekért szenved, gyötrődik, a legiszonyúbb fájdalmakat viseli, »érettünk emberekért és a mi üdvösségünkért« a szomorúság, aggodás és szégyen terhe alatt összeroskad, sőt »bűneinkért megroncsolva« (Iz 53,5) minket sebeinek kékségével meggyógyít. S a jámbor lelkek méltán szemlélik őt így, mert az embereknek bármely időben elkövetett vétségei és bűnei egyaránt okozói voltak annak, hogy Isten Fia a halálba ment.”¹⁵⁸

156. XI. Piusznak ezt a tanítását érdemes szem előtt tartani. Amikor ugyanis a Szentírás azt mondja, hogy azok a hívők, akik nem hitük szerint élnek, „újra keresztre feszítik Isten Fiát” (Zsid 6,6), vagy hogy amikor másokért szenvedést viselek el, „testemben kiegészítem azt, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik” (Kol 1,24),

¹⁵⁸ XI. PIUSZ PÁPA: *Miserentissimus Redemptor* enciklika (1928. május 8.), 10, XI. Piusz pápa apostoli körlevele az Úr Jézus szentséges szívét mindenki részéről megillető engesztelésről, Szent István Társulat, Budapest, 1928, 15–16.

vagy hogy kínszenvedése során Krisztus nemcsak akkori tanítványaiért imádkozott, hanem „azokért is, akik szavukra hinni fognak” benne (Jn 17,20), akkor olyasmit mond, ami szétfeszíti korlátolt sémáink kereteit. Ez azt mutatja, hogy nem lehet felállítani egy minden kapcsolódás nélküli „előtte-utána” sorrendet, még ha gondolkodásunk nem is tudja ezt megmagyarázni. Az evangéliumot – annak különböző aspektusaiban – nemcsak átgondolni vagy felidézni kell, hanem meg is kell élni, mind a szeretet cselekedeteiben, mind a belső megtapasztalásban, s ez különösen igaz Krisztus halálának és feltámadásának misztériumára. Úgy tűnik, hogy az elménk által használt időbeli szétválasztások nem tartalmazzák ennek a hívő tapasztalatnak az igazságát, melyben a szenvedő Krisztussal való egyesülés, valamint a feltámadott Krisztussal megtapasztalt erő, vigasztalás és barátság egybeolvad.

157. Mi most a húsvéti misztérium egységét annak két elválaszthatatlan, egymást megvilágító aspektusában látjuk. Ez az egyetlen misztérium – mely a kegyelem által két dimenziójában válik jelenvalóvá – úgy működik, hogy miközben igyekszünk felajánlani valamit Krisztusnak az ő vigasztalására, saját szenvedéseinket a szeretet húsvéti fénye világítja meg és változtatja át. Az történik, hogy mi részesedünk ebben a misztériumban konkrét életünkben, mert előbb maga Krisztus akart részesedni életünkben, előre meg akarta élni főként azt, amit meg fog majd élni egyházi teste mind a sebekben, mind a vigasztalásokban. Amikor Isten kegyelmében élünk, ez a kölcsönös részesedés lelki tapasztalattá válik. Végso soron a feltámadt Krisztus az, aki kegyelmének működése által lehetővé teszi számunkra, hogy titokzatos módon csatlakozzunk szenvedéséhez. Tudják ezt a hívő szívek, akik megtapasztalják a feltámadás örömet, ugyanakkor szeretnének osztozni Uruk sorsában. Készek erre az osztozásra az életük részét képező szenvedésekkel, fáradozásokkal, csalódásokkal és félelmekkel. Nem magányosan élik meg ezt a misztériumot, mert ezek a sebek ugyanúgy osztozást jelentenek Krisztus misztikus testének sorsában, mely test Isten szent népében járja útját, s amely magában

hordozza Krisztus sorsát a történelem minden időpontjában és helyszínén. A vigasztalás áhítata nem történelmietlen vagy elvont, hanem az Egyház útján testté-vérré válik.

A töredelem

158. A Krisztus vigasztalására irányuló elkerülhetetlen vágy – mely annak fájdalmas szemléléséből születik, amit értünk elszenvetett – abból is táplálkozik, hogy őszintén felismerjük rabságainkat, függőségeinket, hitben való örömünk hiányát, hiábavaló kereséseinket, és a konkrét bűnökön túl azt is, hogy szívünk nem felel meg az ő szeretetének és tervének. Ez a tapasztalat megtisztít bennünket, mert a szeretetnek szüksége van a könnyek megtisztítására, melynek hatására szomjasabbak leszünk Istenre, és kevésbé fogunk kényszeresen önmagunk körül forogni.

159. Így azt látjuk, hogy minél mélyebbé válik a vágy az Úr vigasztalására, annál mélyebbé válik a hívő szívben a töredelem, amely „nem letaglózó büntudat, nem megbénító aggályosság, hanem jótekonny megtöretés, mely belül éget és gyógyít, mert a szív, amikor látja saját rosszaságát és bűnösnek ismeri el magát, megnyílik, befogadja a Szentlélek működését, az élő vizet, mely megindítja, könnyeket fakaszt az arcán. [...] Nem azt jelenti, hogy siratjuk önmagunkat, ahogyan gyakran hajlamosak vagyunk. [...] Sírni magunk felett ezzel szemben a következőket jelenti: komolyan bánjuk, hogy bűneinkkel elszomorítottuk Istent; elismerjük, hogy mindig adósak és sosem hitelezők vagyunk. [...] De ahogy a csepp a követ, úgy a könnyek is feltörnek lassan a megkeményedett szívet. Így lehetünk tanúi a szomorúság csodájának, az édeshez vezető, jó szomorúság csodájának. [...] A töredelem nem annyira a mi erőfeszítésünk eredménye, hanem kegyelem, és mint ilyet imádságban kell kérnünk.”¹⁵⁹ Ez azt jelenti, hogy „kérem [...]”: fájdalmat a fájdalomakkal telt Krisztussal, megtöretséget

¹⁵⁹ *Homília a karizmaszentelő misén* (2024. március 28.), *L'Osservatore Romano*, 2024. március 28., 2.

a megtört Krisztussal, könnyeket, benső szenvedést a nagy kín miatt, amelyet Krisztus szenvedett el érttem”.¹⁶⁰

160. Ezért kérem, hogy senki se gúnyolja ki azokat a megnyilvánulásokat, amelyek Isten hű, szent népének hívő odaadását fejezik ki, a hívő nép ugyanis népi jámborságában Krisztust igyekszik vigasztalni. És mindenkit arra kérek, tegye fel magának a kérdést, vajon nem rejlik-e több észszerűség, több igazság és több bölcsesség ennek az Úr vigasztalására irányuló szeretetnek bizonyos megnyilvánulásaiban, mint azokban a hideg, távolságtartó, kimért és csekély mértékű szeretetcselekedetekben, amelyekre azok képesek közülünk, akik azt állítják, hogy átgondoltabb, műveltebb és érettebb hit birtokában vannak.

Vigasztalást nyertünk, hogy vigasztaljunk

161. Miközben szemléljük a magát egészen odaadó Krisztus szívét, mi vagyunk azok, akik vigasztalást nyerünk. A szívünkben érzett fájdalom átadja helyét a teljes bizalomnak, s végezetül ami megmarad, az a hála, a gyengédség, a béke; az ő életünkben uralkodó szeretete. A bűnbánat, a töredelem „nem okoz szorongást, hanem megszabadítja a lelket terheitől, mert a bűn miatti sebekben hat, és képessé tesz bennünket arra, hogy éppen ott fogadjuk az Úr simogatását”.¹⁶¹ Szenvedésünk pedig egyesül Krisztus szenvedésével a kereszten, mert amikor azt mondjuk, hogy a kegyelem lehetővé teszi, hogy minden távolságot áthidaljunk, ez azt is jelenti, hogy Krisztus, amikor szenvedett, egyesült a tanítványait a történelem folyamán ért összes szenvedéssel. Ily módon, ha szenvedünk, megtapasztalhatjuk azt a belső vigaszt, hogy maga Krisztus szenved velünk. Miközben arra vágyunk, hogy őt vigasztaljuk, mi távozzunk vigasztalást nyerve.

¹⁶⁰ LOYOLAI SZENT IGNÁC: *Lelkigyakorlatok*, 203, i. m., 110.

¹⁶¹ *Homília a krizmaszentelő misén* (2024. március 28.), *L'Osservatore Romano*, 2024. március 28., 2.

162. Ámde a hívő szív eme szemlélődésének valamely pontján fel kell hangoznia az Úr drámai felhívásának: „Vigasztaljátok meg népemet, vigasztaljátok meg” (Iz 40,1). És eszünkbe jutnak Szent Pál szavai, aki arra emlékeztet, hogy Isten azért vigasztal bennünket, „hogymi is megvigasztalhassuk azokat, akik szomorúak, azt a vigasztalást nyújtva nekik, amelyet ő nyújt nekünk” (2Kor 1,4).

163. Ez pedig most arra hív bennünket, hogy megpróbáljuk mélyebben megismerni a valóban hiteles Jézus szíve-tisztelet közösségi, társadalmi és missziós dimenzióját. Mert Krisztus szíve egyszerre vezet az Atyához és küld testvéreinkhez bennünket. A szolgálat, a testvériség és a küldetés gyümölcseiben, melyeket Krisztus szíve általunk terem, az Atya akarata teljesül. Így zárul be a kör: „Azáltal dicsőül meg Atyám, hogy bő termést hoztok” (Jn 15,8).

V. SZERETETÉRT SZERETETET

164. Alacoque Szent Margit-Mária lelki tapasztalataiban Jézus Krisztus szeretetének lángoló kinyilvánítása mellett egy olyan belső visszhangot is találunk, amely az élet odaadására készítet. Ha tudatában vagyunk annak, hogy szeretve vagyunk, és minden bizalmunkat ebbe a szeretetbe vetjük, az nem jelenti azt, hogy felszámoljuk minden önátadási képességünket, nem jelenti azt, hogy lemondunk arról a visszafoghatatlan vágyunkról, hogy gyengécske és korlátozott képességeinkkel valamilyen választ adjunk.

Egy panasz és egy kérés

165. A Szent Margitnak szóló második nagy megnyilatkozásától kezdve Jézus kifejezi amiatti fájdalmát, hogy az emberek iránti mélységes szeretetéért nem kap cserébe mást, csak „ridegséget és elutasítást [...], hálátlanságot és megvetést. Ez – mondja az Úr – sokkal fájdalmasabb számomra, mint mindaz, amit kinszenvedésem során elszenvedtem.”¹⁶²

166. Jézus arról beszél, hogy szomjazik a szeretetre, és kinyilvánítja, hogy szívének nem közömbös, hogy miképpen válaszolunk az ő vágyára: „Szomjazom, olyan szenvedélyesen szomjazom arra, hogy az emberek szeressenek az oltáriszentségben, hogy ez a szomjúság elemészt engem, és senkit sem találok, aki vágyamnak megfelelően igyekezne szomjamat oltani, és valamiképpen viszoznózná szeretetemet.”¹⁶³ Jézus kérése a szeretetre irányul. Amikor a hívő szív felfedezi ezt, a belülről fakadó válasz nem áldozatokra való nyomasztó törekvés vagy valami terhes kötelesség pusztá

¹⁶² ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], i. m., 71–72.

¹⁶³ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Levél Croiset atyának* (1689. november 3.), in *Vie et œuvre de la bienheureuse Marguerite-Marie Alacoque*, éd. Mons. Gauthey, Ancienne Librairie Poussielgue, Paris, 1915, 576–577.

teljesítése, hanem szeretet: „Istentől az ő szeretetének mérhetetlen kegyelmeit kaptam, s úgy érzem, az a vágy hajt, hogy valamilyen viszonzozzam neki, és szeretetért szeretetet adjak.”¹⁶⁴ Így tanít XIII. Leó, amikor azt írja, hogy a szent szív képen keresztül Krisztus szeretete „arra ösztönöz bennünket, hogy szeretetért szeretetet adjunk”.¹⁶⁵

Szeretetének meghosszabbítása testvéreink felé

167. Vissza kell térnünk Isten ígéjéhez, hogy felismerjük: szívének szeretetére a legjobb válasz a testvéreink iránti szeretet; nincs nagyobb felajánlható cselekedet ahhoz, hogy a szeretetet szeretettel viszonzozzuk. Isten ígéje ezt teljesen világosan tanítja: „Bizony mondom nektek, amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40). „Az egész törvény ebben a mondatban teljesedik be: »Szeresd felebarátodat, mint saját magadat«” (Gal 5,14). „Mi tudjuk, hogy a halálból átmentünk az életbe, mert szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, a halálban marad” (1Jn 3,14). „Aki nem szereti testvérét, akit lát, nem szeretheti Istent sem, akit nem lát” (1Jn 4,20).

168. A testvéreink iránti szeretetet nem tudjuk magunk megalkotni, nem természetes erőfeszítéseink eredménye, hanem önző szívünk átalakulása kell hozzá. Ekkor önkéntelenül is felfakad bensőnkből a jól ismert fohászkodás: „Jézus, tedd szívünket a tiedhez hasonlóvá!” Épp ezért Szent Pál biztatása nem így hangzott: „Törekedjete a jó cselekedetekre!” Az ő biztatása valójában így szólt: „Ugyanazt a lelkiületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt” (Fil 2,5).

¹⁶⁴ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], i. m., 92. pont, 102. old.

¹⁶⁵ XIII. LEÓ PÁPA: *Annum Sacrum* enciklika (1899. május 25.), 8, ASS 31 (1898–1899) 649.

169. Nem árt emlékezni arra, hogy a Római Birodalomban sok szegény, idegen és mindenféle kitaszított ember a keresztényektől tiszteletet, szeretetet és törődést kapott. Ez megmagyarázza meg Julianusnak, a hitehagyott császárnak a gondolkodását, aki azon tűnődött, miért tisztelik és követik annyira a keresztényeket, s úgy vélte, ennek egyik oka az volt, hogy ők feladatuknak tartották a szegények és idegenek segítségét, minthogy a birodalom semmibe vette és megvetette őket. Ez a császár nem tudta elviselni, hogy szegényei ne kapjanak tőle segítséget, miközben a gyűlölt keresztények „az övéiket és a mieinket is táplálják”.¹⁶⁶ Levelében külön felhívja a figyelmet arra a parancsára, hogy jótékonsági intézményeket hozzanak létre, hogy ekképpen versenyre keljenek a keresztényekkel és kivívják a társadalom tiszteletét: „Nyissatok minden városban számos szállót, hogy az idegenek élvezhessék emberségünket [...]. Szoktassátok a helléneket a jótékonsági cselekedetekre!”¹⁶⁷ Célját azonban nem érte el, minden bizonnyal azért, mert e cselekedetek mögött nem volt olyasmi, mint a keresztény szeretet, mely lehetővé tette volna annak elismerését, hogy minden ember egyedülálló méltósággal rendelkezik.

170. A társadalom legkisebbjeivel azonosulva (vö. Mt 25,31–46) „Jézus azt a nagy újdonságot hozta, hogy minden ember méltóságát elismerte, azokét is és különösen azokét, akiket mások »mértatlannak« ítélték. Az emberi történelemben ez az új elv – mely szerint az ember annál »méltóbb« a tiszteletre és a szeretetre, minél gyengébb, nyomorultabb, és minél többet szenved, egészen emberi »alakjának« elvesztéséig – megváltoztatta a világ arculatát, és olyan intézményeket hozott létre, amelyek hátrányos helyzetű emberekről gondoskodnak: elhagyott csecsemőkről, ár-

¹⁶⁶ JULIANUS [CSÁSZÁR]: *Levél Arsakiosznak, Galácia főpapjának*, Antiochia (362–363 telén), 430d, in GIULIANO IMPERATORE: *Lettere e discorsi. Testo greco a fronte*, ed. Maria Carmen De Vita, Giunti – Bompiani, Firenze – Milano, 2022, 86–87.

¹⁶⁷ Uo.

vákról, magára hagyott idősekről, mentális betegekről, gyógyíthatatlan betegségben vagy súlyos fogyatékoságban szenvedőkről, utcán élőkről stb.”¹⁶⁸

171. Sebzett szívének vonatkozásában is, ha az Úrra tekintünk, aki „magára vállalta bajainkat és hordozta betegségeinket” (Mt 8,17), az segít abban, hogy jobban odafigyeljünk mások szenvedésére és szükségleteire, erőt ad ahhoz, hogy mint szeretetének terjesztésére szolgáló eszközök részt vegyünk az ő felszabadító munkájában.¹⁶⁹ Ha szemléljük Krisztus önátadását mindenkiért, elkerülhetetlenül felmerül bennünk a kérdés, miért nem vagyunk képesek életünket másokért adni: „A szeretetet azáltal ismertük meg, hogy ő az életét adta értünk. Ezért nekünk is életünket kell adnunk testvéreinkért” (1Jn 3,16).

Rezonanciák a lelkiesség történetében

172. A Jézus szíve-tiszteletnek és a testvérek melletti elkötelezettségnek ez az összekapcsolódása végig jelen van a keresztény lelkiesség történelmében. Nézzünk néhány példát.

Forrássá lenni mások számára

173. Órigenésztől kezdve több egyházatya úgy értelmezte a jánosi szöveget – „kebeléből élő víz forrásai fognak fakadni” (Jn 7,38) –, hogy az magára a hívőre vonatkozik, még ha ez annak következménye is, hogy ő maga Krisztusból ivott. A Krisztussal való egysülés tehát nemcsak saját szomjúságunk oltására irányul, hanem arra is, hogy friss víz forrásává váljunk mások számára. Órigenész azt mondja, hogy Krisztus teljesíti ígéretét, és vízfolyásokat fa-

¹⁶⁸ HITTANI DIKASZTÉRIUM: *Dignitas infinita* nyilatkozat az emberi méltóságról (2024. április 2.), 19., Római Dokumentumok LIX, Szent István Társulat, Budapest, 2024, 22.

¹⁶⁹ Vö. XVI. BENEDEK PÁPA: *Levél Jézus Társasága rendfőnökének a Haurietis aquas enciklika ötvenedik évfordulója alkalmából* (2006. május 15.), AAS 98 (2006) 461.

kaszt belőlünk: „Az ember lelke, mely Isten képmása, képes kuttakat, forrásokat és folyókat magában tartani és önmagából előidézni.”¹⁷⁰

174. Szent Ambrus azt ajánlotta, hogy igyunk Krisztusból, „hogy bőségesen törjön elő belőlünk örök életre fakadó vízforrás”.¹⁷¹ Marius Victorinus pedig úgy vélte, hogy olyan bőségesen kapjuk a Szentlelket, hogy „aki befogadja, olyan kebellé válik, amelyből élő víz folyói ömlenek”.¹⁷² Szent Ágoston azt mondta, hogy ez a hívő emberből áradó folyó a jóakarát.¹⁷³ Aquinói Szent Tamás megerősítette ezt a gondolatot, amikor azt állította, hogy amikor valaki „Istentől kapott kegyelmi ajándékokat igyekszik közölni másokkal, kebeléből élő víz árad”.¹⁷⁴

175. Mert míg „az Atyának szerető és engedelmes lélekkel följánlott keresztdozat túlcsonduló bőséggel és végtelen fokon adja meg az emberiség bűneiért járó elégtételt”,¹⁷⁵ addig a Krisztus szívéből született Egyház minden korban és mindenütt meghosszabbítja és közvetíti ennek az egyetlen megváltó kinszenvedésnek a hatását, mely az embereket az Úrral való közvetlen egyesülés felé irányítja.

176. Az Egyházon belül Máriának, a közbenjárónak és anyának a közvetítését csak úgy értjük, mint „részesedést abból az egyetlen forrásból, amely magának Krisztusnak a közbenjárása”,¹⁷⁶ és

¹⁷⁰ *In Num.*, Homil. 12, 1, PG 12, 657.

¹⁷¹ *Ep.* 29, 24, PL 16, 1060.

¹⁷² *Adv. Arium* 1, 8, PL 8, 1044.

¹⁷³ Vö. *Harminckettedik beszéd Szent János evangéliumáról*, 4, in SZENT ÁGOSTON: *Beszédek Szent János evangéliumáról*, 2. kötet, XXXI-L. beszéd, ford. Révészné Bartók Gertrud, Ókeresztény Örökségünk 12, Jel, Budapest, 2010, 22.

¹⁷⁴ *Expos. in Ev. S. Ioannis*, ch. 7, lectio 5.

¹⁷⁵ XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteltéről (1956. május 15.), 20, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 30–32.

¹⁷⁶ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Redemptoris Mater* enciklika a Boldogságos Szűz Máriáról a zarándok Egyház életében (1987. március 25.), 38, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 519.

„Máriának ezt az alárendelt szerepét az Egyház kétkedés nélkül vallja”.¹⁷⁷ A Mária szíve-tisztelet nem gyengíti, hanem serkenti a Krisztus szívének egyedül kijáró imádatot: „Mária anyai küldetése az emberiség felé semmiképp sem homályosítja el vagy csökkenti Krisztusnak ezt az egyetlen közvetítését, hanem inkább arra szolgál, hogy megmutassa annak erejét”.¹⁷⁸ A Krisztus nyitott oldalából fakadó mérhetetlen forrásnak köszönhetően az Egyház, Mária és minden hívő – különféle módokon – élő víz csatornájává válik. Ily módon maga Krisztus bontakoztatja ki dicsőségét a mi kicsinységünkben.

Testvériség és misztika

177. Miközben Szent Bernát a Krisztus szívével való egyesülésre biztatott, ennek az áhítatnak a gazdagságát arra használta fel, hogy szereteten alapuló életmódváltást javasoljon. Hitte, hogy lehetséges az élvezetek által rabságba ejtett érzelmi világ átalakítása: nem parancsnak való vak engedelmességgel, hanem Krisztus szeretetének édességére adott válasszal nyeri el a szabadságot. A rosszon a jóval kerekedünk felül, a rosszat a szeretet növekedésével győzzük le: „Szeresd az Urat, Istenedet egész szíved szeretetével; szeresd értelméd minden bölcsességével és éberségével; szeresd lelked minden erejével, hogy így iránta való szeretetből még a haláltól se félj [...]. Legyen az Úr Jézus szeretetted számára édesség tárgya, hogy megsemmisítsd a testi élet élvezeteinek bűnös édességét: egyik édesség győzze le a másikat, mint ahogy egyik szög kiüti a másik szöget.”¹⁷⁹

178. Szalézi Szent Ferencet különösen megvilágosította Jézus kérése: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű”

¹⁷⁷ II. Vatikáni Zsinat: *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció az Egyházzal (1964. november 21.), 62, in DIÓS ISTVÁN (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Kéziratonyok 2, Szent István Társulat, Budapest, 2000, 203.

¹⁷⁸ Uo. 60, in DIÓS ISTVÁN (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, i. m., 202.

¹⁷⁹ *Sermones super Cant.*, XX, 4, PL 183, 869.

(Mt 11,29). Így azt tanácsolta, hogy a legegyszerűbb és leghétköznapibb dolgokban nyerjük meg az Úr szívét: „Azt akarja Isten mondani, hogy legkisebb és legszerényebb cselekedeteink nem kevésbé kedvesek előtte, mint a nagyok és dicsők, s hogy mindkettővel egyformán szolgáljunk neki, mert tetszését és szeretetét egyenlőképpen megszerezhetjük általa. [...] Igen, a szeretetnek e mindennapi tanúsításai, a fej- vagy fogfájás, hitvesednek rossz kedve, egy kis megszólás, valami csekély kár, a korai lefekvés és fölkelés, amelyet az imádság vagy a szentáldozás kíván meg; az a csekély kellemetlenség, amelyet némely nyilvános jócselekedet okoz nekünk; egyszóval mindaz az apró ügy és baj, amelyet az Isten szeretete éltet, nagyon tetszenek a fölséges Istennek.”¹⁸⁰ De végső soron a Krisztus szívének szeretetére adott válaszuk kulcsa a felebaráti szeretet: „a rendíthetetlen, állandó, változatlan szeretet, mely – mivel nem törődik csekélységekkel, és nem foglalkozik az emberek tulajdonságaival vagy természetével – sem változásnak, sem ellenszenvnek nincs alávetve [...]. Urunk szakadatlanul szeret bennünket [...], elviseli mind hibáinkat, mind tökéletlenségeinket; [...] nekünk is ugyanezt kell tehát tennünk testvéreinkkel, fáradhatatlanul el kell viselnünk őket.”¹⁸¹

179. Szent Charles de Foucauld utánózni akarta Jézus Krisztust, úgy akart élni, ahogyan ő élt, úgy akart cselekedni, ahogyan ő cselekedett, mindig azt akarta tenni, amit Jézus tett volna az ő helyében. Ahhoz, hogy ezt a célt teljesen elérje, Krisztus szívének érzelmeit kellett magáévá tennie. Így jelent meg ismét a „szeretetért szeretet” kifejezés, amikor azt mondta: „Szenvedéseket akarok, hogy szeretetért viszonzásul szeretetet adjak, hogy utánózzam őt, [...] hogy részt vállaljak művében, hogy egészen felajánljam neki magamat, azt a semmit, ami vagyok, áldozatul az emberek meg-

¹⁸⁰ SZALÉZI SZENT FERENC: *Filótea, vagyis A jámborság útja*, ford. Platz Bonifác, Szent István Társulat, Budapest, 2004, 180.

¹⁸¹ SZALÉZI SZENT FERENC: *Prédikáció a pünkösöd utáni 17. vasárnapra* (1618. szeptember 30.), in *Ceuvres de Saint François de Sales*, t. 9. Niérat, Annecy, 1897, 200–201.

szenteléséért.”¹⁸² Az a vágya, hogy Jézus szeretetét, missziós munkáját a föld legszegényebbjéi és legelfeledettebbjei közé vigye, arra készítette, hogy jelmondatául a *Iesus Caritas*-t válassza, Krisztus szívének szimbólumával, tetején kereszttel.¹⁸³ Ez nem felszínes döntés volt: „Minden erőmmel azon vagyok, hogy megmutassam és bizonyítsam ezeknek a szegény elveszett testvéreknek, hogy vallásunk csupa szeretet, csupa testvériség, és hogy jelképe egy szív.”¹⁸⁴ És más testvérekkel együtt „Marokkóban akart letelepedni Jézus szívének nevében”.¹⁸⁵ Így evangelizáló munkája egyfajta kisugárzás: „A szeretetnek ki kell sugároznia a testvériségekből, ahogyan Jézus szívéből sugárzik.”¹⁸⁶ Ez a vágya fokozatosan egyetemes testvérré tette, mert engedte, hogy Krisztus szíve formálja, és az egész szenvedő emberiséget testvéri szívébe akarta fogadni: „Szívünknek – mint az Egyházénak, mint Jézusénak – minden embert át kell ölelnie.”¹⁸⁷ „Jézus szívének emberek iránti szeretete, a kinszenvedése során tanúsított szeretete az a szeretet, amelyet nekünk is éreznünk kell minden ember iránt.”¹⁸⁸

180. Henri Huvelin abbé, Szent Charles de Foucauld lelkivezetője azt mondta, hogy „amikor Urunk ott él egy szívben, akkor ezeket az érzéseket adja neki, s ez a szív megnyílik a kicsinyek felé. Ilyen volt egy Páli Szent Vince szívének beállítottsága [...]. Amikor

¹⁸² *Názáretben 1897. november 5. és 15. között végzett lelkigyakorlat*, in CHARLES DE FOUCAULD: *La vita nascosta. Ritiri in Terra Santa (1897-1900)*, Città Nuova, Roma, 1974, 72.

¹⁸³ 1902. március 19. óta minden levelének az elején a *Iesus Caritas* szavak szerepelnek, melyeket egy szív választ el egymástól, a tetején kereszttel.

¹⁸⁴ *Levél Huvelin abbénak* (1904. július 15.), in CHARLES FOUCAULD – HENRI HUELIN: *Correspondance inédite*, i. m., 211.

¹⁸⁵ *Levél Dom Martinnak* (1903. január 25.), in *Cabiers Charles de Foucauld*, vol. 2, Arthaud, 1946, 154.

¹⁸⁶ VI. melléklet, in RENÉ VOILLAUME: *Les fraternités du Père de Foucauld*, Cerf, Paris, 1946, 173.

¹⁸⁷ *Méditations des saints Évangiles sur les passages relatifs à quinze vertus* [Elmélkedések a tizenöt erényre vonatkozó evangéliumi szakaszokról] (Nazareth 1897-1898), *Charité* [Szeretet] 77 (Mt 20,28), in Charles de Foucauld: *Aux plus petits de mes frères*, Nouvelle Cité, Paris, 1973, 82.

¹⁸⁸ Uo. *Charité* [Szeretet] 90 (Mt 27,30), 95.

Urunk ott él egy pap lelkében, akkor a szegények felé hajlítja őt.”¹⁸⁹ Meg kell jegyeznünk, hogy Szent Vincének ezt az odaadását, melyet Huvelin atya leír, a Jézus szíve-tisztelet táplálta. Szent Vince arra buzdított, hogy „merítsenek Urunk szívéből néhány vigasztaló szót”¹⁹⁰ a szegény betegek számára. Ennek megvalósulása feltételezi, hogy saját szívünket átalakította Krisztus szívének szeretete és szelídsége, és Szent Vince sokat ismételgette ezt a meggyőződését beszédeiben és tanácsaiban, olyannyira, hogy az kongregációja szabályzatának kiemelkedő szempontjává vált: „Mindenki nagy gondot fordítson arra, hogy megtanulja ezt a leckét, amelyet Jézus Krisztus tanított nekünk: »Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű«; szem előtt tartva, hogy – amint ő maga mondja – a szelídség által birtokolja az ember a földet, mert ennek az erénynek a gyakorlása által megnyeri az emberek szívét, hogy Istenhez térítse őket, amit nem érhet el az, aki durván és gorombán bánik felebarátjával.”¹⁹¹

Engesztelés: építkezés a romokon

181. Az eddig mondottak lehetővé teszik számunkra, hogy Isten igéjének fényében megértsük, milyen értelmet kell adnunk a Krisztus szívének felajánlott „engesztelésnek”, „jóvátételnek”, mi az, amit az Úr ténylegesen vár tőlünk, hogy kegyelmének segítségével jóvátegyünk. Sok vita folyt erről, de Szent II. János Pál világos választ adott, hogy minket, mai keresztényeket az evangéliummal jobban összhangban lévő engesztelő lelkiület felé irányítson.

¹⁸⁹ HENRI HUVELIN: *Quelques directeurs d'âmes au XVIIe siècle*, Librairie Victor Lecoffre J. Gabalda, Paris, 1911, 97.

¹⁹⁰ *Conférences 85. Service au malades et soin de sa santé*, [85. előadás a Szeretet Leányai számára: A betegek szolgálata és saját egészségünk ápolása: Regula, 12–16. cikk] (1657. november 11.), in SAINT VINCENT DE PAUL: *Correspondance, Entretiens, Documents*, t. 9, *Entretiens 2*, Librairie Lecoffre J. Gabalda, Paris, 1923, 917.

¹⁹¹ *A Misszió társaság (lazaristák) Regulája*, 2. fejezet, 6. (1658. május 17.), t. 10., 470.

A Krisztus szívének nyújtott engesztelés társadalmi jelentése

182. Szent II. János Pál kifejtette, hogy ha Krisztus szívének átadjuk magunkat, akkor „a gyűlölet és az erőszak által felhalmozott romokon felépíthetjük a szeretet vágyott civilizációját, Krisztus szívének országát”; ez természetesen megkívánja, hogy képesek legyünk „egyesíteni az Isten iránti gyermeki szeretetet a felebarát iránti szeretettel”; tehát „ez a Megváltó szíve által kívánt engesztelés”.¹⁹² Arra kaptunk meghívást, hogy Krisztussal együtt, azokon a romokon, amelyeket bűneinkkel a világban hagytunk, a szeretet új civilizációját építsük fel. Ez az az engesztelés, amelyet Krisztus szíve vár tőlünk. A rossz által előidézett pusztulás közepette Krisztus szíve a mi közreműködésünket akarta igénybe venni a jó és a szép újjáépítéséhez.

183. Biztos, hogy minden bűn árt az Egyháznak és a társadalomnak, s ezért „minden bűn kétségkívül magán viseli a szociális bűn jellegét”, még ha ez különösen azokra a bűnökre igaz, amelyek „már tartalmuknál fogva a felebarát ellen irányulnak”.¹⁹³ Szent II. János Pál kifejtette, hogy ezeknek a mások ellen irányuló bűnöknek az ismétlődése sok esetben olyan „bűnstruktúra” megszilárdulásához vezet, amely aláássa a népek fejlődését.¹⁹⁴ Ez gyakran beágyazódik az uralkodó gondolkodásmódbba, mely normálisnak vagy észszerűnek tartja azt, ami nem más, mint önzés és közöny. Ezt a jelenséget „társadalmi elidegenedésként” határozhatjuk meg: „A társadalom elidegenedik, ha a társadalmi berendezkedés, a termelés és a fogyasztás formái megnehezítik az önátadás megvalósítását és az emberek közötti szolidaritás kiala-

¹⁹² *Levél a Jézus Társasága rendfőnökének*, Paray-le-Monial (1986. október 5.), *L'Osservatore Romano*, 1986. október 6., 7.

¹⁹³ SZENT II. JÁNOS PÁL: *Reconciliatio et paenitentia* szinódus utáni apostoli buzdítás a kiengesztelődésről és bűnbánatról a mai Egyház küldetésében (1984. december 2.), 16, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 344.

¹⁹⁴ Vö. *Sollicitudo rei socialis* enciklika a *Populorum progressio* enciklika huszadik évfordulójára (1987. december 30.), 36, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 562–563.

kulását”.¹⁹⁵ Nemcsak valamely erkölcsi szabály készítet bennünket arra, hogy ellenálljunk ezeknek az elidegenedett társadalmi struktúráknak, hogy leleplezzük őket, és olyan társadalmi dinamizmust indítsunk el, amely helyreállítja és felépíti a jót, hanem maga a „szív megtérése” is, amely „ránk rója annak kötelezettségét”,¹⁹⁶ hogy ezeket a struktúrákat kiigazítsuk. Ez a mi válaszuk a minket szeretni tanító Jézus Krisztus szerető szívének.

184. Épp azért, mivel az evangéliumi engesztelésnek ilyen erős társadalmi jelentése van, a szeretetet, szolgálatot, kiengesztelődést kifejező cselekedeteinket – ahhoz, hogy hatékonyan engesztelők legyenek – Krisztusnak kell ösztönöznie, motiválnia, lehetővé tennie. Szent II. János Pál azt is mondta, hogy „a szeretet civilizációjának építéséhez” a mai emberiségnek Krisztus szívére van szüksége.¹⁹⁷ A keresztény engesztelést csakis külső cselekedetek összességeként lehet felfogni, melyek nélkülözhetetlenek és olykor csodálatra méltóak. A keresztény engesztelésnek misztikára, lélekre, jelentésre van szüksége, mely erőt, lendületet és fáradhatatlan kreativitást ad neki. Krisztus szívéből származó életre, tűzre és fényre van szüksége.

A sebzett szívek gyógyítása

185. Sem a világnak, sem Krisztus szívének nem elég a pusztán külső engesztelés. Ha ki-kki elgondolkodik saját bűnein és azok másokra gyakorolt hatásain, ráébred, hogy a világnak okozott kár megtérítése megkívánja annak vágyát is, hogy a sebzett szíveket begyógyítsuk, ott, ahol a legnagyobb kár, ahol a legfájdalmasabb seb keletkezett.

¹⁹⁵ *Centesimus annus* enciklika a *Rerum novarum* enciklika századik évfordulója alkalmából (1991. május 1.), 41, in *II. János Pál megnyilatkozásai*, I. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 796–797.

¹⁹⁶ *A Katolikus Egyház katekizmusa* (1997. augusztus 15.), 1888, Szent István Társulat, Budapest, 2020, 498.

¹⁹⁷ Vö. *Katekézis* (1994. június 8.), 2, *L'Osservatore Romano*, 1994. június 9., 5.

186. Az engesztelés lelkülete „annak remélésére biztat bennünket, hogy minden seb begyógyulhat, bármilyen mély legyen is. A teljes jóvátétel olykor lehetetlennek tűnik, amikor a vagyontárgyak vagy a szeretett személyek végleg elvesznek, vagy amikor bizonyos helyzetek visszafordíthatatlanná válnak. De a jóvátétel szándéka és annak konkrét megvalósítása elengedhetetlen a kiengesztelődés folyamatához és a békének a szívbe való visszatéréséhez.”¹⁹⁸

A bocsánatkérés szépsége

187. A jó szándék nem elég. Nélkülözhetetlen egy olyan belső vágydinamizmus, amelynek külső következményei lesznek. Végeredményben „a jóvátétel – ahhoz, hogy keresztény legyen, hogy megérintse a sértett személy szívét, és ne csak a kommutatív igazságosság egyszerű aktusa legyen – két, nagy kihívást jelentő viselkedést feltételez: a bűnösség elismerését és a bocsánatkérést [...]. A testvérünknek okozott kár őszinte elismeréséből, valamint a szeretet megsértésének mély és őszinte átérzéséből születik meg a jóvátétel vágya.”¹⁹⁹

188. Ne gondoljuk, hogy bűneink beismerése mások előtt valami megalázó vagy emberi méltóságunkat sértő dolog. Ellenkezőleg, azt jelenti, hogy abba hagyjuk az önmagunknak való hazudozást, elismerjük saját történelmünket olyannak, amilyen: bűn jellemzi, különösen, amikor ártottunk testvéreinknek: „Önmagunk vádolása a keresztény bölcsesség része. [...] Ez tetszik az Úrnak, mert az Úr elfogadja a töredelmes szívet.”²⁰⁰

189. Ehhez az engesztelő lelkülethez tartozik az a szokás, hogy bocsánatot kérünk testvéreinktől, ami mérhetetlen nemességről

¹⁹⁸ *Beszéd a „Réparer l'irréparable” nemzetközi kollokvium résztvevőibez, Jézus Paray-le-Monial-i jelenéseinek 350. évfordulója alkalmából* (2024. május 4.), *L'Osservatore Romano* (2024. május 4.), 12. oldal.

¹⁹⁹ Uo.

²⁰⁰ *Homília a szentmisén, Szent Márta Ház* (2018. március 6.), *L'Osservatore Romano*, 2018. március 5–6., 8.

tanúskodik törekenységünk közepette. A bocsánatkérés a kapcsolatok gyógyításának módja, mert „újra megnyitja a párbeszédet, és kifejezi annak vágyát, hogy helyreállítsuk a testvéri szeretet kötelékét [...], megérinti testvérünk szívét, megvigasztalja őt, és arra ösztönzi, hogy elfogadja a bocsánatkérést”. Így, ha a helyrehozhatatlant nem is lehet teljesen helyrehozni, a szeretet mindig újjászülethet, és elviselhetővé teszi a sebet.”²⁰¹

190. A töredelemre képes szív növekedhet testvériségben és szolidaritásban, mert „aki nem sír, az belül megöregszik, míg aki egyszerűbb, bensősegebb, imádatból és megrendülésből álló imádságra jut el Isten előtt, az érettebbé válik. Kevésbé ragaszkodik önmagához és jobban Krisztushoz, és lélekben szegénnyé lesz. Így közelebb érzi magát a szegényekhez, Isten kedveltjéhez.”²⁰² Következésképpen az engesztelés hiteles lelkülete születik meg az emberben, mert „aki szíven szúrt emberré, vagyis töredelmes emberré válik, az egyre inkább testvérének érzi magát a világ összes bűnösének, egyre inkább testvérnek érzi magát a felsőbbrendűség minden látszata és keserű ítélkezés nélkül, de mindig a szeretet és a jóvátétel vágyával”.²⁰³ A töredelem által előidézett szolidaritás pedig lehetővé teszi a kiengesztelődést. Aki képes a töredelemre, az „ahelyett, hogy haragudna és megbotránkozna a testvérei által elkövetett rossz dolgokon, sír bűneik miatt. Nem botránkozik meg. Egyfajta fordulat megy végbe: a természetes hajlamunk, hogy önmagunkkal szemben engedékenyek, másokkal szemben viszont hajlíthatatlanok legyünk, megfordul, és Isten kegyelméből önmagunkkal szemben szigorúak, másokkal szemben viszont irgalmasak leszünk.”²⁰⁴

²⁰¹ *Beszéd a „Réparer l’irréparable” nemzetközi kollokvium résztvevőibez, Jézus Paray-le-Monial-i jelenéseinek 350. évfordulója alkalmából* (2024. május 4.), *L’Osservatore Romano* (2024. május 4.), 12.

²⁰² *Homília a karizmaszentelő misén* (2024. március 28.), *L’Osservatore Romano*, 2024. március 28., 2.

²⁰³ Uo.

²⁰⁴ Uo.

Engesztelés: Krisztus szívének meghosszabbítása

191. Van egy másik, ezt kiegészítő módja annak, ahogyan az engesztelést érthetjük, s ez lehetővé teszi számunkra, hogy még szorosabb kapcsolatba hozzuk azt Krisztus szívével, anélkül, hogy kizárnánk ebből az engesztelésből a testvéreink melletti konkrét elköteleződést, melyről már beszéltünk.

192. Egy másik összefüggésben azt írtam, hogy Isten „bizonyos értelemben korlátozni akarta önmagát”, és „sok minden, amit mi bajnak, veszélynek vagy szenvedés forrásának tartunk, valójában annak a szülési fájdalomnak képezi részét, amely arra késztet, hogy együttműködjünk a Teremtővel”.²⁰⁵ Együttműködésünk lehetővé teheti, hogy Isten ereje és szeretete szétáradjon életünkben és a világban, az elutasítás és a közömbösség viszont megakadályozhatja ezt. A Szentírás egyes megfogalmazásai ezt metaforikusan fejezik ki, például amikor az Úr azt mondja: „Ha vissza akarsz térni, Izrael [...], hát térj vissza hozzám” (Jer 4,1). Vagy amikor népének elutasítása láttán azt mondja: „Szívem lázadozik, egészen eltölt a gyengeség” (Oz 11,8).

193. Még ha nem is beszélhetünk a dicsőséges Krisztus új szenvedéséről, „Krisztus húsvéti misztériuma [...] és mindaz, ami Krisztus, és mindaz, amit az emberekért tett és szenvedett, részesedik az isteni örökkévalóságban, s így uralja az egész időt, és állandóan jelen marad benne”.²⁰⁶ Ily módon kijelenthetjük, hogy ő maga vállalta, hogy mérsékli feltámadásának áradó dicsőségét, visszafogja mérhetetlen, lángoló szeretetének terjedését, hogy helyet adjon szabad együttműködésünknek az ő szívével. Ez annyira valóságos, hogy elutasításunk megállítja őt ebben az adakozó

²⁰⁵ *Laudato si'* enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május 24.), 80, Pápai Megnyilatkozások 51, Szent István Társulat, Budapest, 2015, 49.

²⁰⁶ *A Katolikus Egyház katekizmusa* (1997. augusztus 15.), 1085, Szent István Társulat, Budapest, 2020, 307.

lendületben, ahogyan bizalmunk és önmagunk felajánlása pedig teret nyit, akadálymentes csatornát kínál szeretetének kiadásához. Elutasításunk vagy közömbösségünk korlátozza hatalmának hatását és szeretetének gyümölcsözőségét bennünk. Ha nem talál bennem bizalmat és nyitottságot, akkor szeretete – mert ő maga akarta így – megfosztatik meghosszabbításától az én egyedülálló és megismételhetetlen életemben, továbbá a világban, ahová hív, hogy őt jelenvalóvá tegyem. Ez nem valamiféle kiszolgáltatottságból, hanem végtelen szabadságából, paradox hatalmából és valamennyiünk iránti szeretetének tökéletességéből fakad. Amikor Isten mindenhatósága szabadságunknak ebben a gyengeségében mutatkozik meg, „csak a hit fedezheti fel”.²⁰⁷

194. Valóban, Alacoque Szent Margit-Mária arról számolt be, hogy Krisztus egyik megnyilvánulásában az irántunk érzett szeretettől lángoló szívéről beszélt, amely „már nem képes magában tartani izzó szeretetének lángjait, s ezért azokat közölnie kell velünk”.²⁰⁸ Mivel az Úr – aki mindent megtehet – isteni szabadságában úgy akarta, hogy szüksége legyen ránk, az engesztelést úgy kell értenünk, mint azoknak az akadályoknak az eltávolítását, amelyeket bizalmatlanságunkkal, hálátlanságunkkal és odaadásunk hiányával Krisztus szeretetének a világban való terjedése elé gördítünk.

Felajánlás a Szeretetnek

195. Ahhoz, hogy helyesebben gondolkodjunk erről a misztériumról, ismét a Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz ragyogó lelkisége van segítségünkre. Ő tudta, hogy egyesek az engesztelés szélsőséges formáját fejlesztették ki, azzal a jó szándékkal, hogy önmagukat másokért adják, ez pedig abban áll, hogy egyfajta „villámhárítóként” ajánlják fel magukat, hogy az isteni igazságság érvényre jusson: „Azokra a lelkekre gondoltam, akik áldozat-

²⁰⁷ Uo. 268.

²⁰⁸ ALACOQUE SZENT MARGIT-MÁRIA: *Autobiographie* [Önéletrajz], i. m., 53. pont, 69. old.

ként ajánlják fel magukat Isten igazságosságának, hogy magukra vonják s így elhárítsák a bűnösöknek kijáró büntetéseket.”²⁰⁹ De bármennyire csodálatra méltónak tűnhet is egy ilyen felajánlás, őt nem győzte meg túlságosan: „Távol vagyok attól, hogy példájuk engem is vonzzon.”²¹⁰ Az isteni igazságosságnak ez az erőltetése végül arra a vélekedésre vezette, hogy Krisztus áldozata hiányos vagy csak részben hatékony, vagy hogy irgalmassága nem volt eléggé nagy.

196. Lelki intuíciójával a Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz felfedezte, hogy az önfelajánlásnak van egy másik módja is, ahol nem az isteni igazságosságot kell kielégíteni, hanem lehetővé kell tenni, hogy az Úr végtelen szeretete akadálytalanul terjedhessen: „Ó, Istenem! Szívedben fog maradni megvetett szereteted? Úgy hiszem, ha találnál olyan lelkeket, akik a te szereteted egészen eléggő áldozatául ajánlják fel magukat, gyorsan elégetnéd őket; úgy hiszem, boldog lennél, ha szabad folyást engedhetnél a benned rejlő végtelen gyengédség hullámainak.”²¹¹

197. Krisztus egyetlen megváltó áldozatához nincs mit hozzátenni, de az igaz, hogy a szabadságunk részéről tapasztalt elutasítás nem teszi lehetővé Krisztus szívének, hogy a „végtelen gyengédség hullámainak” szabad folyást engedjen ebben a világban. És ez azért van így, mert maga az Úr tiszteletben akarja tartani elutasításának ezt a lehetőségét. Ez az, ami – az isteni igazságosságnál jobban – nyugtalanította a Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz szívét, mert nála az igazságosságot csak a szeretet fényében lehet megérteni. Láttuk, hogy ő az irgalmasságon keresztül imádkozta az összes isteni tökéletességet, s így azokat átváltozva, szeretettől ragyogva látta. Azt mondta: „Úgy érzem, hogy még igazságos-

²⁰⁹ „A” *kézirat*, 84r^o, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2015, 231.

²¹⁰ Uo.

²¹¹ Uo. 231–232.

sága is (és ez talán még jobban, mint a többi) szeretetének a hordozója.”²¹²

198. Így születik meg önfelajánlása, nem az isteni igazságosságának, hanem az irgalmas Szeretetnek: „Felajánlom magamat mint a te irgalmas Szereteted egészen eléggő áldozatát, könyörögve, hogy égess engem szüntelenül, hogy lepjék el lelkemet a benned felgyülemlett végtelen gyöngédség hullámai, s hogy én így Szereteted vértanúja legyek, ó, én Istenem!”²¹³ Meg kell jegyeznünk, nem csak arról van szó, hogy teljes bizalommal engedjük, hogy Krisztus szíve a saját szívünkbe áraszsa szeretetének szépségét, hanem arról is, hogy saját életünkön keresztül az elérje a többieket és átalakítsa a világot: „Édesanyámnak, az Egyháznak a szívében én leszek a Szeretet, [...] így meg fog valósulni az álmom!!!”²¹⁴ A két szempont elválaszthatatlanul összekapcsolódik.

199. Az Úr elfogadta áldozatát. Látjuk ugyanis, hogy később ő maga fejezte ki fokozott szeretetét mások iránt, és azt mondta, hogy ez Krisztus szívéből származik, amely rajta keresztül hoszszabbodik meg. Így szólt Leonie nővéréhez: „Ezerszer gyengédebben szeretlek téged, mint ahogyan a közönséges nővérek szeretik egymást, mert mennyei Jegyesünk szívével tudlak szeretni.”²¹⁵ Valamivel később ezt írta Maurice Bellière-nek: „Ó, meny-

²¹² „A” kézirat, 83v^o, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2015, 231; vö. 226. *level, Roulland atyának* (1897. május 9.), *Levelek paptestvéreimhez*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2008, 151–156.

²¹³ *Magam felajánlása egészen eléggő áldozatnak a jó Isten irgalmas szeretete számára* (1895. június 9.), in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2015, 342.

²¹⁴ „B” kézirat, 3v^o, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2015, 255.

²¹⁵ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *186. level, Léonie-nek* (1896. április 11.), in *Œuvres Complètes*, Cerf, Paris, 1996, 538.

nyire szeretném megértetni Önnel Jézus szívének gyöngédségét, és azt, amit Öntől vár!”²¹⁶

Teljesség és harmónia

200. Testvéreim, azt javaslom, hogy az engesztelésnek ezt a formáját alakítsuk ki, mely végső soron azt jelenti, hogy új lehetőséget kínálunk Krisztus szívének arra, hogy forrón szerető gyöngédségének lángjait kiárássza ebbe a világba. Ha igaz, hogy az engesztelés magában foglalja annak vágyát, hogy „valamiképpen elégtételt adjunk az elkövetett igazságtalanságokért az örök Szeretetnek, ha őt vagy feledékenységből elhanyagoltuk, vagy sértéssel megbántottuk”,²¹⁷ akkor a legjobb az, ha szeretetünkkel lehetőséget adunk az Úrnak, hogy kiáradhasson, kárpótlásul azokért az időkért, amikor ezt a lehetőséget elvették vagy megtagadták tőle. Ez akkor valósul meg, ha engesztelésünk túllép a Krisztusnak nyújtott pusztán „vigasztaláson”, melyről az előző fejezetben beszéltünk, és a testvéri szeretet cselekedeteivé válik, melyekkel az Egyház és a világ sebeit gyógyítjuk. Ily módon új kifejeződéseket kínálunk fel Krisztus szíve helyreállító hatalmának.

201. A lemondások és a szenvedések, melyeket a felebaráti szeretetnek ezek a cselekedetei megkövetelnek, összekapcsolnak bennünket Krisztus kínszenvedésével, és együtt szenvedve Krisztussal „abban a titokzatos keresztre feszítésben, amelyről az apostol beszél, az engesztelésnek annál bővebb gyümölcseit nyerjük el magunk és mások számára”.²¹⁸ Egyedül Krisztus üdvözít a kereszten értünk vállalt önátadásával, egyedül ő vált meg, mert „egy az Isten, egy a közvetítő is Isten és ember között: az ember

²¹⁶ LISIEUX-I SZENT TERÉZ: 258. levél, *Bellièrre abbénak* (1897. július 18.), *Levelek paptestvéreimhez*, ford. Jakubinyi György, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarorszáék, 2008, 77.

²¹⁷ XI. PIUSZ PÁPA: *Miserentissimus Redemptor* enciklika (1928. május 8.), 5, XI. Pius pápa apostoli körlevele az Úr Jézus szentséges szívét mindenki részéről megillető engesztelésről, Szent István Társulat, Budapest, 1928, 9.

²¹⁸ Uo. 8, XI. Pius pápa apostoli körlevele az Úr Jézus szentséges szívét mindenki részéről megillető engesztelésről, Szent István Társulat, Budapest, 1928, 13.

Krisztus Jézus, aki váltságul adta magát mindenkiért” (1Tim 2,5–6). Az általunk nyújtott engesztelés szabadon elfogadott részesedés az ő megváltó szeretetében és egyetlen áldozatában. Így testünkben kiegészítjük azt, „ami hiányzik Krisztus szenvedéseiből testének, az Egyháznak javára” (Kol 1,24), és maga Krisztus az, aki általunk meghosszabbítja szeretetből való teljes önátadásának hatását.

202. Sok esetben a szenvedések saját sérült egónkkal állnak kapcsolatban, de Krisztus szívének alázatossága igazából a leereszkedés útját mutatja meg nekünk. Isten önmagát kicsinnyé, semmivé téve akart eljönni hozzánk. Az Ószövetség ezt tanítja nekünk különféle metaforákon keresztül, melyek egy olyan Istent mutatnak be, aki belép a történelem kicsinységébe, és engedi, hogy népe elutasítsa. Szeretete beágyazódik szeretett népének mindennapi életébe, válaszkoldussá válik, mintha engedélyt kérne arra, hogy megmutathassa dicsőségét. Azután „az Úr Jézus – saját szavaival – talán csak egyszer utalt a szívére. És ezt az egy tulajdonságot hangsúlyozta: »szelidség és alázat«. Mintha azt akarta volna mondani, hogy csak így akarja meghódítani az embert.”²¹⁹ Amikor Krisztus azt mondta: „tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű” (Mt 11,29), akkor arra utalt, hogy „megnyilvánulásához a kicsinységünkre, a leereszkedésünkre van szüksége”.²²⁰

203. Az elmondottakkal kapcsolatban fontos, hogy szem előtt tartsunk különféle, egymástól elválaszthatatlan szempontokat, mert a felebaráti szeretetnek ezek a cselekedetei – a velük járó összes lemondással, önmegtagadással, szenvedéssel és fáradtsággal együtt – akkor töltik be ezt a szerepkörüket, ha magának Krisztusnak a szeretetéből táplálkoznak. Ő megengedi, hogy úgy szeressünk, ahogyan ő szeretett, és így ő maga szeret és szolgál

²¹⁹ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Katekézis* (1979. június 20.), *L'Osservatore Romano*, 1979. június 22., 1.

²²⁰ *Homília a szentmisén*, Szent Márta Ház (2014. június 27.), *L'Osservatore Romano*, 2014. június 28., 8.

rajtunk keresztül. Ha egyfelől úgy tűnik is, hogy Krisztus kicsinyé, semmivé válik, mert szeretetét a mi cselekedeteinken keresztül akarta kimutatni, másfelől az irgalmasság legegyszerűbb cselekedeteiben szíve megdicsőül és egész nagyságát megmutatja. Az az emberi szív, amely teljes bizalommal teret ad Krisztus szeretetének, és hagyja, hogy az tűzével kiáradjon saját életében, képessé válik arra, hogy úgy szeressen másokat, mint Krisztus, kicsivé válva és közel lépve mindenkihez. Így Krisztus oltja a szomját, és dicsőségesen árasztja belénk és rajtunk keresztül forrón szerető gyengédségének lángjait. Vegyük észre, milyen szépséges harmónia uralkodik mindebben!

204. Végezetül, hogy a Jézus szíve-tiszteletet annak teljes gazdagságában megértsük, hozzá kell tennünk – folytatva mindazt, amit szentháromságos dimenziójáról elmondtunk –, hogy Krisztusnak mint embernek az engesztelését a bennünk élő Szentlélek működése által az Atyának ajánljuk fel. Ezért a Krisztus szívének nyújtott engesztelésünk végső soron az Atyának szól, aki örömmel lát bennünket Krisztussal egyesülve, amikor őáltala, ővele és őbenne felajánljuk magunkat.

Szerelemre gyullasztani a világot

205. A keresztény ajánlat akkor vonzó, ha azt a maga teljességében tudjuk megélni és kinyilvánítani, nem pedig vallási érzelmekbe vagy pompás istentiszteletekbe való egyszerű menekülésként. Miféle tiszteletet adnánk Krisztusnak, ha megelégednénk az egyéni kapcsolattal, anélkül, hogy iparkodnánk segíteni másokat, hogy kevesebbet szenvedjenek és jobban éljenek? Vajon tetszhet-e a szent szívnek, mely annyira szeretett, ha egy belső tapasztalatra szorítkozó vallási tapasztalatnál maradunk, testvéreinket és a társadalmat érintő következmények nélkül? Legyünk őszinték, és olvassuk el Isten ígését a maga teljességében! De ugyanezen oknál fogva mondjuk, hogy a társadalomnak nem is a vallási jelentéstől

megfosztott előmozdításáról van szó, ami végeredményben azt jelentené, hogy kevesebbet akarunk adni az embereknek, mint amennyit Isten akar adni nekik. Ezért kell ezt a fejezetet azzal zárunk, hogy felidézzük a Krisztus szíve iránti szeretetünk missziós dimenzióját.

206. Szent II. János Pál, amellet, hogy a Jézus szíve-tisztelet szociális dimenziójáról beszélt, utalt az „engesztelésre, mely apostoli együttműködés a világ üdvösségén”.²²¹ Ugyanígy a Krisztus szívének történő odaszentelésnek „össze kell kapcsolódnia magának az Egyháznak a missziós tevékenységével, mert Jézus szívének arra a vágyára válaszol, hogy testének tagjai által az egész világon terjessze Isten országának való teljes odaadását”.²²² Következésképpen a keresztyényeken keresztül „a szeretet kiárad az emberek szívébe, hogy épüljön Krisztus teste, az Egyház, valamint épüljön az igazságosságon, a békén és a testvériségen alapuló társadalom”.²²³

207. Krisztus szíve szeretetlángjának meghosszabbítása az Egyház missziós munkájában is történik, mely Isten Krisztusban kinyilvánított szeretetét hirdeti. Páli Szent Vince nagyon jól tanította ezt, amikor arra kérte tanítványait, hogy kérjék az Úrtól „azt a szívet, amely arra késztet bennünket, hogy mindenhová elmenjünk, Isten Fiának szívét, Urunknak a szívét, mely készségessé tesz bennünket arra, hogy úgy menjünk, ahogyan ő menne [...]”,

²²¹ SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Üzenet annak századik évfordulója alkalmából, bogy XIII. Leó az emberiséget a szent szívnek szentelte*, Varsó (1999. június 11.), 2, II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Új evangelizálás és Jézus szíve-kultusz*, in XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről, Szent István Társulat, Budapest, 1999, V.

²²² SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Üzenet annak századik évfordulója alkalmából, bogy XIII. Leó az emberiséget a szent szívnek szentelte*, Varsó (1999. június 11.), 1, II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Új evangelizálás és Jézus szíve-kultusz*, in XII. PIUSZ PÁPA: *Haurietis aquas* enciklika Jézus szentséges szívének tiszteletéről, Szent István Társulat, Budapest, 1999, I.

²²³ *Levél Louis-Marie Billé lyoni érseknek a Paray-le-Monial-i zarándoklat alkalmából* (1999. június 4.), *L'Osservatore Romano*, 1999. június 12., 4.

és elküld bennünket, ahogyan elküldte őket [az apostolokat], hogy mindenhová elvigyük az ő tüzét”.²²⁴

208. Szent VI. Pál a Jézus szíve-tiszteletet terjesztő szerzetes intézményekhez szólva emlékeztetett arra, hogy „a lelkipásztori igyekezet és a misszionáriusi buzgóság kétségkívül roppant hevesen fog izzani, ha a papok és a hívők – Isten dicsőségének terjesztése érdekében – a Krisztus által irántunk tanúsított örök szeretet példáját szemlélik, és arra irányítják erőfeszítéseiket, hogy minden embert Krisztus kifürkészhetetlen gazdagságának részesévé tegyenek”.²²⁵ A szent szív fényében a misszió a szeretet kérdésévé válik, és ebben a misszióban a legnagyobb kockázat az, hogy sok mindent mondunk és teszünk, de nem sikerül boldog találkozást előidézni Krisztusnak ezzel az átölelő és megmentő szeretetével.

209. A Krisztus szíve szeretetének kisugárzása szempontjából felfogott missziónak szerelmes misszionáriusokra van szüksége, olyanokra, akiket Krisztus még mindig rabul ejt, és akik minden körülmények között továbbadják ezt a szeretetet, mely megváltoztatta életüket. Ezért fáj nekik arra pazarolni az idejüket, hogy másodlagos kérdéseken vitakozzanak, vagy igazságokat és szabályokat erőltessenek másokra, mert legfőbb gondjuk az, hogy továbbadják, amit megélnek, és mindenekelőtt az, hogy mások az ő szegényes erőfeszítéseiken keresztül érzékelni tudják Kedvesük jóságát és szépségét. Nem ez történik-e mindenkivel, aki szerelmes? Érdeemes példaként elolvasni azokat a szavakat, amelyekkel az éppen szerelmes Dante Alighieri próbálta kifejezni ezt a logikát:

²²⁴ 122. *Répétition d'oraison* [122. Ismétlődő óra az imáról] (1655. augusztus 22.), in SAINT VINCENT DE PAUL: *Correspondance, Entretiens, Documents*, t. 9, *Entretiens*, 2, Librairie Lecoffre J. Gabalda, Paris, 1924, 291.

²²⁵ SZENT VI. PÁL PÁPA: *Diserti interpretes* apostoli levél (1965. május 25.), 4, in *Enciridion della Vita Consacrata. Dalle Decreti al rinnovamento post-conciliare (385–2000)*, EDB – Ancora, Bologna – Milano, 2001, 3809.

„Ha értékét dalolva róla zengek:
Ámor szavamnak édes újulást ad,
így lesz az ének szebb és egyre bátrabb,
s aki csak hallja, menten lángra lobban.”²²⁶

210. Tanúságtétellel vagy szóval úgy beszélni Krisztusról, hogy másoknak ne kelljen nagy erőfeszítést tenniük, hogy megszeressék – ez minden elhivatott misszionárius leghőbb vágya. Ebben a szerelmi dinamikában nincs térítés, ezek a szerelmesnek a szavai, melyek nem zaklatnak, nem erőltetnek, nem kényszerítenek, hanem csak arra készítetnek másokat, hogy feltegyék magukban a kérdést, miként lehetséges ilyen szerelem. A szerelmes a másik ember szabadságának és méltóságának legnagyobb tiszteletben tartásával egyszerűen csak arra vár, hogy elmesélhesse ezt az életét betöltő barátságot.

211. Krisztus azt kéri tőled, hogy – a megfontoltság és a tisztelet elhanyagolása nélkül – ne szégyelld elismerni vele való barátságodat. Arra kér, hogy merd elmondani másoknak, milyen jó neked, hogy találkoztl vele: „Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom majd mennyei Atyám előtt” (Mt 10,32). De a szerető szív számára ez nem kötelesség, hanem nehezen fékezhető szükséglet: „Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot” (1Kor 9,16); „mintha tűz gyúlt volna szívemben, és átjárta minden csontomat: megfeszítettem erőmet, hogy megfékezzem, de nem tudtam” (Jer 20,9).

A szolgálat közösségében

212. Nem szabad úgy gondolni erre a Krisztust közvetítő küldetésre, mintha az csak rá és rám tartozna. A saját közösségünkkel és az Egyházzal való közösségben éljük meg. Ha eltávolodunk a közösségtől, akkor Jézustól is eltávolodunk. Ha elfelejtjük a kö-

²²⁶ DANTE ALIGHIERI: *Vita Nuova* XIX, 5–6, *Az új élet*, ford. Baranyi Ferenc, Hungarovox, Budapest, 2013, 46–47.

zösséget, és nem törődünk vele, akkor kihűl a Jézussal való barátságunk. Ezt a titkot sosem szabad elfelejtenünk. A szeretet a saját – szerzetesi, plébániai, egyházmegyei stb. – közösségünkhöz tartozó testvéreink iránt olyan, mint az üzemanyag, mely működteti a Jézussal való barátságunkat. A közösségünkhöz tartozó testvéreinknek végzett szeretetcselekedetek jelenthetik a legjobb, sőt néha az egyetlen lehetséges módot arra, hogy megmutassuk másoknak Jézus szeretetét. Maga az Úr mondta: „Arról tudják majd meg rólatok, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,35).

213. Ez a szeretet közösségi szolgálattá válik. Fáradhatatlanul emlékeztetek arra, hogy Jézus nagyon világosan megmondta: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40). Azt javasolja, hogy ott is találj rá, minden testvéredben, különösen a társadalom legszegényebb, legmegvetettebb és legelhagyatottabb tagjaiban. Micsoda gyönyörű találkozás!

214. Ha tehát azzal foglalkozunk, hogy segítünk valakinek, az nem jelenti azt, hogy megfélekezünk Jézusról. Ellenkezőleg, más módon találkozunk vele. És amikor igyekszünk felemelni és gyógyítani valakit, Jézus ott van mellettünk. Nem árt emlékeznünk arra, hogy amikor tanítványait küldetéssel bízta meg, „az Úr velük volt” (Mk 16,20). Ő ott van, velünk együtt dolgozva, küzdve és jót cselekedve. Titokzatos módon az ő szeretete nyilvánul ki szolgálatunk révén, ő maga beszél a világhoz azon a nyelven, amelynek néha nincsenek szavai.

215. Ő küld téged, hogy tedd és áraszd a jót. Belülről indít. Ezért ad szolgáló hivatást: orvosként, anyaként, tanárként, papként fogsz jót tenni. Bárhol is vagy, érezni fogod, hogy ő hív és küld téged, hogy ezt a missziót éld a földön. Ő maga mondja nekünk: „Én küldelek benneteket” (Lk 10,3). Ez része a vele való barátságnak. Ahhoz tehát, hogy ez a barátság elmélyüljön, engedned kell, hogy elküldjön, hogy küldetést teljesíts ebben a világban, biza-

lommal, nagylelkűen, szabadon, félelem nélkül. Ha komfortzónádba zárkózol, az nem ad biztonságot, rendre rád tör majd a félelem, a szomorúság, a szorongás. Aki nem teljesíti küldetését ezen a földön, az nem lehet boldog, frusztrált lesz. Ezért jobb, ha hagyod, hogy elküldjön, ha hagyod, hogy oda vezessen, ahová ő akar. Ne felejtse el, hogy ő veled megy! Nem arról van szó, hogy szakadékba lökne, és magadra hagyja. Ő indulásra készítet, és veled megy. Megígérte, és megtartja ígéretét: „Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig” (Mt 28,20).

216. Valamiképpen misszionáriusnak kell lenned, mint Jézus apostolainak és az első tanítványoknak, akik útnak indultak, hogy hirdessék Isten szeretetét, útnak indultak, hogy elmondják: Krisztus él, és érdemes megismerni. A Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz ezt az irgalmas Szeretetnek való önfelajánlásának elválaszthatatlan részeként élte meg: „Inni akartam adni Kedvesemnek, s éreztem, hogy engemet magamat is elepeszt a lelkek utáni szomjúság.”²²⁷ Ez a te küldetésed is. Mindenki a maga módján teljesíti, és majd meglátod, hogyan lehetsz misszionárius. Jézus megérdemli. Ha mersz belevágni, ő megvilágosít. Ő kísér majd, és megerősít! Felbecsülhetetlen értékű élményben lesz részed, mely sok jót tesz neked. Nem számít, látsz-e eredményeket! Azt bízd az Úrra, aki ott munkálkodik a szívek mélyén! Te csak továbbra is éld annak örömét, hogy próbálsz közvetíteni Krisztus szeretetét másoknak!

²²⁷ „A” kézirat, 45v^o, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: *Önéletrajz*, 4., javított kiadás, ford. Kis Monika, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarszék, 2015, 142.

BEFEJEZÉS

217. Az ebben a dokumentumban foglaltak alapján ráébredhetünk arra, hogy a *Laudato si'* és a *Fratelli tutti* szociális enciklikákban leírtak nem idegenek a Jézus Krisztus szeretetével való találkozásunktól, hiszen e szeretetből merítve képessé válunk testvéri kapcsolatok kialakítására, minden ember méltóságának elismerésére és közös otthonunk együttes gondozására.

218. Ma mindent megvesz és mindenért fizet az ember, és úgy tűnik, saját méltóságérzetünk a pénz erejével megszerezhető dolgoktól függ. Csak arra kapunk ösztönzést, hogy felhalmozzunk, fogyasszunk és szórakozzunk, egy olyan lealacsonyító rendszer foglyaiként, amely nem engedi, hogy közvetlen és földhözragadt szükségleteinken túlra tekintsünk. Krisztus szeretete kívül van ezen a perverz gépezeten, és egyedül ő szabadíthat meg bennünket ettől a lázas önkívülettől, ahol már nincs helye az ingyenes szeretetnek. Ő képes szívet adni ennek a földnek, és képes újra felfedezni a szeretetet ott, ahol azt hittük, a szeretetre való képesség már végérvényesen elhalt.

219. Az Egyháznak is szüksége van szívre, hogy Krisztus szeretetét ne váltsák fel elavult struktúrák, más korok rögeszméi, saját mentalitásunk imádata, mindenféle fanatizmusok, melyek végül elfoglalják Isten azon ingyenes szeretetének a helyét, amely felszabadít, lelkesít, megörvendezteti a szívet és táplálja a közösségeket. A Krisztus oldalán nyitott sebből továbbra is folyik a soha el nem fogyó, ki nem száradó folyó, amely újra és újra felkínálja magát annak, aki szeretni akar. Csak az ő szeretete tesz lehetővé egy új emberiséget.

220. Kérem az Úr Jézust, hogy szent szívéből mindannyiunk számára áradjanak az élő víz folyói, melyek meggyógyítják az önmagunknak okozott sebeket, megerősítik szeretetre és szolgálatra

való képességünket, és arra ösztönöznek, hogy megtanuljunk együtt járni egy igazságos, szolidáris és testvéri világ megszületése felé. Egészen addig, amíg nem ünnepeljük együtt boldogan a mennyország lakomáját. Ott lesz a feltámadt Krisztus, aki összes különbözőségünk között összhangot teremt a nyitott szívéből szüntelenül áradó fénnel. Áldott legyen!

Kelt Rómában, Szent Péternél,
2024. október 24-én,
pápaságom tizenkettedik évében.

Ferenc

TARTALOM

„Szeretett bennünket” [1]	5
I. A SZÍV FONTOSSÁGA [2]	6
Mire gondolunk, amikor a szív szót használjuk? [3–8]	6
Visszatérés a szívhez [9–16]	8
A töredékeket összerakó szív [17–23]	12
A tűz [24–27]	15
A szívből kiindulva megváltozhat a világ [28–31]	18
II. A SZERETET GESZTUSAI ÉS SZAVAI [32]	20
Szívet tükröző gesztusok [33–38]	20
A tekintet [39–42]	22
A szavak [43–47]	23
III. EZ AZ A SZÍV, AMELY ANNYIRA SZERETETT [48]	26
Krisztus imádása [49–51]	26
Képének tisztelete [52–58]	27
Érzékelhető szeretet [59–63]	30
Hármas szeretet [64–69]	32
Szentháromságos perspektívák [70–77]	35
A legutóbbi tanítóhivatali megnyilatkozások [78–81]	39
Mélyebb megközelítés és időszerűség [82–91]	41
IV. INNI ADÓ SZERETET [92]	46
Szomjazás Isten szeretetére [93–101]	46
Isten ígéjének visszhangjai a történelemben [102–108]	49
A Jézus szíve-tisztelet elterjedése [109–113]	52
Szalézi Szent Ferenc [114–118]	54
Egy új szeretetvallomás [119–124]	57
La Colombière Szent Kolos [125–128]	59
Szent Charles de Foucauld és Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz [129]	61

<i>Iesus Caritas</i> [130–132]	62
<i>Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz</i> [133–142]	63
Rezonanciák Jézus Társaságában [143–147]	68
Széles körben elterjedt lelkiismereti irányzat [148–150]	71
A vigasztalás áhítata [151]	73
<i>Vele a kereszten</i> [152–153]	73
<i>A szív érvei</i> [154–157]	74
<i>A töredelem</i> [158–160]	77
<i>Vigasztalást nyertünk, hogy vigasztaljunk</i> [161–163]	78
 V. SZERETETÉRT SZERETETET [164]	80
Egy panasz és egy kérés [165–166]	80
Szeretetének meghosszabbítása testvéreink felé [167–171]	81
Rezonanciák a lelkiség történetében [172]	83
<i>Forrássá lenni mások számára</i> [173–176]	83
<i>Testvériség és misztika</i> [177–180]	85
Engesztelés: építkezés a romokon [181]	88
<i>A Krisztus szívének nyújtott engesztelés</i> <i>társadalmi jelentése</i> [182–184]	89
<i>A sebzett szívek gyógyítása</i> [185–186]	90
<i>A bocsánatkérés szépsége</i> [187–190]	91
Engesztelés: Krisztus szívének meghosszabbítása [191–194]	93
<i>Felajánlás a Szeretetnek</i> [195–199]	94
<i>Teljesség és harmónia</i> [200–204]	97
Szerelemre gyullasztani a világot [205–211]	99
<i>A szolgálat közösségében</i> [212–216]	102
 BEFEJEZÉS [217–220]	105